

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**СУТНІСТЬ ДВОХ УНІКАЛЬНИХ ЗБИРОК ПОЕЗІЙ: ЛЕВРІНЦА
САБОВА «TÜCSÖKZENE» та ІМРЕ ОРАВЕЦА «HALÁSZÓEMBER»**

Молдован Олександра Василівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 Філологія «Мова і література угорська»

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020

Науковий керівник:

Пенцкофер Іван Іванович

кандидат наук, доцент

Завідувач кафедру філології:

Берегсасі Аніко Ференцівна

доктор габілітований, доцент, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

**СУТНІСТЬ ДВОХ УНІКАЛЬНИХ ЗБІРОК ПОЕЗІЙ: ЛЕВРІНЦА
САБОВА «TÜCSÖKZENE» та ІМРЕ ОРАВЕЦА «HALÁSZÓEMBER»**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 Філологія «Мова і література угорська»

Молдован Олександра Василівна

Науковий керівник: **Пенцкофер Іван Іванович**

кандидат наук, доцент

Рецензент: **Кейс Маргарета Юрїївна,**

кандидат наук, доцент

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

KÉT EGYEDÜLÁLLÓ VERSESKÖTET MIBENLÉTE: SZABÓ LŐRINC: TÜCSÖKZENE; ORAVECZ IMRE: HALÁSZÓEMBER

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Moldován Alexandra

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Dr. Penckófer János

kandidátus, docens

Recenzens: Dr. Kész Margit,

kandidátus, docens

ЗМІСТ

I. ВСТУП.....	8
1.1. Вибір теми, мета.....	8
II. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ЖИТТЄВИМ ТА ТВОРЧИМ ШЛЯХОМ ЛЕВРІНЦА САБОВА ТА ІМРЕ ОРАВЕЦА	10
2.1. Огляд угорської літератури кінця ХХ - початку ХХІ століття.	10
2.2. Життя та творчість Леврінца Сабова	14
2.3. Особливості творчості Леврінца Сабова	16
2.4. Значення Леврінца Сабова в угорській літературі	22
2.5. Життя та творчість Імре Оравеца.....	24
2.6. Особливості творчості Імре Оравеца.....	26
2.7. Значення Імре Оравеца в угорській літературі.....	30
2.8. Подібності та відмінності у поезіях Леврінца Сабова та Імре Оравеца	31
III. ЗБІРКА «TÜCSÖKZENE» –ОГЛЯД НА ПРОЖИТЕ ЖИТТЯ.....	35
3.1. Жанр, особливості та значення назви збірки «Tücsökzene».....	35
3.2. Цикли та тематика збірки «Tücsökzene».....	37
3.3. Nyitány – A férfi összegez (прибл. перекл. Увертюра – Чоловік підбиває підсумки)	38
3.4. Miskolc – A gyermekkor bővületében, 1900-1905 (прибл. перекл. Мішкольц – Під чарами дитинства, 1900-1905).....	38
3.5. Balassagyarmat – Idillek az Ipoly körül, 1905-1908 (прибл. Переклад Балашадьярмат – Ідилія навколо Іпель, 1905-1908	40
3.6. Debrecen – Érelő diákévek 1908-1918 (прибл. перекл. Дебрецен –студентські років, 1908-1918)	41
3.7. Budapest – Ember és világ, 1918-1947(прибл. перекл. Будапешт – Людина і світ, 1918-1947).....	45
3.8. Közjáték – Az elképzelt halál, 1947 (прибл. перекл. Інтерлюдія - Уявна смерть, 1947 рік)	51
3.9. Közjáték – Az elképzelt halál, 1947 (прибл. перекл. Наслідки - Ситуації та моменти 1957).....	52
IV. ЗБІРКА «HALÁSZÓEMBER» –НОВИЙ ВИД АВТОБІОГРАФІЇ.....	54
4.1. Особливості збірки « Halászóember»	54

4.2. Тематика та цикли збірки «Halászóember»	55
4.3. Vaji-pást (прибл. перекл. Бай-пасовище).....	56
4.4 Könyörgés az apákhoz (прибл. перекл. Молитва (Благання) до батьків)	59
4.5. Halászóember (прибл. перекл.Рибалка)	61
4.6. Az öregek távozása (прибл. перекл.Старі відходять).....	63
4.7. Beszélgetések nagyapámmal (прибл. перекл. Розмови з дідусем)	64
4.8. Dregoly (прибл. перекл. Дрегой)	67
4.9. Az erdő óhajtása (прибл. перекл. Прохання лісу)	67
4.10. Közelítő nap (прибл. перекл. Наближаючийся день)	69
V. ПОРІВНЯЛЬНО -ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗБІРКИ «TÜCSÖKZENE» ТА «HALÁSZÓEMBER».....	72
5.1 У чому їх подібність?	72
5.2 Природа.....	73
5.3. Дитинство, ігри та шкільний досвід	74
5.4. Близькі, родичі, знайомі	76
5.5. Жінки, кохання	77
5.6. Привиди, міфи, міфотворення.....	78
5.7. Сконання, смерть.....	80
VI. ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
РЕЗЮМЕ.....	88

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS	8
1.1. Témaválasztás, célkitűzés	8
II. SZABÓ LŐRINC ÉS ORAVECZ IMRE ÉLETÉNEK, MUNKÁSSÁGÁNAK A BEMUTATÁSA.....	10
2.1. Körkép a magyar irodalomról a 20. század végén, 21. század elején.	10
2.2. Szabó Lőrinc élete és munkássága	14
2.3. Szabó Lőrinc munkásságának sajátosságai, pályaképe	16
2.4. Szabó Lőrinc jelentősége a magyar irodalomban.....	22
2.5. Oravecz Imre élete és munkássága.....	24
2.6. Oravecz Imre munkásságának sajátosságai, pályaképe	26
2.7. Oravecz Imre elhelyezése a magyar irodalomban.....	30
2.8. Hasonlóságok és eltérések Szabó Lőrinc és Oravecz Imre költészetében.....	31
III. TÜCSÖKZENE– EGY ÉLETRE VALÓ VISSZATEKINTÉS	35
3.1. A <i>Tücsökzene</i> műfaja, sajátosságai, címének jelentősége	35
3.2. A <i>Tücsökzene</i> ciklusai, tematikája.....	37
3.3. Nyitány – A férfi összegez.....	38
3.4. Miskolc – A gyermekkor bűvöletében 1900-1905.....	38
3.5. Balassagyarmat – Idillek az Ipoly körül, 1905-1908.....	40
3.6. Debrecen – Érlelő diákévek 1908-1918.....	41
3.7. Budapest – Ember és világ, 1918-1947	45
3.8. Közjáték – Az elképzelt halál, 1947	51
3.9. Utójáték – Helyzetek és pillanatok 1957	52
IV. HALÁSZÓEMBER – EGY ÚJFAJTA ÖNÉLETRAJZ	54
4.1. A <i>Halászóember</i> jellegességei.....	55
4.2. A <i>Halászóember</i> ciklusai, témái.....	55
4.3. Baji-pást	56
4.4. Könyörgés az apákhoz	59
4.5. Halászóember	61
4.6. Az öregek távozása.....	63
4.7. Beszélgetések nagyapámmal.....	64
4.8. Dregoly	67

4.9. Az erdő óhajtása	67
4.10. Közelítő nap	69
V. A <i>TŰCSÖKZENE</i> ÉS A <i>HALÁSZÓEMBER</i> TEMATIKÁJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE	72
5.1 Miben rejlik a hasonlóság?	72
5.2 Természet	73
5.3. Gyerekkor, játékok és iskolai élmények	74
5.4. Család, rokonok, ismerősök	76
5.5. Nők, szerelem	77
5.6. Szellemek, mítoszok, mítoszteremtés	78
5.7. Elmúlás, halál	80
VI. ÖSSZEGZÉS	84
FELHASZNÁLT IRODALOM	86
REZÜMÉ	88

I. BEVEZETÉS

1.1. Témaválasztás, célkitűzés

Szakedolgozatomban Szabó Lőrinc és Oravecz Imre munkásságával foglalkozom, akik mindketten a magyar irodalom kiemelkedő alakjai. A szakdolgozati témaválasztásom szakterületét befolyásolta az érdeklődésem az irodalom iránt, továbbá a szakmai kíváncsiság is vezérelt. Szerettem volna áthatóan megismerni, tanulmányozni a két költő életpályáját, munkásságát. Eddig nem foglalkoztam még irodalmi kutatással, így igazán izgalmasnak tűnt számomra a téma, valamint az sem elhanyagolható tény, hogy az írók élete nagyban befolyásolja műveiket, azok tartalmát, létrejöttének körülményeit, így az is érdekelt, hogy ez milyen módon nyilvánul meg műveikben. Nem túlzás azt kijelenteni, hogy, ezáltal megragadó azt, s arról olvasni, hogy miként valósította meg ezt Szabó és Oravecz – azaz hogyan írtak meg egy életük összegzésének tekinthető kötetet.

Több szakértő, irodalmár is tanulmányozza/tanulmányozta a két költő életét és munkásságát, köztük Kabdebó Lóránt is, aki Szabó Lőrinc monográfusa, Rába György, Kulcsár-Szabó Zoltán, Kulcsár-Szabó Ernő, és sokan mások. Dolgozatom első részében az ő véleményükre és kutatásaikra, írásaikra támaszkodva kívánom bemutatni a költők életét és pályafutását, különös hangsúlyt fektetve a részletekre. Továbbá, az alapvető tények tisztázása után célom, hogy bemutassam az életrajzi történések, elemek jelenlétét az írók verseiben.

Számos lehetőség is adódik arra, hogy párhuzamot lehessen vonni Szabó Lőrinc és Oravecz Imre munkássága között, ugyanis műveik üzenetei és témaválasztásuk több esetben is igen hasonló. Szakedolgozatomban azt a folyamatot szeretném feltárni, hogy az alkotók életében végbemenő változások milyen hatással voltak költészetükre. Fontosnak tartom, hogy átfogó képet alkossak, arról miben hasonlít illetve miben tér el az, ahogyan a világot szemlélik, és hogyan valósul meg ez verseikben. Mindkét költő más módon, más eszközökkel teremti meg azt a lírai hangot, amelyre az önéletrajzi írásait építi, munkásságuk ennek ellenére mégis több szinten összehasonlítható.

Munkám elengedhetlen részét képezi a költők megjelent köteteinek illetve az írói tevékenységük jellegzetességeinek a bemutatása. Dolgozatomban kulcsfontosságú szerepet kap Szabó Lőrinc *Tücsökgzene* és Oravecz Imre *Halászóember* című kötete. Érdekesség, hogy költészetük sajátosságait tekintve már a *Huszonhatodik év* és az *1972. szeptember* között is észrevehető az összefüggés, ugyanis Szabó Lőrinc kötete Oravecz későbbi művének az

előképe, viszont inkább a *Tücsökzene* és a *Halászóember* az a két könyv, melynek kapcsán több egybeesés fedezhető fel.

Jelen munkám írása során elsődlegesen a magyar szakirodalmat, cikkeket, folyóiratokat valamint a tanulmányaim alkalmával szerzett ismereteimet használtam fel. Szakdolgozatom olyan témát tár fel, amely keveset kutatott, ugyanis nem sok tanulmány tér ki e két specifikus kötet elemzésére. Hangsúlyozandó, hogy munkámban, elsősorban az ezzel foglalkozó szakirodalmat veszem alapul, s ennek megfelelően írom meg a két kötet elemzését.

Az irodalomban igazán gyakoriak azok a művek, amelyek önéletrajzi-irodalomként könyvelhetők el, mind Szabó Lőrinc, mind Oravecz Imre erre az útra tért köteteik megírása során, így érdemes kiemelni, s elemezni azt is, hogy írásaikban hogyan valósul meg a lírai önéletrajz, s ezzel mily módon tud azonosulni az olvasó, hogyan tudja befogadni, értelmezni a köteteket.

Céлом, hogy összehasonlító elemzés keretein belül vizsgáljam meg a két verseskötet mibenlétét, valamint azt, hogy miért van meghatározó szerepük a költők életében, emellett pedig ki szeretném fejteni azt, hogy miben rejlik a versek innovativitása. Dolgozatom további céljai a következők:

- Egységes képet festeni a 20. század végi, 21. század eleji magyar irodalmáról;
- A témával foglalkozó szakirodalom alapos tanulmányozása;
- Feltárni azt, hogy az alkotók életét alakító tényezők milyen hatással voltak költészetükre, hogyan jelennek meg a két kötetben (például: politika vagy családdal való kapcsolatok)
- A költők megjelent köteteinek illetve az írói tevékenységük jellegzetességeinek a bemutatása;
- A *Tücsökzene* illetve a *Halászóember* kötetek elemzése és összehasonlítása;
- Részletesen kifejteni azt, mi teszi a két kötetet egyedülállóvá.

Munkám a következő hipotézisekre épül:

- Szabó Lőrinc életpályája alapján ellentmondásos költőként tekinthető;
- Szabó Lőrinc munkássága nagy hatással volt Oravecz Imrére;
- Oravecz Imre a magyar irodalom egyik „mítoszteremtő” költője;
- A két költő kötetében sok a hasonlóság, ugyanakkor különbségek is fellelhetők;
- A *Tücsökzene* a *Halászóember* előfutáraként tekinthető;
- Mindketten jelentősen hatottak/hatnak a magyar irodalom alakulására;
- Szabó Lőrinc a természetben találja meg a harmóniát és önmagát, ahogyan Oravecz is.

II. SZABÓ LŐRINC ÉS ORAVECZ IMRE ÉLETÉNEK, MUNKÁSSÁGÁNAK A BEMUTATÁSA

2.1. Körkép a magyar irodalomról a 20. század végén, 21. század elején.

A szakirodalom¹ úgy reflektál az 1919-1945 közötti időszakra, mint Magyarország történetének egyik legtragikusabb, legsötétebb fejezetére, amely az 1919-es Tanácsköztársaság összeomlásával vette kezdetét. Ennek nyomai, következményei természetesen felütötték fejüket az irodalomban is, s hatással voltak annak alakulására. A világirodalomban megjelenik a meg nem értett, elszigetelt, magába forduló művész képe, s kialakul a szocialista realizmus (Illyés –*Puszták népe*, Petőfi, Veres Péter *Számadása*, Nagy Lajos) is.

A Magyar irodalom története² című könyvben szó esik arról, hogy az általános, világirodalmi fejlődés Magyarországon apróbb módosításokkal ment végbe. Az 1919-es események a magyar irodalom egységes fejlődését is megszakították. Az egyenes szót a rejtett beszédek kora váltotta fel, költők, írók hitüket veszítették mindabban, amiben addig bíztak, megtorpanak, s inkább elbújnak – érzéseik pedig tükröződnek munkáikban. Egyesek keresték a menekülő utat, s ezzel egyidejűleg változtatni akartak jövőjükön – tehát az irodalom több részre hasadt. A kor értelmisége, s velük együtt az írói filozofikus és idealista irányba indultak el, s szinte az egész irodalmi életet körülengte a mélylélektani iskolák hatása. Az 1919-1945 évek közt az írók, költők többek közt a következő kérdésekre keresik nyíltan a választ: a magyar társadalom, s gazdaság problémáira, próbálják fenntartani, s továbbvinni a polgári forradalmat, stb. Ebben az időben igencsak megnőtt az igény az új, adekvátabb irodalmi formák kialakítására, az ezzel foglalkozó témák pedig elmélyültek, rétegebbek lettek, mint például az ember lelki világának, viselkedésének a művekben való jelenléte. Így alkalmazkodott az irodalom a világban végbemenő változásokhoz.

A húszas évek elejét nevezhetjük a megzavarodottság és tanácstalanság időszakának. Többek közt olyan események, mint a *Nyugat* működése némiképp színvonalat teremtett, azonban ez sem tartott sokáig. 1929-38 folyamán virágkorszakát érte a magyar irodalom, ugyanis ekkor új stílus- és ábrázolás próbálkozások jelentek meg irodalmunkban. Azonban az ezt követő esztendőök (1938-44) a szakirodalom szerint a magyar irodalom sötétebb éveinek bizonyultak. A fasizmus, náciizmus, emigráció s más politikai tényezők is rányomták

---

¹ Béladi Miklós et al. 1967: A magyar irodalom története 1905-től napjainkig. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 285-288.

² Béladi Miklós et al. 1967: A magyar irodalom története 1905-től napjainkig. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 285-288.

bélyegüket a magyar irodalom alakulására, s az oly nehezen kialakított, majdnem egészen nevezhető egység ismételt szétbomlott.

Az irodalomban jelentősebb eszmei áramlat alakult ki: ³a konzervatív, amely a rend fennállását védelmezte, a haladó polgári irodalom, amely a polgári demokrácia oldalán állt, a magyar „népi” mozgalom, ami szem előtt tartotta a parasztságot is és a forradalmi szocialista irodalom. Ami az ábrázolási törekvéseket illeti, az egyik az egyszerűbbre és a népire való törekvés: megfigyelhető Móricz, József Attila, és Illyés írásaiban is. A második törekvés az európai avantgárd mozgalmakkal volt egyidejű, amely igyekezett tágítani a nyelv lehetőségeit, s új utakat akartak kerestek az irodalomba, szenvedélyesebbé, sokoldalúbbá akartak tenni (Kassák Lajos, Barta Sándor). Ami a harmadik törekvést illeti – ezt egy analizáló-intellektuális irányzatnak nevezhetjük, amelyben megjelenik a mélylélektani elemzés, filozófiai hajlamok, tanulmány, párbeszédszerű költemények, és naplódivat, amely leginkább Szabó Lőrinc lírájában teljesebb ki. A költő tudatosan építette ki kötetait, amelyek szinte párbeszédszerűen „beszélgetnek egymással”, sőt ez nemcsak kötetekre, hanem egyes verseire is igaz. Mondhatni mesterfokra emeli az indulat és az értelem közös párbeszédének összecsengését. Többek közt az örökké változó költőként is emlegethető, aki minden kötetével egy új oldaláról mutatkozik meg.

1945-48 között Magyarországon egy békésen megvívott népi demokratikus forradalom zajlott le, amely leszámolt a tőkés és földbirtokosok fasiszta diktatúrájával. A felszabadulást követően a magyar irodalom is nagymértékben, eszmeileg-esztétikailag jelentősen gazdagodott. A magyar íróknak végre megadatott az az a lehetőség, hogy kifejezzék álláspontjukat a múlttal, s legfőképpen a fasiszmissal szemben. Ebben az időben marxista és kommunista nézetek keveredtek az irodalomban.⁴

Ahogy az többek közt Szabolcsi Miklós ⁵is kiemeli, 1945 nyarától szinte újjáéledt az irodalmi élet, az ismertebb kiadók ismét működtek, s több, kisebb magánkiadó jött létre ebben az időben. Ezekben az években is nagy szerepet töltöttek be az olyan újságok, lapok, mint a *Szabad Nép* – a kommunista párt lapja, a szociáldemokratákat képviselő Népszava, a nemzeti-polgári közvéleménnyel foglalkozó *Magyar nemzet*, vagy épp Parasztpárt lapja, a *Szabad szó*. A felszabadulás éveit az jellemezte, hogy fokozatosan jelentek meg olyan

---

³ Béladi Miklós et al. 1967: A magyar irodalom története 1905-től napjainkig. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 285-299.

⁴ Béladi Miklós et al. 1967: A magyar irodalom története 1905-től napjainkig. Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 285-299.

⁵ Szabolcsi Miklós 1966: A magyar irodalom története 1915-től napjainkig. Budapest: Akadémia Könyvkiadó.

művek, amelyek úgy mond „koron kívül” születtek, s felnyitották az emberek szemét egy új valóság bemutatásával. Olyan művek jelentek meg, mint például Illés Béla – *Kárpáti rapszódia*, vagy épp Déry Tibor – *Befejezetlen mondat* című regénye. Nagy figyelmet kapott a polgári regény⁶, polgári irodalom, amelyből kiemelendő Márai Sándor *Sértődöttek* című műve, amely teljes mértékben háttér fordít a fasizmusnak, s az elleni tiltakozását fejezi ki. A regényirodalomban hangot kap a háború után válságérzet, s a fasizmus torz, véres, nyers nézőpontból való megközelítése, ami jelen van Örkény István és Sarkadi Imre novelláiban is.

Az 50-es évek során azok az írok, akik úgy döntöttek, hogy megőrzik függetlenségüket, s nem vesznek részt a Sztálini, Rákosi agy kommunista eszme propagandázásában mondhatni teljesen az irodalom peremére szorultak. Néhány író azonban igyekezett megőrizni szabadságát és függetlenségét, s hangot adtak csalódottságuknak, mint Például Juhász Ferenc. 1956 után azonban szerencsére a magyar irodalom sikeresen lerázta bilincseit, s ismét működhetett több kiadó is, a hallgatásra ítélt írók közül pedig visszatértettek olyan meghatározó alakok, mint Nemes Nagy Ágnes, Németh László, Ottlik Géza, Pilinszky János, Rába György, Szabó Magda vagy épp Weöres Sándor. A magyar irodalom stílusában meggazdagodott, s abban az időben vált igazán példaképpé József Attila. Egy szinte megállíthatatlan fellendülés vette kezdetét az irodalmi életben, az aktivitás megsokszorozódott, valamint hatalmas nőtt az irodalmi élet iránti érdeklődés is.⁷

Az 1960-as évek végével a magyar irodalmat övező kapuk kitértek, a hatalom enyhült, s a magyar költők sem figyeltek rá, sőt, végre egymásra szentelték figyelmüket, s a hazára. Időről-időre fokozódott az érdeklődés a határon túli magyar irodalom iránt is. A 60-as, 70-es években egyre csak gyarapodott, terebélyesedett a magyar irodalom. Már-már rohamos üzemben bontakoztak ki az írók, költők, miközben több nemzedék egymás mellett, egyszerre munkálkodott: Németh László, Cseres Tibor, Fekete Gyula, stb. Több, a társadalmi problémákat feszegető irodalmár is színre lépett, kiknek műveit nem fogadták jó szívvel, köztük Kertész Ákos vagy Mészöly Miklós.

Az egyik legjelentősebb magyar költő, Rába György is ezekben az időkben bontogatta szárnyait, aki verseiben a klasszikus magyar költészeti hagyományait élte tovább modern formában.⁸A 60-as évek közepe körül ismét kibontakozik az elfeledett

---

⁶ Szabolcsi Miklós 1966: A magyar irodalom története 1915-től napjainkig. Budapest: Akadémia Könyvkiadó.

⁷ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó.

⁸ Szabolcsi Miklós 1966: A magyar irodalom története 1915-től napjainkig. Budapest: Akadémia Könyvkiadó.

történelmi dokumentumregény, korábrázolás műfaja, amely szépprózai eszközök segítségével törekszik arra, hogy újat mutasson.

Gintli Tibor gyűjteményében ⁹szó esik arról, hogy a 60-as évek végén idegen nyelvből átvett hatások voltak érzékelhetőek a magyar irodadalomban, például Oravecz Imre munkásságára igazán nagy hatással volt Paul Celan költészete. Korai műveiben érezhető leginkább a hatása, továbbá verseiben nagyban támaszkodik Celan munkásságára. Az 1969-es év folyamán Tandorit és Oraveczet kiemelkedő tehetségekként tartották számon.

Ahogy az Gyarmati György ¹⁰gyűjteményében olvasható, az 1970-es évek második felétől a nemzet érdekeiért harcoló íróársadalom már nem figyelt a gazdasági gondokra, ugyanis túlságosan elkényelmesedtek az átmeneti jólétben. Ennek eredményeképp nem jöttek létre olyan értékű és volumenű társadalomrajzok, mint a *Halálfiái*, vagy épp Móricz regényei. Ennek ellenére az 1970-es évek végétől a magyar irodalom igen jeles prózaírói nemzedéket tudhat magának: Csalog Zsolt, Kertész Imre, Vámos Miklós, stb. Az 1980-as években pedig olyan irodalmárok publikálnak, mint például Lator László, Kiss Dénes, Tandori Dezső, vagy épp Petri György. A 90-es évek beköszöntével a legnépszerűbb írók rátérnek a politizálás útjára, s gyakran verseikkel üzengetnek egymásnak azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a másik voltaképp mit is akar, hazát menteni vagy az embereket, ilyen példának okául Nádas Péter, aki hangot ad kiábrándultságának műveiben, ide tartozik hozzá hasonlóan Esterházy Péter is.

Ahogy fokozatosan változott a világ, az irodalmi szövegek tárolásának és továbbításának körülményei is változáson mentek keresztül. Az irodalmi, olvasói szokások és elvárások is hatalmas változáson mentek keresztül. A 21. század eleji magyar prózát az önéletrajz többféle műfaji változatai jellemzik, az emlékirat, vallomás, fiktív önéletrajzok, emlékiratok még mindig jelen vannak, azonban mondhatni más köntösben. Például Kertész Imre *Sorstalanság* című művet is önéletrajzi prózaként tartja számon a szakirodalom. Az új, modern önéletrajzi írásokban a szerző, elbeszélő és ábrázolt személyiség egysége felbomlik. Olyan műveket is emlegethetünk önéletrajzi prózaként, amelyek nem feltétlen hozhatók összefüggésbe az emlékiratok, vallomások, vagy épp naplóirodalom műfajával. Ezen a téren kiemelendő Závada Pál, Rakovszky Zsuzsa és Kukorelly Endre munkássága is.¹¹

---

⁹ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹⁰ Gyarmati György 1998: Magyarország a XX. században III. Szekszárd: Babits Kiadó.

¹¹ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Szinte új alakot ölt a történelmi regény Láng Zsolt vagy épp Darvasi László műveiben.¹² Maga a műfaj már a 19. és 20. század folyamán is erőteljesen jelen volt a magyar irodalomban, azonban ahhoz képest jelentős változáson ment keresztül. A történelmi regény már nemcsak a múltról szólt, hanem részleteiben a múlt és jelen összefonódott.

Ami a költészetet illeti – a 90-es évek végén, 21. század elején az új generáció színrelépésével újrendeződött az irodalmi ízlés. Ezt a korszakot a poétika újraélelmezése címszóval lehet leginkább karakterizálni. Már Tandori lírájában is kimutatható az, hogy a személyes „én”-t teljesen másként kezelik a költők, úgy tartják számon, mint egy a nyelv törekensége folytán létrejött képződmény. A versekben érezhető a filozófia jelenléte, amely önéletrajzi részletekre épül, s egybefonódik a nyelvvel. Az európai költészetben még a 80-as évek során figyelemre méltó volt az, hogy a költők inkább fordulnak a már közismert poétikai eljárások alkalmazásához, s azt használták fel, ahelyett, hogy új sajátosságok kifejlesztésén dolgoztak volna. A magyar költészetben kiemelkedő fontosságúnak bizonyul az a tény, mely szerint a szabad vers hosszú pályafutása után mondhatni kispadra ült, s a költők ismét visszatértek a zárt formák követéséhez. Ennek kapcsán nagy hiba lenne nem megemlíteni Parti Nagy Lajos *szódalovaglás* című kötetét, aki satirikus humorral mutatta be a kultúra már-már groteszk szertefoszlását.¹³

2.2. Szabó Lőrinc élete és munkássága

Szabó Lőrinc 1900. március 31.-én született, Miskolcon. Pontos adatok szerint az Újvilág utcában, amely közel van a vasútállomáshoz, s egy városszéli kocsmá szomszédságában helyezkedik el. Édesapja szintén Szabó Lőrinc névre hallgató mozdonyvezető volt, édesanyját pedig Panyiczky Ilonának hívták, kinek a családja lengyel eredetű¹⁴. Érdekeség, hogy az apai család névadó ősei egészen a XVII. századig vezethetők vissza, első ismert őse például Bethlen Gábor fejedelemtől „gáborjáni” előnévvel nemességet nyert. Szabó Lőrinc második gyermekként született, bátyja Zoltán névre hallgatott, míg két húgát Rózsának és Hajnalkának hívták. Az elemi iskolát még Miskolcon kezdte a költő, 1906 őszén, viszont a család 1907-ben Balassagyarmatra költözött, így tanulmányait ő is ott folytatta. Szabó Lőrincnek már gyerekkora óta hatalmas tudásvágya volt.¹⁵

---

¹² Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹³ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹⁴ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

¹⁵ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Ahogy azt Rába György¹⁶ említi, a kis Szabó Lőrincnek sok kalandban volt része: százával fogdosta össze a gyíkokat, a befagyott Ibolyon korcsolyázott stb. Maga a költő is szép emlékeket táplál gyerekkoráról, ami pedig a szüleivel való kapcsolatát illeti, úgy fogalmaz, hogy édesapjától félt, anyja viszont szerette – ez például a *Tücsökzenében* olvasható. 1908-ban Debrecenbe költözött családjával, ahol református kollégiumban tanult. Igazán fogékony szellemű diák volt, sok tanulmányi versenyen vett részt. Már ekkor több irodalmi behatás is érte, többek között Ady munkásságba ásta bele magát, de Baudelaire *A romlás virágai* című kötete is mély nyomot hagyott a költőben. Sőt, 1915-ben tagja volt egy irodalmi körnek, ennek köszönhetően ismerkedett meg Babits Mihály költészetével, s ekkor került véglegesen az irodalom hatása alá.¹⁷

1918 tavaszán besorozták, s hadiérettséget is tett, ősszel, az őszirózsás forradalom kitörését követően Budapestre utazott, ahol szállást talált magának. A műegyetem Gépészmérnöki karára iratkozott be, viszont rövidesen átiratkozott a bölcsészettakar magyar-latin-német szakjára, ahol önkéntes tanársegédként is dolgozott. Babits Mihály tanítványa lett, ismertségük barátsággá alakult.¹⁸ A költő *Az élet és az alkotás* című művében is megemlíti ezt a meghatározó barátságot, kiemeli, hogy Babits megtanította angolul, Szabó Lőrinc bármikor kölcsön kérhetett a könyvtárából, sőt, volt idő, mikor Babitsnál lakott. Tehát ebből következtethető, hogy Babits Mihálynak valóban nagy szerepe volt Szabó Lőrinc életében. A költő jó barátságot ápolt Kardos Pállal, Juhász Gézával és Bay Zoltánnal is. Az 1920-as évek elején több műfordítása is megjelent, foglalkozott Baudelaire, Verlaine és Oscar Wilde műveivel is.¹⁹

1921-ben ismerkedett meg Mikes Klárával, aki Mikes Lajos szerkesztő és műfordító leánya volt, s aki később a költő felesége is lett. Ezt követően *Az Est* című napilapnál dolgozott, 1923-ban született meg lánya, Klárával 2 gyermekük született: Klára és Lóci. Három évvel később, 1926-ban megalapította a *Pandora* című folyóiratát, amely a *Nyugat* ellenzéke volt, azonban hat szám után csődbe ment. Nem sokkal később Pesti Napló, majd pedig a Magyarország szerkesztőségének lett a tagja. 1927 és 31 között sokat utazott (járt Egyiptomban, Erdélyben, Németországban és még Afrikában is), s közben megismerkedett Korzáti Erzsébettel is, aki miatt veszélybe került a házassága, sőt, ami a költő szerelmi életét illeti - Szabó Lőrincnek számos nővel volt kapcsolata.²⁰

---

¹⁶ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹⁷ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹⁸ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

¹⁹ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

²⁰ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

1932 fontos év volt Szabó Lőrinc számára, ugyanis Baumgarten-díjat kapott, s ezt követően gyakran szerepelt rádiós műsorokban is. Ebben az időszakban felfelé ívelt a karrierje. 1935-ben a *Nemzeti Színháznak* írt és fordított darabokat, köztük a *Macbethet* is. Tagja volt a *La Fontaine Irodalmi Társaságnak*, s a *Kisfaludy Társaságnak* is. Díjazták a költőt többek között Arany János Érmével, Csokonai- díjjal és az *Irodalompartoló Társaság* díját is sikerült elnyernie. 1936-ban jelent meg az Athenaeum kiadónál a *Különbéke* című verskötete, majd július elején Svájcban járt, az út verses emléke a *Reggeltől estig* kötet. Két évvel később pedig a költő már a saját költségén jelentette meg a nagysikerű *Harc az ünnepért* nevezetű verseskötetét.²¹

1944-ben katonaként szolgált, s emiatt 1945-ben letartóztatták, ám végül sikerült tisztáznia magát. Több alkalommal is megesett, hogy az irodalmi élet peremére szorult politikai nézetei miatt. 1945-ben, *Az Írók Szabadszervezete* májusi igazolóbizottsági ülését követően a nyilvánosságtól fél évig tartó eltiltásra ítélték az író.

1947-ben ismét felvették az írószövetségbe, s ugyanebben az évben jelent meg önéletrajzi ihletésű kötet, a *Tücsökzene*. 1950-ben lett öngyilkos Korzáti Erzsébet, s Szabó Lőrinc 1951-ben megírta *A huszonhatodik év* című művét, amelyre nagy hatással volt a nő, ugyanis ő ihlette a kötetet.²² Az elkövetkezendő években inkább műfordításokkal foglalkozott, amiért sikerült bezsebelnie a Majakovszkij díjat is, József Attila-díjat is kapott. 1956-ban ismét verseket írt, köztük a *Mozart hallgatása* című költeményt is. Ebben az évben fejezte be az 1953-as versciklusát is.²³

Október közepe és december közepe között elkészítette a forradalom eseményeit kommentáló, *Meglepetések* c. háromtétéles költői művét. Egy évvel később a Magyar Írás Szövetkezet tagja lett olyan nevek mellett, mint Farkas Ferenc, Illyés Gyula, Kodolányi János, Németh László és Tamási Áron. Még ugyanebben az évben Kossuth-díjat is kapott, és megjelent *A huszonhatodik év*, amely 100 szonettet tartalmazott. Szintén 1957 szeptemberében jelent meg a nagysikerű *Tücsökzene* bővített kiadása. Utolsó éveit barátai és szerettei körében töltötte. Gyakran vendégeskedett barátjánál, Illyés Gyulánál. 1957. május 13-án írta meg utolsó versét a *Holdfogyatkozást*. Ezt követően Szabó Lőrinc egészségi állapota egyre csak romlott. A költő még ebben az évben, október 3-án hunyt el, szívrohamban hosszas betegeskedés és sok küszködés után.²⁴

---

²¹ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

²² Kabdebó Lóránt, 2001: Szabó Lőrinc pályaképe. Budapest: Osiris kiadó.

²³ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó

²⁴ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

2.3. Szabó Lőrinc munkásságának sajátosságai, pályaképe

Ahhoz nem fér kétség, hogy Szabó Lőrinc a 20. századi magyar irodalom egyik legmeghatározóbb alakja. Munkásságát leginkább a kettősség és az önmagával való szembenállás jellemzi. Kabdebó Lóránt²⁵, az egyik legismertebb Szabó Lőrinc szakértő és a Szabó Lőrinc Kutatóhelyének vezetője is kiemeli azt, hogy a költő igencsak sokrétű és gyakran ellentmond saját magának is. Szabó Lőrinc azt a századot írja le, amelynek során minden reménnyel kecsegtető törekvés balul sült el, s minden önmaga ellentéte. Kijelenthető az is, hogy a költő verseit könnyű első olvasásra megérteni, ugyanakkor mégis egy időben van jelen bennük az állítás és a kétségbevonás. Költészetében egyszerre jelenik meg a változtatni akarás, illetve annak a tudomásulvétele, hogy kezei gúzsba vannak kötve, s nem tud változtatni.²⁶

Ahogy az előzőekben már említésre került, Szabó Lőrinc édesanyjától örökölte a művészetek, irodalom utáni vonzódást. Első verseivel a *Nyugat* szerkesztőjéhez fordult, aki abban az időben Babits Mihály volt. Ezek a versek parnasszista (irodalmi irányzat) hangvételűek voltak. Babits vezette be az ifjú költőjelöltet az irodalom világába. Szabó Lőrinc nemcsak kiemelkedően jó író volt, hanem fordítói munkássága is jelentőségteljes, olyan írókat/költőket fordított, mint Verlaine, Fitzgerald vagy éppen Coleridge. A *Nyugat* 1920. júniusi számában jelentek meg első költeményei. Ebben az időben már tisztában volt az akkori irodalmi mozgalmakkal.

Első verseskötete 1922-ben jelent meg *Föld, Erdő, Isten* címmel, s már akkoriban is népszerűségnek örvendett, elismerést váltott ki, sőt, ami azt illeti már a kötet külalakja is elnyerte a *Nyugat* tetszését. Mondhatni jó időben jelent meg a *Föld, Erdő, Isten* ugyanis egy nemzet tudott azonosulni a költő érzéseivel, nézeteivel. Az akkori, világmegváltó nézeteket képviselő nemzedék reményei darabokra hullnak, s a háború következtében az avantgárd mozgalom sem tudott biztos lábakon megállni az országban. Kabdebó Lóránt úgy véli, hogy erre a kötetre leginkább a kamaszkori elmélkedés és az egyén világban való helyének a keresése a jellemző. A kötet egyszerre hordoz magában idillt és tragédiát, ez pedig azzal magyarázható, hogy keletkezése egybeesik a forradalmak bukásával illetve a soron következő terror idejével. Nem ábrázolja egyértelműen a forradalmat, inkább annak következményei lengik körül verseit, s egyik legfőbb témája az emberi kiszolgáltatottság.

---

²⁵ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

²⁶ Kabdebó Lóránt, 2001: Szabó Lőrinc pályaképe: Budapest Osiris kiadó.

Azt próbálja bemutatni, hogy hogyan is élte meg Magyarország népe a forradalmat követő szörnyűségeket, kiváló példa erre a kötet *Sulyos felhők*²⁷ című verse:

„a tegnap iszonyú
nyomora iszonyúbb holnapra döbben ...
... ma már szomorú pillánk meg se rebben,
oly arcátlan-egyszerűen esik meg,
mit hihetetlennek hittünk ...”

Ahogy azt Kadembé Lóránt²⁸ is hangsúlyozza, Szabó Lőrinc ebben a kötetben az ember elkeseredett, csalódott hangján szólal meg, leginkább azoknak a fiataloknak a nevében, akiktől a forradalom elvette az egyéni útkeresés, kiteljesedés lehetőségét. A verseken érezhető a céltalanság, csalódás, bukás íze. Továbbá a magány és a külső kirekesztés is felüti fejét a költő e kötetében. A verseskötet a saját korának a valóságával foglalkozik, az antik kor helyett, a versek soraiban pedig érzelmi feszültség rajzolódik ki.²⁹

Az, hogy az *Est*-lapok szerkesztőjeként dolgozott nemcsak munkahelyet, de folyamatos publikációs lehetőséget is biztosított Szabó Lőrinc számára. A költő szerelmi kalandjairól volt híres, amelyek 1923-ban kezdődtek, mikor ő már házas volt. Szerelmi életét a *Harminchat év* című (posztumuszon kiadott) levelezésgyűjtemény, valamint a *Huszonhatodik év* és a *Huszonöt év* nevezetű kötetek örökítik meg. Három évvel később Babits és a *Nyugat* nézeteinek mond ellent a *Pandora* című, rövid életű folyóiratban olvasható publikációiban. 1926 és 1930 között sok jelentőségteljes esemény (szerelmi válsága, Korzáti Erzsébettel való viszonya, felesége öngyilkossági kísérlete) megy végbe a költő szerelmi életében, ami nagy hatással volt munkáira is. Ebben az időszakban a következő kötetei jelennek meg: *Kalibán* (1923), *Fény, fény, fény* (1926), *A Sátán Műremekei* (1926). Az is kiemelendő, hogy ezeket a köteteket az expresszionizmus jellemzi, tehát a társadalombírálat illetve az önmegvalósításra való vágyakozás is felismerhető a versekben. A korai expresszionisták, - így Szabó Lőrinc - is együtt éreztek az elesettekkel, a szenvedőkkel. Ez érezhető a *Kalibán* című kötet verseiben is. Ebben az időszakban megy végbe az „elszakadás a mestertől” folyamat, azaz Szabó Lőrinc és barátja, mentora Babits Mihály hagyományokkal kapcsolatos nézetei ütköztek, így kapcsolatuk sem volt olyan erős, mint annakidején. E kötet középpontjában a társadalmi viszonyok állnak, az igazságtalanság.³⁰

---

²⁷ Szabó Lőrinc 1922: Föld, Erdő, Isten. Gyoma: Kner kiadó, 41.

²⁸ Kadembé Lóránt 2001: Szabó Lőrinc pályaképe. Budapest: Osiris kiadó.

²⁹ Steinert Ágota 1971: Küzdelem a harmóniáért: Szabó Lőrinc költői világa. Budapest: ELTE kiadó.

³⁰ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

A *Fény, fény, fény* kötetben Steinert Ágota³¹ szerint megelevenedik a költő lázadó énje. Szintén 1926-ban jelenik meg *A sátán műremekei*, amelyben a költő erőteljesen bírálja a kapitalizmust, azaz a szegények szenvedését helyezi kontrasztba a gazdagok fényűző, de haszontalan életével. Erre a kötetre is jellemző a lázadás, zaklatottság és diszharmonia, magány. Összességében, a kötetben szereplő művek 20. századi, antikapitalista kardalok.³²

1927 illetve 1932 között Szabó Lőrinc nem jelentkezett verseskötettel. Ez azzal magyarázható, hogy ebben az időszakban ismerkedik meg a magánnyal, s egyre inkább önmagába zárkózik. Ekkor Babits már szinte teljesen eltávolodott tőle. Közben pedig lecsengett az expresszionizmus hulláma is. T. S. Eliot, Ezra Pound, Yeats és később Rilke verseiben is megjelenik a versbeszéd, azaz egyfajta költői beszédmód, amit a magyar költészetben Szabó Lőrinc alkalmaz először a *Te meg a világ* (1932) című verseskötetében. Ezeken a verseken fellelhető a filozófia hatása, az individualizmus, illetve a személyiség szabadságharcának a próbája is. Szabó ebben a kötetében annyira törekszik az állandó igazságra, hogy maga az igazság létezését is megkérdőjelezi. A kötet leghíresebb versei közzé tartoznak: *Célok és hasznok között*, *A belső végtelenben*, *Felirat*, *Egyetlenegy*, *Csillagok közt*, *Tenger*, *Semmiért Egészen*, *Hajnali rigók*, *Kortársak*. Itt mutatkozik meg a hagyomány és újítás szembenállása, az elképzelt jövő, a múlt újraértékelése. Már a kötet címével is arra akar utalni a költő, hogy az alkotó és a társadalom napról napra folyamatosan csak távolodik egymástól. A *Célok és hasznok között* című vers is a költő elkeseredettségére utal, arra, hogy olyan világban élünk, ahol az igazság teljesen elértéktelenedett, az embernek nincs szüksége ideálra, az emberek egyszerre áldozatok és hőhéro³³.

A *Bolondok*³⁴ című verse mutatja meg leginkább a költő kétségbeesettségét, azt, hogy teljesen önmagába hullt, mindent megunt és mindentől undorodik:

„(...) Nektek öngyilkosság , ami
nekem céltalan nyugalom :
mindent tudok és tűrök és
unatkozom .
Hogy más is voltam, nem segít,
hogy más is leszek nem vigasz ;
hogy tisztább voltam, tévedés,

---

³¹ Steinert Ágota 1971: Küzdelem a harmóniáért: Szabó Lőrinc költői világa. Budapest: ELTE kiadó.

³² Kabdebó Lóránt 2001: Szabó Lőrinc pályaképe. Budapest: Osiris kiadó.

³³ Steinert Ágota 1971: Küzdelem a harmóniáért: Szabó Lőrinc költői világa. Budapest: ELTE kiadó.

³⁴ Szabó Lőrinc 1932: Te meg a világ. Budapest: Panthenon Irodalmi Intézet, 60.

hogy tisztább vagyok , az is az . (...)”

Arra próbál törekedni, hogy ne váljon középszerűvé, ne legyen megalkuvó – ez a legnagyobb félelme.³⁵ A józanész és a szkepticizmus felé hajlik. Ugyanis a kételkedés az egyetlen, ami kapaszkodót nyújt. Szabó Lőrinc úgy véli, hogy a természetben és a társadalomban nem lehet megbízni, a boldogság pedig csak egy halvány remény. Az is kiemelendő, hogy Szabó Lőrinc pesszimizmusa mellett feltűnik a szerelem is, leginkább az vehető ki a versekből, hogy Szabó Lőrinc számára a szerelem elvesztette korábbi értékét, ezt igazolja például a *Semmiért Egészen* című verse³⁶.

A húszas években a líra változáson megy keresztül, az írók, költők a jelent a múlthoz, s annak történéseihez hasonlítják, ami állandó viszonyítást eredményez, ez pedig állandó vitához vezet. Kabdebó Lóránt³⁷ szerint Szabó Lőrinc verseit az teszi félreérhetővé, hogy első olvasásra úgy tűnik, könnyű azokat megérteni. Ami költeményeinek formájára vonatkozik – pályája elején verseit jambusokban írt blank, azaz rímtelen verseket, angol kortársai hatására, de kipróbálta a szabad verseket is, a harmincas évek elején pedig (a *Te meg a világ* kötetben) a szonett különböző szonett formákban írja verseit.

Írásmódjában kerüli a nyelvi extravaganciákat, viszont folyamatosan jelen van műveiben az állítás-kétségbevonás-tagadás hármasa. Szabó Lőrinc verseiben a mondhat, nem esik egybe a sorral, hanem korközi metszettől metszetig tart, a jambusi sorok szétvágják a mondatot, így a versekben minden egyszerre jön létre és romlik, ami azt jelenti, hogy minden állítását megkérdőjelezi.

A *Te meg a világ* című kötetének megjelenésétől kezdve költői és versfordítói szerepe/rangja már nem rejthető véka alá. Amint az életrajzi adatokból kiderül, háromszor nyerte el a Baumgarten díjat (1932-ben, 1937-ben és 1944-ben is), s Kosztolányi Dezső halála után megürült helyére őt választotta tagjává a Kisfaludy Társaság is.

A *Különbéke* című kötet 1936-ban jelent meg, a verseket 1933 és 36 között írta. Ebben a kötetében is erősen érezhető a filozófia hatása. Az ekkor megjelent versek két csoportba oszthatók: a keleti témájú versek, amelyek Buddhához és az ókori kínai filozófiához kapcsolódnak, illetve a Lóci-versek, amelyek az apasághoz köthetők. Gyakori téma a lét kérdése illetve a gyerekkor. Míg a *Te meg a világ* című kötetében a lázadó Szabó Lőrincet ismerhetjük meg, addig a *Különbékében* egyfajta megnyugvásra, békére lel a költő.³⁸ Ebben

---

³⁵ Steinert Ágota 1971: *Küzdelem a harmóniáért: Szabó Lőrinc költői világa*. Budapest: ELTE kiadó.

³⁶ Rába György 1972: *Szabó Lőrinc*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

³⁷ Kabdebó Lóránt 2001: *Szabó Lőrinc pályaképe*. Budapest: Osiris kiadó.

³⁸ Kabdebó Lóránt 1970: *Szabó Lőrinc lázadó évtizede*. Budapest: Szépirodalmi könyvkiadó.

a kötetben szerepelnek utazás-versek, viszont az individualizmus és az önazonosság keresése is gyakran érezhető a kötet olvasása közben. A kötet címadó versét az elkeseredettség jellemzi, viszont már belenyugodott a világ igazságtalanságába és saját helyzetébe, elfogadja az életet olyannak, amilyen. A kötet további ismertebb művei közé tartoznak az *Ima a gyermekekért* illetve a *Lóci óriás lesz* című versek. Az előbbi vers műfaja ima, amelyben meg akarja óvni a gyerekeket a világtól, mivel lassan senkimben nem bízunk. A *Lóci óriás lesz* című vers központi kérdése a gyermekség, maga a gyermeki lét, az, hogy valójában mennyire picik a gyerekek, mennyire tehetetlenek. Bármilyen csínyt is követ el kislánya, a költő megbocsájtja neki.³⁹

Két évvel később, 1938-ban jelenik meg a *Harc az ünnepért* című verseskötete. Kabdebó Lóránt⁴⁰ úgy véli, hogy a *Különbéke* és a *Harc az ünnepért* kötetek egy, ugyanaz alkotói periódus alatt születtek. Viszont ebben a kötetben több a politika ihlette vers, mint például a *Vezér*, amely Szabó Lőrinc legvitatottabb verse, ugyanis ennek nyomán vádolták meg azzal, hogy Hitlert dicsőíti. Az 1943-ban megjelent *Régen és most* című verseskötet is a *Különbéke* illetve a *Harc az ünnepért* témáit követi, dolgozza fel. Rába György⁴¹ szerint ebben a kötetben alapozta meg Szabó Lőrinc azt a vonalat, amelyet a későbbiekben tovább visz a soron következő, megjelenő köteteibe, mint például a tudat és a pozíció szembesítése, az ember és a teremtője viszonya. Ennek az egyik legjobb példája a *Tücsökzenében* megjelenő *Búcsú* című vers.

1947-ben jelenik meg a *Tücsökzene*, amit leginkább az emberi létről való elmélkedés jellemez és főként önéletrajzi elemeket tartalmaz.⁴²

1950 és 1956 között írta meg Szabó Lőrinc a *Huszonhatodik év* szonett ciklusát, ami 1957-ben látott napvilágot. Ez a kötet is önéletrajzi eseményekre épül. A költőt Vékesné Korzáti Erzsébettel való viszonya ihlette meg e kötet megírására, aki a kapcsolatuk 26. évében vetett véget az életének. Ez a versciklus 120 szonettből áll, s az életére való visszaemlékezés alkalmával gondolja végig Szabó Lőrinc a saját, a felesége, illetve Erzsébet szemszögéből az elmúlt negyedszázad történéseit, azaz kapcsolatukat. A kötet három versciklusra osztható: *Amit még látott*, *A halála után* és *Utóhang*. Kabdebó Lóránt⁴³ szerint az, ahogyan Szabó Lőrinc életre kelti halott kedvese alakját leginkább Petrarca Daloskönyvéhez hasonlítható. A szerelem és szenvedély is érzékelhető a kötet egyes

---

³⁹ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó

⁴⁰ Kabdebó Lóránt 2001: Szabó Lőrinc pályaképe: Budapest Osiris kiadó.

⁴¹ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

⁴² Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

⁴³ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

verseiben, viszont a gyász és az emlékezés okozta fájdalom sokkal inkább kitűnik a versek hangulatából. ⁴⁴Ami a versek tematikáját illeti: hangsúlyt kap magának a testnek a hiánya – a költő akkor is szereti kedvesét, ha annak teste élettelen, halott. A *huszonhatodik év* leghíresebb versei közé tartoznak: *Bolond tükör*, *Mindenütt ott vagy*, stb. Rába György a következőképp vélekedik a kötetről: „*A huszonhatodik év sok szonettje nem azért kitűnő, mert egy fennkölt érzésnek, a halhatatlan szerelemnek állít emléket, hanem azért, mert szét-szedi rugóit, látszólagos célja ellenére leleplezi.*” ⁴⁵

A *Tücsökzene* és *A huszonhatodik év* című kötetekből kimaradt, 1944 és 1956 között írt versei *Valami szép* cikluscímmel kerültek kiadásra, a költő halála után 1960-ban, egy összegyűjtött verseit tartalmazó kötetben.

2.4. Szabó Lőrinc jelentősége a magyar irodalomban

Szabó Lőrinc a *Nyugat* második nemzedékének több szinten is kiemelkedő költői közzé tartozott. Példaképe, barátja és elődje, Babits is úgy vélte, hogy Szabó Lőrinc alkalmas azt folytatni, amit ő, s nemzedéke megkezdett a *Nyugattal*. Ahogyan arra Hegedüs Géza is rámutat, ahhoz nem fér kétség, hogy Babitsnak igaza volt, ugyanis „mentoráltja” mind költőként⁴⁶, mind műfordítóként a magyar irodalom egyik legjelentősebb alakjává nőtte ki magát.

Dolgozatom során többször utaltam Szabó Lőrincre úgy, mint az „*ellentmondásos költő*”-re, ami megnyilvánul a verseiben, politikai nézeteiben is. Eleinte a baloldali politikusok pártját fogta, ezt követően a negyvenes évektől már a jobboldaliakat erősítette. Hegedüs Géza is kiemeli, hogy a költő világnézetét és költészetét olyan szinten körbelengte a pesszimizmus, hogy a politikai törekvések sem igen tudtak mit kezdeni vele. Kabdebó Lóránt ⁴⁷ úgy véli, hogy Szabó Lőrinc nem volt politikus, csak elfogadta azt, ami az életében zajlik, s mindig érzelmeihez hűen politizált. Voltaképp abból ered magányossága is, hogy nem igazán volt képes különbséget tenni a politikai pártok között.

Ha egészében nézzük a magyar irodalmat, akkor fejlődéstörténete során nem találunk még egy ilyen szinten bizalmatlan, élet által lesújtott, önmagát boncolgató és marcangoló író, aki az élet kegyetlenségét hordozza magában, s ez jelen van költészetében is. Műveiből kikövetkeztethető az a tény, hogy szinte képtelen az emberi kapcsolatokban való feloldódásra, nem „enged be” senkit, mert annak úgymint szenvedés a vége. Magára a

---

⁴⁴ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

⁴⁵ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó, 156.

⁴⁶ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó, 866-878.

⁴⁷ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

szerelemre is úgy tekint, mint egy kegyetlen élet-halál harcra, amely után semmi nem marad, csak a szünni nem akaró, folytonos gyász. A költő rettegett a személyes kapcsolatoktól.⁴⁸

Buda Attila⁴⁹ álláspontja szerint Szabó Lőrinc népszerűségét és meghatározó hatását a magyar irodalomra az is jelzi, hogy a magyar olvasók közkedvelt költője volt, s a mai napig is az. Művei, kötetei az átlagosnak számítottól sokkal több példányban láttak napvilágot, mint általában, sőt a többszöri kiadások ellenére is igen gyors tempóval fogytak. Munkájának legjelentősebb, kiemelendő darabjai a *Tücsökzene*, illetve *A huszonhatodik év*, amely kötetekkel új szint vitt az életrajzi és vallomásos műfajba – nem véletlen, hogy ez a két olvasmány a költő legnépszerűbb kiadványa. Egyebek mellett Buda Attila⁵⁰, és Kabdebó Lóránt⁵¹ is egyetért azzal a ténnyel, hogy Szabó Lőrinc életével, bizonytalanságával, elkeseredettségével, pesszimizmusával, sikereivel, bukásaival, de legfőképpen mindezek ábrázolásával egy olyan költői világot teremt meg, amellyel az olvasó teljes mértékben azonosulni tud. A népszerűsége mögött rejlő egyik legnagyobb titok az, hogy tudta hogyan kell megszólítani az embereket, s a műveiben az egyszerű gondolatközlés hétköznapi struktúráját jelenítette meg. Nem az irodalmiasságra helyezte a hangsúlyt, hanem életét, s mindennapjait helyezte művei középpontjába. Kabdebó Lóránt⁵² hangsúlyozza, hogy Szabó Lőrinc az a költő volt, aki nem ismert félelmet, s nem törődött szavainak súlyával, neki csak az számított, hogy harcoljon azért, amiben hisz. Buda Attila⁵³ szerint személyiségének, s költészetének egyik legnagyobb ellentmondása az, hogy hiába kegyetlen, tapintatlan őszinteséggel mondta ki véleményét, ennek ellenére nagyon sok mindent mégis elhallgatott.

Legtöbben még életében úgy emlegették a költőt, mint egy olyan személyt, akinek költészetére olyannyira hatottak az életkörülmények, hogy csak azok a témák érdekelték, amelyeket később versbe foglalhatott. Tipikus szabad lélek, nyugtalan ember volt, aki folyamatosan csak a komolyságot kereste az életben, önelemző, és saját magát büntető készítése pedig megnyilvánulásában is. Korai verseiben még népiépp érezhető a harmóniát, idillt kereső költő, de élete előrehaladtával egyre inkább elkeseredett hangvételű alkotásokat jelentet meg. Kabdebó Lóránt⁵⁴ véleménye szerint Szabó Lőrinc nem tudta, s nem is akarta életét elkülöníteni a költészetétől, s pontosan ez teszi őt különlegessé. Az életében végbemenő sikertelenségek hozzájárultak költői énjének felemelkedéséhez. Más

---

⁴⁸ Hegedüs Géza 1995: A magyar irodalom arcképcsarnoka. Budapest: Trezor, 482-483.

⁴⁹ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

⁵⁰ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

⁵¹ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

⁵² Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

⁵³ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

⁵⁴ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

szóval monográfusa is azt hangsúlyozza, hogy nem sok nála boldogtalanabb költőt ismerünk, azonban mindaz, amit átélt hozzájárult verseinek sikereihez. Olyan időkben élt, amikor történelmileg sem volt kedvező a helyzet, így az őt körbevevő események is befolyásolták életének nem túl pozitív irányba történő alakulását. A századfordulók születt, s olyan időszakban távozott, amikor Magyarországon megkezdődött a konszolidáció.

Életének valóságai mintegy „nyersanyagot” biztosítottak munkásságában, pont ezért életét is elengedhetetlen ismernünk ahhoz, hogy teljesen megértsük költészetét, nézőpontjait, műveinek üzenetét. Az a tény, hogy Szabó Lőrinc az életéről, s azáltal inspirált eseményekről írt felkeltette az emberek, s a közönség figyelmét. Nem tartozott senkihez, de talán nem is akart, hazát is kétségbeesetten keresett, de a helyét mégsem találta.⁵⁵ Gyakran arra próbált módot találni, hogy túlélje a mindennapokat, írásait is körüllegi a reményvesztett menekülési vágy. Tehetségét, s költészetének jelentőségét, nagyságát még azok sem kérdőjelezték meg, akik személyiségével nem igazán szimpatizáltak.⁵⁶ Munkásságával kortársait is arra bízta, hogy papírra vesék saját életüket, tapasztalataikat. Szabó Lőrinc monográfusa, Kabdebó Lóránt⁵⁷ gondolatai alapján világszemlélete tette a költő verseit egyedivé és örökéletűvé. Életművével olyan maradandót alkotott, hogy mindenképp helye van a nagy magyar klasszikusok között. Hegedüs Géza⁵⁸ írásában úgy említi Szabó Lőrincet, mint azt a költőt, akinek tisztában voltak hibáival, de értékelték a benne rejlő irodalmárt. Ha sikerült volna politikailag is stabil lábakon állnia, akkor még a meglévőnél is nagyobb népszerűsége telt volna szert.

2.5. Oravecz Imre élete és munkássága

Oravecz Imre 1943. február 15-én született, a Heves megyei Szajlán. Apja gépkocsivezetőként dolgozott, édesanyja foglalkozása pedig háztartásbeli volt. Tanulmányait szülőfalujában végezte, az érettségi vizsgákat Szentgotthárdon adta le. Ezt követően Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatta diákéveit 1962 és 1967 között, ahol magyar-német szakon tanult, diplomáját is itt szerezte. Ebben az időszakban, pontosan 1962-től 1975-ig az *Alföld* című lap közölte verseit, érdekesség, hogy ebben az időszakban más lapban vagy folyóiratban nem jelentek meg költeményei, kivéve a *Hajdú-Bihar Megyei Naplót*. 1965-ben az *Új Írás* című lap közlésre bocsájtotta volna verseit,

---

⁵⁵ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

⁵⁶ Hegedüs Géza 1995: A magyar irodalom arcképcsarnoka. Budapest: Trezor, 482-483.

⁵⁷ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

⁵⁸ Hegedüs Géza 1995: A magyar irodalom arcképcsarnoka. Budapest: Trezor, 482-483.

de erre aztán nem került sor. 1967-ben Budapestre költözött, s nem sokkal később, 68-ban az újvidéki *Híd* nevezetű folyóiratban is közlésre kerültek írásai. Az egyetem befejezése után nem kapott állást tanárként politikai okok miatt.⁵⁹

Első kötetét nem sikerült azonnali próbálkozásra megjelentetni, ugyanis a Szépirodalmi Kiadó szerkesztői visszautasították, viszont verseit sikeresen beválogatták a *Költők egymás közt című* antológiába, amelyben a pályakezdő Oravecz Imre verseihez Weöres Sándor írt ajánlást. Ezt követően, 1972-ben, azaz négy évvel később jelent meg első kötete, *Héj* címmel, amelyet a Magvető Kiadó adott ki. A könyve kiadása után kis idővel disszidált, járt Londonban és Párizsban is, majd pedig az Egyesült Államokba, Iowába utazott, ahol 3 hónapos írói ösztöndíjat kapott. Még ebben az évben, 1973-ban visszatért Magyarországra, ahol Illyés Gyula lányának, Illyés Máriának a segítségével sikerült tanársegédi állást kapnia a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen.⁶⁰

Két⁶¹ évvel később az *Élet és Irodalomban* jelent meg egy verse, viszont ismét disszidált, az Egyesült Államokba utazott, és ott tanult az illinoisi egyetemre, nyelvészetet és kulturális antropológiát tanult, majd visszatért Magyarországra. 1979-től indult be igazán az írói, fordítói karrierje színi- és filmkritikákat írt a *Film-Színház-Muzsika* című hetilapba és az *Élet és Irodalom* lapba, ahol 1982 és 1984 között rovatvezető is lett, ekkor jelent meg *A hopik könyve* című verseskötete. A következő években a Kaliforniai Egyetem santa barbarai campusán tanított, adott elő, fiával beutazta az Államokat.⁶² Nem sokkal később a rendszerváltás miatt hazatért Magyarországra, s megjelent az *1972. szeptember* című verseskötete, amely hatalmas siker lett és rövid időn belül el is fogyott. 1989-ben József Attila-díjat kapott, amelyet azonban visszautasított, sokat vitatott politikai álláspontja, valamint többször is változó nézetei miatt.

1998-ban jelent meg a *Halászóember* kötete, amely szintén siker lett, 2003-ban pedig Kossuth-díjat kapott. Legutóbbi könyve, az *Ókontri* 2018-ban jelent meg, amely igazán nagy sikernek örvendett. A költő elvonult a nyilvánosság elől, s már egy jó ideje, ha teheti, akkor kerüli a nagy rendezvényeket, személyes megjelzést követelő eseményeket. Jelenleg szülőfaluján, a Szajlán él és életmű alkotásán dolgozik, a faluregényein, amelyek részben fikción, részben tényeken alapulnak.⁶³

---

⁵⁹ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁶⁰ Szilasi László: Oravecz Imre életrajza. Petőfi Irodalmi Múzeum.
<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/oravecz-imre#eletterajz> (2020.03.19.)

⁶¹ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁶² Szilasi László: Oravecz Imre életrajza. Petőfi Irodalmi Múzeum.
<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/oravecz-imre#eletterajz> (2020.03.19.)

⁶³ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

2.6. Oravecz Imre munkásságának sajátosságai, pályaképe

Oravecz Imre költészete úgy definiálható, mint egy folyamatosan megújuló versvilág, a költő pedig mindig arra törekszik, hogy különböző verses struktúrákat alakítson ki, amelyek nem feltétlenül felelnek meg a korabeli irodalmi tendenciáknak. Alexa Károly⁶⁴ úgy fogalmaz, hogy Oravecz Imre verseit nem lehet csoportosítani színességük, gazdagságuk és egyedi költői nyelvük miatt, ezért sem volt a véletlen műve az, hogy anno Weöres Sándor mutatta be a költőt, ugyanis szinte azonnal ráismert az ifjú Oravecz Imre tehetségére. Első verseskötete, a *Héj* 1972-ben látott napvilágot. Leggyakrabban Petri Györgyhöz, Tandori Dezsőhöz, Cleanhoz, Pilinszky Jánosoz illetve Nemes Nagy Ágnes költészetéhez hasonlítják Oravecz Imre verseit. Kulcsár-Szabó Zoltán⁶⁵ úgy véli, hogy az Oravecz által teremtett világ, amelyről a *Héj*-ban olvashatunk Tandori *Töredék Hamlethez* nevezetű kötetéhez hasonlítható. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy mindkét kötetben jelen vannak a következő poétikai jegyek: az elmúlás, töredékesség, egyszerű nyelvhasználat. A kötet első kiadása nyolcvankét verset tartalmaz, amelyek négy ciklusra vannak felosztva. Kulcsár-Szabó Zoltán⁶⁶ álláspontja szerint Oravecz első verseskötetének képzeletvilága egyszerűen értelmezhető, ugyanakkor olvasáskor gyakran felvetődik az olvasóban az a kérdés, hogy az adott, költő által teremtett kép valójában mit is jelent. Kijelenthető az is, hogy a kötet címe témamegjelelő, ugyanis a versek zártak, vagy másképpen fogalmazva héjjal körülvettek. Bori Imre⁶⁷ úgy fogalmaz, hogy a *Héj*-ban megjelennek bizonyos kubista-konstruktivista sajátosságok is, ez pedig a szöveg szemantikai többértelműségét eredményezi, tehát ahhoz, hogy megértsük Oravecz Imre költészetét a versek olvasása során mélyre kell ásunk, azaz fel kell törnünk magát a héjat. Ahogyan azt maga a költő is írja a *Lingua* című versében:

„Jelentés a szavak alján,
megkezdve, felzavarva, abbahagyva.”

Veress Miklós⁶⁸ szerint Oravecz Imre arra használja a tárgyak hasznavehetetlenné válásának a leírását, az öregedést, stb. hogy az emberi lét kérdéseire, problémáira keresse a választ. A *Héj* a modern, 20. század magyar líra egyik legmeghatározóbb könyve.

Oravecz Imre következő kötete, az *Egy földterület növénytakarójának a változása* hét évnyi hallgatás után, 1979-ben jelent meg. Kulcsár-Szabó Zoltán⁶⁹, a költő monográfusa úgy véli,

---

⁶⁴ Alexa Károly 2004: Szajlától Waldenig, Oravecz Imre költészete. Budapest: Kortárs Kiadó.

⁶⁵ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁶⁶ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁶⁷ Bori Imre 1968: A legújabb magyar líráról. *Híd*. 32. évf. 7-8. sz. / 1968, 801-805.

⁶⁸ Veress Miklós 1972: Oravecz Imre: *Héj. Tiszatáj*. 84. évf. 2.sz. / 1972, 84-85.

⁶⁹ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó

hogy ezt a kötetet az átmenetiség és az útközbeniség között tudnánk leginkább elhelyezni Oravecz életművében. Ahogyan azt a könyv címe is mutatja, a versek központi témája a változás. Ebben a kötetben azt próbálja felderíteni a költő, hogy mi is az út, pontosabban melyik a helyes út az ember számára, ahogyan erről a kötet előszavában is ír. Úgy véli a jó út az, amelyiken jól érezzük magunkat.

A *Héj* című kötet verseinél úgy érzékelhette az olvasó, mintha egy belülről kifelé tekintő szempár élményeit élné át, ahogyan azt *A Házak* című versben is megírja:

„belülről nézed a koponyádat”.

Ezzel összehasonlítva az *Egy földterület növénytakarójának a változásában* az külvilág és a világ idegenségével, az attól való elidegenedéssel foglalkozik a költő. Sok leíró költeményt tartalmaz a kötet, amelyek leginkább arra a folyamatra mutatnak rá, hogy hogyan válnak a helyszínek, tárgyak, számunkra fontos dolgok értéktelenné, ez figyelhető meg a *Roncstelep* című versében is. A könyv négy ciklusra bontható: *Trakl Budapesten*, *Jelentés az Erie-cstornáról*, *Egy földterület növénytakarójának a változása*, valamint a *Palatkvapi iskola*. Kulcsár-Szabó Zoltán⁷⁰ úgy fogalmaz, hogy Oravecz Imre e kötetében a saját határait feszegeti, horizontjait tágítja, ugyanis számára eddig ismeretlen terepre lép azzal, hogy elhagy bizonyos ritmikai képleteket, verssorokat, vagy esetleg egyes verseknél bizonyos „antipoétikus” szövegtípusok jelennek meg, mint például szaknyelvi fordulatok. Sőt, még angol nyelvű szavakkal is találkozhatunk ebben a kötetben, tehát még a legalapvetőbb nyelvi „határ” is semmissé válik. A versek gyakran reprezentálják az ember az ember illetve az ember nélküli világ viszonyát. Azt is fontos kiemelni, hogy az út egy fontos és visszatérő motívum a kötetben.⁷¹

Érdekes eszközökkel, furcsa módon hozza felszínre az elidegenedés érzését az olvasóban a költő, egészen pontosan idegen nyelvű, angol haikukkal. Ez azzal magyarázható, hogy olvasás közben idegen nyelvű szöveggel találkozunk az ember, így nem anyanyelvvvel, hanem „idegen” nyelvvvel szembesül az olvasó.

Még ugyanebben az évben jelent meg a költő egy másik kötete, amely a *Máshogy mindenki más* címet viselte, s gyerekeknek íródott, gyerekverseket tartalmaz. Oravecz mítoszteremtő stratégiája ebben a könyvében is jelen van. Úgynevezett „szerepbeszéd” alakul ki a költőnél az első személyű megszólalással, s ezt a vonalat továbbviszi soron következő alkotásaiba is.

---

⁷⁰ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁷¹ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

1983-ban került kiadásra Oravecz Imre következő műveit tartalmazó gyűjtemény, a *Hopik könyve*. Hangsúlyozandó, hogy ezt a kiadványt ajánlottabb a „könyv” jelzővel megemlíteni, ugyanis ez nem csak versek gyűjteménye.

A *Hopik könyve* előszavából derül ki, hogy a költőt Frank Waters *Book of the Hopi* című könyve inspirálta a versek megírásához:

„Mintegy ötesztendő írásszünet után ugyancsak váratlanul papírt, tollat vettem elő. (...) A vers több tekintetben elütött addigi verseimtől. De főleg abban különbözött tőlük- én legalábbis akkor úgy éreztem – elemi erejű kifejezése volt annak a jó érzésnek, amely írása közben hatalmába kerített” ...”És nem annyira az alkalmazott motívumok, hanem inkább az említett jó érzés okán úgy döntöttem, hogy hopi verset írtam.”⁷²

Ez a könyvből kiragadott idézet azért fontos, ugyanis a könyvben megírt versek fő esszenciája is ennek a bizonyos jó érzésnek, a megragadása, amely a költőt is hatalmába kerítette a versek írásakor. Felvetődik az a kérdés, hogy tulajdonképp kik is azok a hopik? Erre a kérdésre az a válasz, hogy szeretetreméltó lények⁷³. Azért nevezik Oravecz Imrét „mítoszteremtőnek”, mert egy kitalált nép mítoszait, világát hozta létre/viszi tovább. Ahogyan a költő korábbi köteteiben, a *Hopik könyvében* is szorosan összefüggnek egymással a versciklusok. Ebben a könyvben a hopik és a magyar nyelv között próbál kapcsolatot teremteni az költő, bár nincs egyszerű dolga, ugyanis mítoszokra építkeznek, egy olyan világot alkotott meg, amely középpontjába a nyelviség áll. Az *Egy földterület növénytakarójának a változásában* a megfelelő út kereséséről van szó, ebben a könyvben viszont minden a pontos helyén van, az ember azt az utat járja, amely el volt neki rendelve.⁷⁴ A hopik versek szerint az emberek harmóniában élnek mindazzal, ami őket körülveszi és a Teremtővel. Ósi János⁷⁵ véleménye szerint ezek a költemények nemcsak ábrázolnak egy lehetséges világot, de a nyelv erejével meg is teremtik azt. Kulcsár-Szabó Zoltán⁷⁶, Oravecz Imre monográfusa Whorf illetve Lévi-Strauss nyelvvel és mítoszokkal kapcsolatos elméleteit is megemlíti könyvében, amelyek segítenek elemezni a költő *a Hopik könyvében* létrehozott világát.

A versek címében gyakran felfedezhetőek műfai megnevezések, mint például: *Beavatás, Könyörgés esőért, Altatóének*, stb. Érdekes módon a *Könyörgés esőért* nevű vers

---

⁷² Oravecz Imre, 1983: *A Hopik könyve*. Budapest: Magvető Kiadó, 10.

⁷³ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁷⁴ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁷⁵ Ósi János 1995: A (próza) versen innen és túl. Az Oravecz-líra poétikájáról. *Alföld* 46. évf 10.sz./ 1995 73-79.

⁷⁶ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

szerkesztésformája igencsak hasonlít a magyar népmesékhez. Továbbá, a kötet szerkezetét és verseinek a tematikáit megfigyelve párhuzamba lehet vonni a Bibliával is.

A költő lírai énje az *1972. szeptember* című kötetben teljesedik ki. Ebben a könyvben a narráció az emlékezés stratégiáját használja fel, arra építkezik. Az a fajta prózavers, amely jelen van az *1972. szeptemberben* már *A Hopik könyvében* is fellelhető volt – a stilizált előbeszéd. Némely vers párbeszéd formájában van felépítve. A könyv történetének középpontjában egy elmúlt szerelmi történetből kap az olvasó töredékeket, emlékfoszlányokat. Oravecz Imre *Kedves John* című prózakötetében arra utal, hogy az 1972. szeptember írásakor értette meg, hogy az írás egyfajta öngyógyító terápia számára, akkor lesz jobban lelkileg, ha kiírja magából mindazt, ami nem hagyja nyugodni. A versek egyik sajátossága, hogy nincs konkrét címük, ugyanis a költemények kezdősora maga a cím.

A könyv eredetileg naplóként indult, később formálódott át verseskötetté, a költeményekben pedig megfigyelhető egy bizonyos önreflexív attitűd, ami jellemző Oravecz stílusára, valamint az őszinte, vallomásszerű írásmód.⁷⁷ Ahogyan erről az előzőekben már szó esett, egy rég elmúlt szerelem emléke hozta értékvesztett állapotba a költőt, amelytől végleg szabadulni szeretne: a könyv első felében a visszaemlékezésen van a hangsúly, míg a második felében egyértelműen a felejtésre való törekvés ismerhető fel. A visszaemlékező versek egyike (*És akkor azt mondtad*) és egy felejtteni akaró (*Nem járok már*) vers között lényegesen fellelhető a különbség:

„És akkor azt mondtad,⁷⁸

vége, bár voltak baljós előjelek, de engem, talán mert nem volt megfelelő az időpont, talán mert nem volt illő az alkalom, váratlanul ért, és nem tudtam mit kezdeni vele ...”

„Nem járok már⁷⁹

a fal mellett, nem félek, nem kapkodok, nem sietek, ha jössz, jó, ha nem jössz, úgy is jó, nem leskelődöm utánad, nem szimatolok, nem kérek számon, nem rándul össze a gyomrom, nem veszítem el a fejem, nem csinállok botrányt...”

A Szajla-versek kétségkívül nagyon fontos szerepet töltenek be Oravecz Imre életművében. Kucsár-Szabó Zoltán szerint már régóta jelen van Oravecz költészetében és önéletrajzában és önértelmezésében. A költő számára a szülőfaluja, s az oda való visszatérés egy kimeríthetetlen emlék és ihletforrás. Már 1980-tól kezdtek megjelenni az első Szajla-versek és köteteinek előszavában is előszeretettel emlékszik vissza a Szajlán töltött évekre,

---

⁷⁷ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁷⁸ Oravecz Imre 2003: 1972. szeptember. Pécs: Jelenkor, 20.

⁷⁹ Oravecz Imre 2003: 1972. szeptember. Pécs: Jelenkor, 11.

mivel számára ez az a hely, ahol megnyugvásra lel és biztonságba érzi magát, egy olyan menedék, ahová bármikor visszatérhet. A Szajla-verseket olvasva az embert elfogja a visszavágyás, visszatérni akarás érzése, továbbá a költemények egyik sajátossága az, hogy gazdagok tájnyelvi kifejezésekben és ragadvány nyelvek is feltűnnek bennük.⁸⁰

1998-ban látott napvilágot Oravecz Imre *Halászóember* című kötete, amelynek átdolgozott, javított kiadása 2006-ban jelent meg. Hosszú várakozás előzte meg a könyv megjelenését, így nem csoda, hogy szinte azonnal elemezték a kritikusok. Alexa Károly⁸¹ úgy vélekedik, hogy a kötet hozzátartozik egy bizonyos önmeghatározási folyamathoz, mivel ezeken a verseken keresztül talál rá önmagára, a versek visszautalnak az író által előzőleg kiadott könyvekre. Ez egy úgynevezett faluregény, amelyben a költő előszeretettel emlékszik vissza elmúlt éveire. A költő jelenleg is aktívan tevékenykedik az irodalomban és jelennek meg kötetei, az életművén dolgozik, amelynek első kötete az *Ondrok gödre* regény 2007-ben jelent meg, ezt követte a *Kalforniai fűrj* 2012-ben és az *Ókontri* 2018-ban, a könyvek *A rög gyermekei* trilógiához tartoznak. 2015-ben lett kiadva a *Távozó fa* nevű verseskötete, amely a 2005 és 2014 között íródott verseit tartalmazza.

2.7. Oravecz Imre elhelyezése a magyar irodalomban

Kulcsár-Szabó Zoltán⁸² kiemeli, hogy a 60-as 70-es évek folyamán a magyar líra egy szinte teljes megújuláson ment keresztül, s Oravecz Imre mondhatni pont ebben az időben tűnt fel. A magyar irodalomra is jellemzőek voltak az idegen nyelvekből, valamint a nyugat-európai kontextusokból átvett szokások. Amint erről már korábban szó esett a szakdolgozatban, Oravecz Imre költészetére igen nagy hatással volt Paul Celan munkássága. Ehhez hozzájárult az is, hogy szinte az elsők között foglalkozott Clean verseinek fordításával. Fordításaival azonos időben írta meg a bemutatkozó kötetébe szánt verseket is. Gintli Tibor⁸³ álláspontja szerint Oravecz stílusának alakulását nagyban befolyásolta Nemes Nagy és Pilinszky költészete is, ugyanis hozzájuk hasonló nézőpontok felől közelítette meg a költészetében jelen lévő metaforikusság problémáját. A hermeneutikus értelmezés révén a *Héj* című írásában is kiemelt szerepet kap a nyelv önreflexió. Ugyanebben a kötetében felbontja a metafizikus szemléleteket, azaz a verseiben alapjárton lényegbe helyezett tárgy üres. A versekben a költő igyekszik az egyszerű nyelvezet mellett maradni, kerüli a

---

⁸⁰ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁸¹ Alexa Károly 1988: „Már nincs más, csak ami volt” Oravecz Imre: *Halászóember*. *Kortárs* 42. évf. 10. sz. / 1998, 80-85.

⁸² Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁸³ Gintli Tibor 2010: *Magyar irodalom*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1019-1020.

bonyolult szerkezeteket, érinti a múlt, halál, elmúlás témáját, egyes költemények felsorolásszerűek. Ezek a sajátosságok mondhatni végigkísérik munkásságának alakulását és szinte örökös jelzőivé váltak.⁸⁴

Oravecz költészenék egyik sajátossága az, hogy a 70-es évek közepéhez haladva depoetizált, azaz úgymond „elhagyta” a líraiasságot és már-már versszerűtlen költői nyelvváltozatokat hozott létre⁸⁵. Az addig jelen lévő dalszerűség is szinte elillan verseiből. A költő pályafutására rányomta a bélyegét, hogy többször is disszidált, élt Amerikában is, ahol egy teljesen úgy világgal szembesült, s az ott szerzett tapasztalatai formálták a világról való felfogását, illetve későbbi témaválasztásait. Előtérbe kerül a műveiben addig is nagy szerepet kapó természet, s azok értékei, valamint a *Hopik könyvével* bevezeti olvasóit a mítoszok világába is. Verseiben megfigyelhető az írások szemantikai többértelműsége, ugyanakkor ezzel egy időben a szövegek egyszerűsége. Ha egy szóval kellene jellemezni Oravecz Imre verset, s azok jellegzetességeit, akkor valószínűleg a töredékesség lenne az.⁸⁶ Egyik legjelentősebb műve, a *Halászóember*, amelyben a dokumentálás, kategorizálás és töredékesség új, eddig nem ismert formát ölt, s ezáltal válik a költő a magyar irodalom egyik meghatározó alakjává. Szabó Lőrinchez hasonlóan, Oravecz is gyakran és előszeretettel ír személyesebb hangvételű műveket, talán épp ezért olyan könnyen olvasható és magával ragadó mindaz, amit papírra vet⁸⁷. Versein érezhető, hogy fontos számára az öntanulmányozás, estenként az önmarcangolás is, pont, mint Szabó Lőrincnél. Oravecz szókimondó egyszerűségével és töredékességével egy saját, elvont világot teremtett meg, amellyel helyet biztosított magának a magyar irodalomban.

2.8. Hasonlóságok és eltérések Szabó Lőrinc és Oravecz Imre költészetében

Az nem vitatható, hogy mindkét költő a 20. illetve 21. század magyar irodalmának kiemelkedő, meghatározó alakja. A mai irodalomárok, mint például Rába György⁸⁸, Kulcsár-Szabó Zoltán⁸⁹, vagy épp Kabdebó Lóránt⁹⁰ úgy vélik, hogy Szabó Lőrinc a modern magyar líra egyik legnagyobb vezéralakja volt, s munkásságával hozzájárult a lírától alkotott kép módosításához, ugyanis egy költészettörténeti fordulat vette kezdetét a 20. századi

---

⁸⁴ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1019-1020.

⁸⁵ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1019-1020.

⁸⁶ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁸⁷ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1019-1020.

⁸⁸ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

⁸⁹ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁹⁰ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

magyar irodalomban Szabó Lőrinc *Te meg a világ kötetének a megjelenésével*. Rába György⁹¹ úgy véli, hogy a művészi elvek ennyire látványos és mértékes átalakulására aligha akad példa a magyar líra történetében. Szabó Lőrinc felbontja az Ady vagy Babits által felépített stabil szubjektivitást, s költeményeiben teljesen szokatlan fordulatot vesz, ami a versek szerkezetét illeti.⁹²

Szabó Lőrinc köteteiben érezhető az, hogy a költő fokozatosan arra próbál rájönni, azt kutatja ki is ő valójában, versről-verse az önmegetapasztalás útjára lép, s meg is járja azt, ugyanez elmondható Oravecz Imre pályaművéről is, aki szintén kötetei írása közben deríti fel önmaga rejtélyét. Mindkettejük költészetében fellelhető az, ahogyan kötetenként haladnak előre saját személyiségük megismerésében, ez pedig verseiken, s azok változatosságán mutatható ki valamint azon, hogy nem félnek újat kipróbálni, műfajokkal kísérletezni, ha írásról van szó.⁹³

Gorove Eszter⁹⁴ arra mutat rá, hogy Szabó Lőrinc úgy szemléli a költészetet, mintha annak kiváltó oka az írásra való belső kényszer, egy menekülési útvonal, amelyben megnyugvást lelhet a költő, s menedéket biztosít neki. Verseinél gyakran előfordul az, hogy a „természetbe menekül” a világ zajai elől, és egyszerű, mindennapi dolgok leírásával próbálja átadni érzéseit, gondolatait. Hasonlóképp van ez Oravecz Imrénél is, aki Szajla-versek megírásával talál békére.⁹⁵

Oravecz Imre monográfiusa, Kulcsár-Szabó Zoltán⁹⁶ a költő *Castandea délutánja* című versét Szabó Lőrinc *Dsuang Dszi* nevű költeményéhez hasonlítja. Ez azzal magyarázható, hogy a versekben megjelenik az álom és a lepke motívuma, az utóbbi pedig mindkét versben az identifikálódás folyamatát, az az önmagunkra találást szimbolizálja. A művek között annyi a különbség, hogy Szabó Lőrinc azon tanakodik, hogy a lepke álom-e, míg Oravecz Imre versében Castandeanak akkor sikerül meglátni a lepékét, ha eltávolítja önmagától a megismerés lehetőségét. A két vers között tehát egyértelmű párhuzam vonható, így kijelenthető, hogy Szabó Lőrinc már akkor hatott Oravecz Imre stílusára, mikor a költő

---

⁹¹ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

⁹² Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁹³ Mezei Gábor, 2018: Akusztikus topográfia és az írás kartografikus működései Szabó Lőrinc és Oravecz Imre verseiben. *Alföld*. 69. évf. 4.sz./2018, 73-85.

⁹⁴ Gorove Eszter 2018: Lírai önelbeszélések Az önéletrajzi líra lehetőségei Szabó Lőrinc, Oravecz Imre és Borbély Szilárd műveiben.

https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/44615/dissz_gorove_eszter_irodalomtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2020. 09.07.)

⁹⁵ Mezei Gábor, 2018: Akusztikus topográfia és az írás kartografikus működései Szabó Lőrinc és Oravecz Imre verseiben. *Alföld*. 69. évf. 4.sz./2018, 73-85.

⁹⁶ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

az *Egy földterület növénytakarójának a változását* írta, ez a hatás pedig folyamatosan fokozódott. Kulcsár-Szabó Zoltán⁹⁷ úgy véli, hogy a *Máshogy mindenki más* című kötet is összehasonlítható Szabó Lőrinc gyerekverseivel, viszont érdekes módon ebben az esetben a Lóci-verseket „ellenpéldaként” lehet felhozni. Ez azzal indokolható, hogy Oravecz Imre költeményei inkább valóban a gyerekeknek íródtak, nekik szólnak, míg Szabó Lőrinc „gyerekversei” értelmezéséhez jól jön egy bizonyos „felnőtt” lírai én és a versek e szerint is vannak megírva, ami azt jelenti, hogy egy felnőtt lírai én meséli el a kisgyermek tetteit, továbbá Szabó Lőrinc úgy tekint Lócira, aki még ártatlan, nincs megrontva a világ által. Ezáltal tehát az bizonyosodik be, hogy nem csak hasonlóságok, hanem eltérések is vannak a két költő munkássága, stílusa között.⁹⁸

Oravecz Imre *1972. szeptember* című kötetét gyakran emlegetik egy lapon Szabó Lőrinc *A Huszonhatodik évével*, ez pedig nem véletlen, ugyanis maga Oravecz is utal rá, hogy költőtársától merített inspirációt. Az *1972. szeptember* első, 1988-as kiadása nem tartalmaz előszót, csupán egy Szabó Lőrinc *A huszonhatodik év* kötetéből származó idézetet: „valami tegnap, mely mintha ma lenne”. Gorove Eszter⁹⁹ Oravecz Imre könyvének elődjeként tekinti Szabó Lőrinc kötetét. Mindkét költő verseiben közös pont a visszaemlékezés, egy szerelmi kapcsolat újraírása valamint az, hogy mind az *1972. szeptemberben*, mind pedig Szabó könyvében jelen vannak életrajzi elemek, arra építenek.

Kovács Karolina¹⁰⁰ írása szerint Oravecz Imre költészete zavarba ejti az olvasót, ugyanis belső ellentmondás jelenik meg egyes köteteiben, ezért minden alkalommal újrafogalmazódik a költőről kialakult kép, ez némiképp jellemző Szabó Lőrinc verseire is. Mindkét könyvben nagy hangsúly helyeződik a két költő és kedvesük „párbeszédére”, a költők pedig meg is szólítják a távollévő nőt. Oravecz Imrénél viszont a megszólítás inkább függő beszédként megy végbe, míg Szabó Lőrinc verseibe helyettesíthető a „Te”, azaz a te és az ő viszonya, tehát a két kötet egyszerre hasonlít és tér el egymástól. Például, az egyik legnagyobb eltérés az, hogy az *1972. szeptember* egy, vagy több szakítást mesél el, míg Szabó Lőrincnél nem ez a helyzet, ugyanis ő a halállal és az elmúlással néz szembe. Továbbá, a versek formaisága is igen különbözik az Oravecz-féle prózakölteményektől,

---

⁹⁷ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁹⁸ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

⁹⁹ Gorove Eszter 2018: Lírai önelbeszélések Az önéletrajzi líra lehetőségei Szabó Lőrinc, Oravecz Imre és Borbély Szilárd műveiben.

https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/44615/dissz_gorove_eszter_irodalomtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2020. 09.07.)

¹⁰⁰ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében <http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021. 04.01.)

ugyanis elődje szonettben írta meg kötetét, amelyik az egyik legkötöttebb versforma.

¹⁰¹Szabó Lőrinc *Tücsökzene* és Oravecz Imre *Halászóember* kötete között is észrevehető a hasonlóság. Szabó Lőrinc a *Tücsökzene* megírásával nyitotta meg azt az utat a magyar költészetben, amelyre Oravecz Imre lépett a *Halászóember* létrehozásakor. Mezei Gábor úgy véli, hogy mindkét költő a táj mindenkori individualitását használja fel arra, hogy a magát a természetet és mindazt, ami körülveszi, az embert esztétikai egységgé formálja át. A költők tájleíró versek segítségével jutnak el az önmegismeréshez és a lelki békéhez.¹⁰²

---

¹⁰¹ Mezei Gábor 2018: Akusztikus topográfia és az írás kartografikus működései Szabó Lőrinc és Oravecz Imre verseiben. *Alföld*. 69. évf. 4.sz./2018, 73-85.

¹⁰² Mezei Gábor 2018: Akusztikus topográfia és az írás kartografikus működései Szabó Lőrinc és Oravecz Imre verseiben. *Alföld*. 69. évf. 4.sz./2018, 73-85.

III. TÜCSÖKZENE– EGY ÉLETRE VALÓ VISSZATEKINTÉS

3.1. A *Tücsökzene* műfaja, sajátosságai, címének jelentősége

Szabó Lőrinc, egy kis szünet után, 1947-ben tért vissza a nyilvánosság elé, a *Tücsökzene* című kötetével. Amikor a *Tücsökzenéről* esik szó, az egyik legjelentősebb kérdés a kötet műfaji besorolása, vagyis az, hogy nevezhető-e önéletrajzi műnek, milyen irányban mozdul el prózai útra és tulajdonképpen hogyan vélekedik róla maga a költő. Ahogyan erre Kabdebó Lóránt¹⁰³ is rávilágít, Szabó Lőrinc úgynevezett „önéletrajzi visszaemlékezések”-nek titulálja kötetét, azonban szem előtt kell tartani az írások prózai sajátosságait is. Buda Attila is úgy tartja számon a *Tücsökzenét*, mint a magyar költészet egyik legkiemelkedőbb önéletrajzi ihletésű írása. Kulcsár-Szabó Ernő¹⁰⁴ úgy definiálja a kötetet, mint egy kettős műnemet magába sűrítő művet, amelyet egyrészt a prózaiságot előtérbe helyező életrajzi narratíva felől lehet megközelíteni, másrészt pedig a költő líraisága felől. A szakirodalom szerint a *Tücsökzene* a magyar irodalom egyik legnagyobb volumenű önéletrajza. Azonban sem Rába György¹⁰⁵, sem Kulcsár-Szabó Ernő¹⁰⁶, sem pedig Kabdebó Lóránt¹⁰⁷ nem kezeli úgy a *Tücsökzenét*, mint egy hagyományos önéletrajzi írást. Azért sem értelmezhetjük tipikus önéletrajzi műnek a kötetet, mivel olvasása közben a költő jelene és múltja között olykor megsemmisül a határvonal. Tehát kijelenthető, hogy a szakirodalom különböző véleményen van a *Tücsökzene* műfaji besorolásával kapcsolatban, azonban abban egyetértenek az irodalmárok is, hogy a kötet egy önéletrajzi ihletésű mű, amelyben a költő prózai elemeket ötvöz életrajzi vonásokkal.

A *Tücsökzenéről* elmondható az is, hogy Szabó Lőrinc újfent keresztül megy élete legfontosabb állomásain, ismét megéli életrajzát, s ezen keresztül dolgozza fel pályafutását, költői útját, értékeli a múltját, döntéseit. Tekinthetünk a *Tücsökzenére* úgy is, mint egy életrajzi háttér, amely azt kívánja bemutatni, hogy hogyan és miként lett Szabó Lőrincből költő. Újraél mindent, ami az élete során zavarta, vagy nyugtalanította, s ezáltal része lett a sorsának is.

A kötet egyik legszembetűnőbb sajátossága a töredékesség, megszakítottság, valamint az ebből keletkező ismétlődés. Annak ellenére, hogy Kabdebó¹⁰⁸ véleménye szerint

---

¹⁰³ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

¹⁰⁴ Kulcsár-Szabó Ernő 2001: A felejtés lírai "mnemotechnikái". *Élet és irodalom*. 45. évf. 39. szám. / 2001, 91.

¹⁰⁵ Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.

¹⁰⁶ Kulcsár-Szabó Ernő 2001: A felejtés lírai "mnemotechnikái". *Élet és irodalom*. 45. évf. 39. szám. / 2001, 91.

¹⁰⁷ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

¹⁰⁸ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

a *Tücsökzene* nem olvasható egységes önéletrajzként, ki kell emelni a versciklusok, s egyes művek egybefűzöttségét, valamint azt, hogy egyes költemények valójában értelmezhető önálló darabokként. Kiemelendő, hogy a kötetben szereplő versek jelentésbeli szinten, s történéseit tekintve igen szorosan átnyúlnak egymásba, azonban ez nem mondható el az összes alkotásról. Gyakran előfordul, hogy a költő kicsit ugrál az idővonalak között, így némi összevisszaság van jelen és a múlt időrendi történéseinek a meghatározása során, viszont ez az olykor feltűnő megszakítottság is egyedivé teszi a *Tücsökzenét*. Szabó Lőrinc máshoz nem hasonlítható példával mutatja be életét versein keresztül. Olyan személyes úton kalauzolja át az olvasót, amely során szinte vele együtt éli meg élményeit, tapasztalatait, mindezt versekbe foglalva.¹⁰⁹

Ami a szövegek szerkezetét illeti – a versek tizennyolc (néha 17) sorosak, zárt formájuk a szigorú szonettek emlékezte, ennek ellenére a rímképletek változása, hullámvázása eltekint a szonettek jellemző kötöttségektől. A legtöbb költemény páros rímekben íródott, egyes írások kivételével, amelyek során egyértelműen észrevehető a bokor rímek. Rába György úgy véli, hogy gyakran a rímelés az, ami összetartja a sorokat. A szövegeken egy úgynevezett „nyugtalan hullámvázás” vehető észre, tekintve a költő néhol előbukkanó zaklatottságát, s az emlékképek rendszertelen feltűnését. Mondhatni egy érzelmi hullámvasútra invitál minket a költő.

A *Tücsökzene* versciklusai nem időrendben haladnak, hanem terek, emlékek, helyek és tájak szerint vannak felosztva, s így mutatják be az elmúlt időt, ezt például az a tény is alátámasztja, hogy némelyik korszakok nevei városok után kapták címüket, mint például Miskolc vagy épp Budapest. Érdekes, hogy a kötet ciklusokra való tagolását Szabó Lőrinc csak a *Tücsökzene* második kiadásában építette fel, az elsőben még nem különített el ilyen egységeket. Így talán jobban érthető, hogy némely vers miért is ugrál kissé az időben úgy, mintha nem ott lenne a helye, s ezáltal magyarázható a költemények által biztosított töredékesség, megszakítottság érzése is.¹¹⁰

Kulcsár-Szabó¹¹¹ álláspontja alapján a tücsök több oldalból is megközelíthető, ha arról beszélünk, hogy miért lett a kötet címe *Tücsökzene* és voltaképp mit is reprezentálnak.

---

¹⁰⁹ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

¹¹⁰ Gorove Eszter 2018: Lírai önelbeszélések Az önéletrajzi líra lehetőségei Szabó Lőrinc, Oravecz Imre és Borbély Szilárd műveiben.

https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/44615/dissz_gorove_eszter_irodalomtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2020. 09.07.)

¹¹¹ Kulcsár-Szabó Ernő 2001: A felejtés lírai "mnemotechnikái". *Élet és irodalom*. 45. évf. 39. szám. / 2001, 91.

Elsősorban versek zeneiségét, dallamosságát, ritmusosságát. A természet tökéletes harmóniájának idealizálása észrevehető az írás legtöbb darabjainak olvasása során. Menyhért Anna ¹¹² azt is kiemeli, hogy amennyiben értelmezni szeretnénk a kötetet, akkor fontos szem előtt tartanunk a tücskök szerepét a görög mitológiában, ugyanis a mitológia szerint a tücskök olyan emberekből alakultak át, akik a Múzsákat hallgatva mindenről megfélekedtek (éhség, szomjúság) és a művészet élvezete közben távoztak el, így a múzsák ajándéka az volt, hogy tücsökként születtek újjá. Az sem véletlen, hogy a kötet alcíme *Rajzok egy élet tájairól*, lett, ugyanis ez is utal a *Tücsökzene* önéletrajzi jellegére. ¹¹³ Ez az alcím továbbá azt is sugallja, hogy valójában nehéz levezetni egy teljes, szabályos önéletrajzot versek formájában, azonban a költő életének jelentősebb mozzanatait, történéseit lekövethetők az olvasás során. A *Tücsökzene* alcíme talán azt sugallja, hogy Szabó Lőrinc különös hangsúlyt fektet a tájra, természetre, s több versben is megjelennek a tücskök, mint például a *Dalmácia, Közben a tücskök, A cigány benned, Nyár*, stb., azonban a verseknek nem annyira a tájhoz, mintsem a tücskök zenéjének a teréhez van köze. A hangsúly a tücskök létezésének, s zenéjének szeretetén van, leginkább azon, hogy a költő mennyire le van tőle ragadtatva, ugyanis ez visszarepíti őt az idillbe, olyan korszakokba, amikor nem volt semmi gondja, problémája, de ha volt is, azt is másként élte meg. ¹¹⁴

3.2. A *Tücsökzene* ciklusai, tematikája

Szabó Lőrinc halála után megjelentetett kötete a *Vers és valóság*, melynek alcíme *Bizalmas adatok és megjegyzések*, személyes adatokat, kommentárokat tartalmaz, amelyeket a költő maga írt versei kapcsán. Szabó Lőrinc a következőket írja a *Tücsökzenéről*:

„ Kint sok hangos tücsök szólt, és a legélesebb ellentétet mutatta a külvilág kegyetlenül vidám és a magam kegyetlenül szomorú lelkiállapota közt. (...) Az akkori jelen pillanatáról gyermekkori, majd diákkori és felnőttkori hazai és külföldi helyzetek rajzolódtak elém, a helyzetek középpontjában mindig én álltam, és mindenütt körbemuzsikált ez az egyhangú, kitartó, boldog hangosság.”¹¹⁵

Kabdebó Lóránt ¹¹⁶ úgy véli, hogy a *Tücsökzenében* életrajzi és létbölcseleti elmélkedéseknek lehetünk szemtanúi. A költő monográfusa három fokozatra különíti el a

---

¹¹² Menyhért Anna 1996: *Rajzok egy költemény tájairól: motívum, szerkezet és jelentés Szabó Lőrinc Tücsökzenéjében. Irodalomtörténet*. 22/77 évf. 3-4. sz. / 1996 539-576.

¹¹³ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

¹¹⁴ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

¹¹⁵ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések*. Budapest, Osiris Kiadó, 180.

¹¹⁶ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.

kötetet: az első fokozatban idilli képeket kapunk, megjelennek a társas és természeti örömök, s ezek együtt léteznek. Szabó Lőrinc tisztában van azzal, hogy a múlt valóban elmúlt, nem jön vissza. A második fokozatban megszűnik az idill és egy célt kereső, célra találó emberrel szembesülünk, egy úgymond eposziát, hőskölteményt kapunk, amelynek Szabó a főhőse. Végezetül a harmadik szakaszban mondhatni létbölcseleteket olvashatunk, valamint a már jelen ihlette életmagyarázatokat.

Buda Attila ¹¹⁷kiemeli, hogy olvasás során többször észrevehető a régmúlt, múlt és jelen történéseinek összefonódása, valamint az is, hogy Szabó Lőrinc másoktól hallott emlékeket is sajátjaként használt fel. A kötet tematikáját nem nehéz meghatározni, annak ellenére, hogy a részletek javarészt nem folytatják egymást (egyesek kivételével). Azonban azt meg kell említenem, hogy egyes részei tematikusan összefüggnek, egymásból következnek.

3.3. Nyitány – A férfi összegez

A költő által elkülönített első ciklus címe a *Nyitány*, alcíme pedig *A férfi összegez*. Ebben a versben, amit a kötet expozíciójának nevezhetünk, azonnal megszólítja a tücsköket, a kötet létrejöttének helyszínét, s ötletét meséli el, valamint azt, hogy a nyári éjszakának s a tücsök dalának, zenéjének együttese elindította őt a nosztalgia útján, eszébe jutatta az eddig átélt kalandjait. A kezdő versek mind ehhez a ciklushoz tartoznak: *Síppal, hegedűvel, Óriás szív, Ezer határon túl, stb.* Ezek a költemények örökítik meg leginkább azt, amit a költő érezhetett a tücsök zenéjének hallatán: boldogság, élet, felpezsdülés. Ezt bizonyítja például az *Óriás szív* című vers:

„Zúg, repes, árad a tücsökgzene,
nem tűri, hogy gondolkozz: üteme,
szent ragály, elkap; mint már annyiszor!”¹¹⁸

Maga Szabó Lőrinc is úgy fogalmazza meg ennek a versnek a magyarázatát a *Vers és valóságban*¹¹⁹, hogy egészen egyszerűen csodálta a tücsköket, irigykedett rájuk.

3.4. Miskolc – A gyermekkor bővületében, 1900-1905

A második ciklus nyitó verse az *Ezerkilencszáz*, amely a költő születési évére utal. Ez a költemény első szavával „*Halkusz?*” a tücsköket szólítja meg, ahogyan azt a költő is írta,

¹¹⁷ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

¹¹⁸ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon, 9.

¹¹⁹ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

még anno 1954 nyarán. Ezt követően szó esik a házukról, kertjükéről, Szabó Lőrinc családjáról – mondhatni emlékképek sorozata árasztja el az olvasót, a végén pedig kiemeli, hogy életének fontosabb állomásain mindig jelen volt a tücsökszó. Ez a ciklus a költő életének miskolci éveinek állít emléket. A következő vers az *Egy Volt a Világ* címet viseli, amely szintén a természetről, tájról szól illetve arról, hogy gyerekkorában szinte minden egyben volt, minden a helyén. Úgy mond keretszerűen a vers kezdő és záró sora ugyanaz, s ezzel szintén azt nyomatékosítja, hogy annakidején milyen tökéletes volt a világ:

„Szép volt, isten volt, Egy Volt a Világ.”¹²⁰

A mondhatni egybefolyó emlékek mellett megjelenik az apa képe is, akitől saját bevallása szerint mindig félt, ahogyan ezt az *Apám* nevezetű versben ki is jelenti. Ez az írás apjával való kapcsolatáról szól, pontosabban arról, hogy apja hogyan hatott életére, s milyen ember is volt. A *Vers és valóságban*¹²¹ Szabó Lőrinc elmondja, hogy apjával mindig is rossz viszonyt ápolt, nem is tartotta vele a kapcsolatot, csak édesanyjával. Apjával való kapcsolata igazán problematikus volt, többször meg is verte, ha gondja akadt, mindig anyjához fordult. Úgy tűnik, hogy ez a vers egyfajta válaszkérés, vagy épp kifogás kutatás arra, hogy apja miért volt olyan, amilyen:

„Sokat szenvedett ő is biztosan.

Magányos lélek;”¹²²

A vers utolsó 7 sorában arról ír, hogy az apjában lévő keserűség milyen hatással volt rá, s családjára, de végül, nem sokkal apja halála előtt sikerült megbékélniük egymással:

„A sok keserűség, ami benne volt, megkeserített bennünket is

... Több mint négy évtized kellett hozzá,

hogy végre, szív szerint,

békét kössünk egymással, újra, mind.”¹²³

A ciklusban szereplő versek helyszíne Miskolc, témájuk a visszaemlékezés. Szó esik gyerekkori félelmekről, rossz emlékekről (*Tűzvész*), családról, Miskolc lakosairól, a tájról, a vasútról, ahol sok időt töltött, mert apja ott dolgozott, családja pénzel való küszködése. Olvashatunk továbbá a lányokról, a nőkről (*Lányok, Nők keresztje*) és a nők szerepéről is az életében.

---

¹²⁰ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon, 16.

¹²¹ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹²² Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon, 20.

¹²³ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon, 20.

Buda Attila ¹²⁴nézőpontja szerint a versek, s azok tematikája is arra világít rá, hogy emlékeiből figyelmesen válogat, s inkább azokról az eseményekről ír, amelyek hatottak személyisége alakulására és felnőtt énje is önmagára jellemzőnek érzi ezeket.

3.5. Balassagyarmat – Idillek az Ipoly körül, 1905-1908

Ebben a ciklusban Szabó Lőrinc mélyebbre vezet minket, s jobban megismerjük élete világát. Az alcímben említett folyó központi szerepbe kerül, de olvashatunk lakásukról, játékra tökéletesen alkalmas csipkefüggönyről (*Csipkefüggöny*), a cselédekről, illetve a furcsa szellemidézési rituálékról (*Mamika szellemei, Túlvilág felé*), játékokról, a természet újra felfedéséről, (*A tél rajzai*) stb.

Ami azonban a legszembetűnőbb az, hogy a költő személyes félelmeibe avatja be az olvasót, szó esik a korcsolyázás veszélyeiről (*A befagyott Ipolyon*), az érdeklődésről a női nem iránt (*A hid alatt; Nők titka*), valamint a szegénység súlya és a hit is terítékre kerül. A *külső rossz* című versben írja le igazán rettegett rémeit: szegénység, szellemek, pénz, karambol, stb. Arra is rávilágít, hogy ahogyan idősödik, úgy nőnek vele a félelmek, s egyre rosszabbak lesznek, sőt a külső félelmeiktől még rosszabb a lelkiismeret-furdalás. Szabó Lőrinc számot ad az összes félelméről:

„ahogy nőtem, úgy nőtt a Rémm is - pedig, ott
s akkor, még csak külső rossz rémitett,
nem lángtrónunk, a lelkiismeret.”¹²⁵

Nem titok, hogy a költő életében erőteljesen volt jelen a hit, Isten, így kicsit sem meglepő, hogy ennek hatása érezhető a Tücsökzene egyes alkotásain is. Több a hittel, s Istennel foglalkozó vers is született, ilyen többek közt az *Ima a gyémántért*, *Égi jel* és a *Vesztett boldogság* triója. Maga a költő ¹²⁶is megírja, hogy ez a három költemény egy történetet mesél el, mégpedig annak a történetét, hogy mennyire szegények voltak, s hogyan szenvedtek emiatt a szülei, főképp hön szeretett édesanyja. Ezért aztán elhatározta, hogy arra kéri Istent, segítse ki őket egy gyémánttal a párnája alatt, s ez meg is történt, azonban reggel csalódottan kelt fel, mikor kiderült, hogy mindezt a kis Szabó Lőrinc csak álmodta.

Az *Elemi – Kiállítás előtt – Porcellánkutya* versekre is úgy reflektál a költő, mint egy egymásból következő hármásra. Ami a verseket illeti: az első versben első napjáról beszél, a másodikban a rajzáról, a harmadikban pedig arról, hogy végül nem sikerült

¹²⁴ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

¹²⁵ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 47.

¹²⁶ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

befejeznie. A *vers és valóság*¹²⁷ című írásában megjegyzi, hogy az elemi iskolát nagyon szerette, ugyanis kiemeli, hogy már az engedelmességgel is nagy sikert aratott. A *Porcellánkutya* nevezetű írásban arra emlékszik vissza, hogy mennyire elkeseredett volt azért, mert nem maradt több színes ceruzája, ezért nem tudta befejezni a rajzát, ez azért kiemelendő, mert ismét Istent hívja segítségül, valamint végső elkeseredettségében az idilli, mindig segítséget nyújtó természetbe menekül:

„Nem! Azt soha! Zokogtam. Mit tegyek?
„Miatyánk, isten...” Már esteledett,
s anyám se kapott festéket sehol.
Ekkor, mint később, bajban, annyiszor,
fény gyúlt bennem, gyors és kész gondolat:
ki a kertbe és vissza!’’¹²⁸

A *szem örömei* és a *Hangok* című versekben az olvasó szembesül Szabó Lőrinc természet iránti elragadtatásával. Ezekben a versekben a költő azt önti szavakba, hogy mennyire lehangoló számára mindaz, amit nap, mint nap lát és hal: a sima kövek, nyulak szőre, selymes füvek, felhők, a galambok hangja, a tavi békák zenélése, a tücsökszó, és a többi. A két költemény elolvasása során érti meg igazán az ember, hogy valóban mennyi sokat jelentett a költő számára a természet, s mindaz, ami körbevette. Egy igazi művészlélek volt, aki a legegyszerűbb, legmindennapibb dolgokban is a csodát kereste, s meg is találta.

3.6. Debrecen – Érlelő diákévek, 1908-1918

A kötet negyedik ciklusát emberekkel, élményekkel, tárgyakkal és történésekkel kapcsolatos ellentmondásos vélemények, érzések jellemzik. Az *ígéret városa* című versben a költő Debrecenre nevezi így. Szinte csodálja a várost, és alig várja, hogy ő maga is az utcáit róhassa. A következő, *Debrecenbe* nevezetű költeményben arról mesél, hogy mennyire izgatott volt, mikor először, nyolc évesen a városban járt. Ebben a ciklusban a verseken érzékelhető, hogy Debrecenhez mennyi szép emlék fűzi a költőt, és mennyire közel áll a szívéhez. A soron következő néhány vers (*Családi kör*, *Hatodnap*, *A borzasztó szégyen*, *Csak egy kicsit is*) is a Debrecenbe töltött első napok emlékeit meséli el, azt az elragadtatást, amit átélt. Gyermekfejjel félreolvasta az Órás és ékszerész feliratot, az órás szót óriásnak vélte, így csalódott, amikor rájött, hogy valójában nem fog óriásokkal találkozni Debrecenben. A

¹²⁷ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság*. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹²⁸ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 71.

borzasztó szégyen és a *Csak egy kicsit* versekben ír erről a csalódásról, viszont az utóbbi vers utolsó négy sora teljesen más üzenetet sugall. Ezeken a sorokon érezhető, hogy a költő ebben a visszaemlékezésben nemcsak a gyerekkori félreértésére utal, hanem amit leírt érvényes más sérelmekre is, amelyek az életében érték. Elmondja, hogy nem könnyű valamiből/valakiből kiábrándulni, főleg, ha nagy reményeket fűzött hozzá. Továbbá azt is kiemeli, hogy bizony a dolgokba való beletörődés sem történik hamar, s sok idő kell, amíg a szív beletörődik a csalódásba:

*„hogy, jaj, lusta a kiábrándulás,
de fürge és ravasz az önccsalás:
Úristen, mennyit gyötrődik, amíg,
csak egy kicsit is, változik a szív!”¹²⁹*

A *Kigyúl a csillag* című versben egy egészen új oldaláról mutatkozik meg a kötet, ugyanis olvasása során igazán szembetűnő az írás személytelensége.

*„Emlékezet! Anyám te s én fiad,
egyek vagyunk mi és nem emberek:
mások vagyunk, oly személytelenek,
mintha maguk az évek, egykori
dolgok akarnák újrakezdeni
álmukat bennünk.”¹³⁰*

Rendkívül érdekes, ahogyan ebben a versben megjelenik a személytelenség. Szinte olyan, mintha az emlékek és a jelen összeolvadnának, és a múlt történéseinek felidézése mondhatni önkéntelenül történik. Mindezt Szabó Lőrinc is megírta, a *Vers és valóságban*¹³¹, úgy fogalmaz, hogy az írás közben nem tudta visszatartani az emlékeket, amelyek féktelenül törtek a felszínre. Azt is kiemeli, hogy ugyebár az emlékei ihlették meg, s a görög mitológiában az emlékezet (*Mnemoszüné*) a múzsák anyja. Ez azért is érdekes, ugyanis a kötetben többször előjön a görög mitológia, s több versben is felbukkannak görög istenek, mitológiai alakok, költők vagy írók nevei (*Szofoklész, Afrodite, Ragyogás* (Antigone neve), stb.).

A ciklus számos verse szól az iskolai évekről, az ott szerzett tapasztalatokról, arról, hogy milyenek voltak az órák, tanárok, feladatok, iskolai környezet (*Új iskola, Gimnáziumban, Egérfogó, Latin dolgozat*, stb.). Több vers született a családról, emlékekről

---

¹²⁹ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökműzene. Budapest: Magyar Helikon, 89.

¹³⁰ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökműzene. Budapest: Magyar Helikon, 90.

¹³¹ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 201.

(*Nagymamánál, Dráma a tenger fenekén*), valamint a költő nőekkel való viszonyáról is (*A nemek, Anyám felé, Kató*). Az egyik legértékesebb, legjelentősebb emlékmozzanat, amit ez a ciklus örökít meg, az a költő kezdeti érdeklődése az irodalom iránt, valamint az, hogy miképp fedezi fel a költészet világát és az önmagában rejlő tehetséget (*Irodalomtörténet, Ik bin, A költői tudomány*,stb). A *Társuk leszek* című írásban arról olvashatunk hogyan határozza el Szabó Lőrinc, hogy Ady és Babits „társa lesz”:

*„Csak ifjú költő tud rajongani:
rajongtam Babitsért. Előbb Ady
tanított, a nagy szertelen, a hős
(...)
Babits csak később, lassan, viharok
és romantika nélkül
(...)
sóvárogtam, hozzájuk, fölfelé,
valami más, boldog világ felé,
s bármennyi gond, nyűg és kétely nyomott,
társuk leszek, éreztem, az vagyok!”¹³²*

Az elolvasása után úgy gondolhatjuk, hogy Szabó Lőrinc már akkor is biztos volt a dolgában, s tudta, hogy belőle is költő lesz. Ennek ellenére a *Vers és valóságban*¹³³ elárulta, hogy ennek épp az ellenkezője történt vele: mikor ezt az emléket élte át, még nem is, mert arra gondolni, hogy költői pályára lépjen, sőt azt vallja, hogy abban az időben még igen kishitű volt, így még álmodni se mert arról, hogy neve a példaképei mellett szerepeljen. Első kezdeményezéseiről részletesebben az ötödik ciklusban ír (*A szerkesztő elé* c. versben).

A *Tücsökzene* egyik legtöbbször feltűnő témája nem meglepő módon a szerelem. Szabó Lőrinc több versben is visszaemlékezik osztálytársára, s egyben első szerelmére, Dienes Katalinra, aki többek közt a következő verseket ihlette: *Katóék háza, Sebek hűsége, Nem tudta a lány*. Ez sajnos egy viszonzatlan szerelem volt, amiről a költő is ír a *Vers és valóságban*. Egy ideig próbálkozott érzési kinyilvánításával, de végül belátta, hogy inkább messziről csodálja a lányt. Úgy gondolta, balszerencséjében közrejátszott szegénysége és állítása szerint külseje sem volt túl megnyerő.

¹³² Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 178.

¹³³ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság*. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

Egy másik, gyakran feltűnő témakör a kötetben az az önreflexió, a költő részben keresi, részben pedig megadja a választ arra a kérdésre, hogy ki is ő valójában. Ez olvasható *A Nagyverdő* és *A régi játék* című költeményekben is. A költő úgy vélte, hogy ha eltökéli magát, akkor bármivé válhat, de itt ismét kitűnik Szabó Lőrinc munkásságának egyik jellegzetessége: az önellentmondás. Ugyanis *A Nagyverdő*ben még önfeledt örül annak, hogy azzal válik eggyé, és azzá változik, ami neki tetszik, viszont a következő versben, *A régi játék*ban már amiatt aggódik, hogy így nincs egyénisége:

„És ahogy
tetszett néha, mily tárház tündököl
bennem, mily élet, mily zsúfolt tükör,
sokszor úgy féltem, hogy nekem talán
nincs is egyéniségem!”¹³⁴

Erről szintén említést tesz jegyzetében a költő¹³⁵. Úgy gondolta, hogy ő egy üres, önállótlan, egyéniség nélküli ember, egy mondhatni üres tükör, akit azok alakítanak színházzá, akik belenéznek.

Nem titok, hogy Szabó Lőrinc más irodalmi alkotások által inspirálódott, az ebben a ciklusban szereplő versek közül egyebek mellett a *Szentírások Népköltészete*, *Enkidu üzenete*, *Sivatagban*, *Verkli* valamint *A Halál Tengere* című versek mind Gilgames-eposz ihlette költemények.

A ciklus utolsó két verse mondhatni a diákéveinek lezárása. Az *Ez már a keresztben* ismét megjelenik Szabó Lőrinc egyik költészetének a jellegzetessége – az önelemzés. Verseiben tipikusan azokat a kérdéseket veti fel, amelyekkel minden ember szembekerül élete során, amikor visszatekint fiatal éveire. A vers elején és végén is megkérdezi magától, hogy voltaképpen ki, vagy mi is volt. Nevezhetjük lelki rajznak is, harminc évvel leérettségizése után értékeli diákéveit, s felismerhető a második világháború után hangulat közrejátszása is. A záró vers a *Gyász-zene* címet viseli, amely a költő véleménye¹³⁶ szerint ünnepélyes és egyszerre gyászos hangulatú:

„csak sírni volt lelkemnek ereje,
s a cselekvést rágalmaztam vele
így büntetve saját eszeveszett

---

¹³⁴ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon, 213.

¹³⁵ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹³⁶ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

gyöngeségemet s - tán - önzésemet.”¹³⁷

Az utolsó két sorral egyidejűleg debreceni diákéveit valamint fiatalságát, és az arra való visszaemlékezést is lezárja. Szó esik a bántalmairól is, a költő bevallása szerint ¹³⁸mondhatni szerette önmagát gyötörni, ezért is foglalta gondjait versbe, illetve azért, hogy számot adjon róluk saját magának és az olvasóknak is.

3.7. Budapest – Ember és világ, 1918-1947

A következő, ötödik ciklusban már egy kissé értettebb Szabó Lőrincel találkozhat az olvasó. Az első, nyitó költemény címe *Budapest*, ami egy új életszakasz kezdetét szimbolizálja. Az egész verset körüllegi a bizonytalanság, csak egy a biztos: Szabó Lőrinc Budapest felé vette az irányt. Még maga a költő sem tudta, hogy mit hoz a jövő, csak abban volt biztos, hogy ki kell szakadnia az addigi életkörülményekből, ugyanakkor mikor véghezvitte döntését, kicsit megijesztette a bizonytalanság. Egyik percről a másikra a szabadság okozta nyomás egyfajta bilincsként nehezedett rá. Ennek ellenére elhatározta, hogy bármi is történik, nem tud vissza fordulni, sőt nem is akar, és bármi is történik, nem fog megfutamodni:

*„Mint hangos bilincs,
gúnyolt a szabadságom. Vissza? Nincs -
csak oda nincs út! De hát hova van?
Sehova? Mindegy: nem hagyom magam”*¹³⁹

Erről a versről Szabó Lőrinc is úgy vélekedik, hogy mondhatni „kitépte” magát az addigi környezetéből, mert úgy érezte, erre van szüksége. Ezt követően a költőt megijesztette a céltalanság illetve az önállóság, az, hogy most aztán tényleg magára maradt, de mindegyre jó döntésként tekint vissza.¹⁴⁰

Ez a ciklus azért is fontos, mert noha az eddigi részek olvasása során is vannak egymásból következő, egymást folytató versek, de ez az ötödik hordozza magában az egész *Tücsökgéne* legjelentősebb, valamint tartalmilag legjobban összefüggő és leginkább egységes verseit a *Verlaine a szemináriumban* című verstől egészen a *Mikes* nevezetű írásig.

¹⁴¹Ezek a költemények tulajdonképpen a költő pályakezdésére emlékeznek vissza. Olvashatunk a bölcsészkar i költészeti szemináriumról (*Verlaine a szemináriumban*),

¹³⁷ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökgéne*. Budapest: Magyar Helikon, 234.

¹³⁸ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság*. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹³⁹ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökgéne*. Budapest: Magyar Helikon, 236.

¹⁴⁰ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság*. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹⁴¹ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

Babitsal való első találkozásáról (*A szerkesztő elé*), a *Nyugatnál* tett látogatásokról („*Akkor hát szerdán...*”) és így tovább. Ez a gondolatfolyam a *Babits* című versben tetőzik.¹⁴² Köztudott tény, hogy Babits igazán fontos szerepet töltött be Szabó Lőrinc életében, ugyanis mentora, egyik legkedvesebb barátja volt, példaképeként, hőseként tekintett rá, azonban viszonyuk nem volt mindig felhőtlen. Ebben a költeményben Szabó Lőrinc több, ellentétes kérdést is feltesz. Az elején egyértelműen csodálatát fejezi ki, a későbbiekben kételyeit, aggályait, a végén következtetésre jut:

„*Mit láttam benned? Hőst, szentet, királyt.*

(...)

Mit láttam benned? Magam végzetét.

(...)

Mit bennem te? Dacot és szitkokat.

Aztán, mit én? Jövőm rémálmait.

(...)

S később? Hogy az ellenség én vagyok?

(...)

S én, ma s mindig? Nincs senkim kívüled.”¹⁴³

A verseihez készített jegyzeteiben¹⁴⁴ Szabó Lőrinc részletes magyarázatot írt erről a versről. Maga is kijelentette, hogy ezzel a verssel kulminál a pályakezdéséről szóló ciklus részlet. Úgy véli, hogy a vers igazán érdekes szerkezetű a folyamatos kérdés-válasz sorok miatt. Kijelenthető, hogy ezzel a költeménnyel egy egyedi, újféle lírai balladát hozott létre. A sorok magukban rejtik a következő tényeket, például a *magam végzetét* sor Szabó Lőrinc szenvedő lelki állapotára utal. Ugyanakkor azt is megtudhatjuk, hogy Babits egy nehezen megnyíló ember volt, de igazán ismerte Szabót (együtt is laktak). A záró sorban Szabó Lőrincben így 10 év távlatával és tapasztalatával visszatekintve tudatosul, hogy Babits egyetlen igazi, örök barátja, akire mindig számíthat.

Az *Angol líra*, *Két év*, *Rendetlen ifjúság*, *Centrál* című versek is a költő pályakezdésével foglalkoznak. A *Nyolc verseskönyv* zárja le ezt a korszakot, amelyben a költő is kimondja, hogy aki kíváncsi mi történt a kezdetek után, olvassa el köteteit:

„*És azután, mi történt azután?* -

Elmondtam már. Aki kíváncsi rám,

¹⁴² Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

¹⁴³ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon, 253.

¹⁴⁴ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

*iktassa be nyolc verseskönyvemet*¹⁴⁵, ”

A *Szökevény léghajós*ban olvashatunk Szabó Lőrinc családjából való kiábrándultságáról. Azt érezte, hogy meg kell szakítania velük a kapcsolatot (kivéve hűgát és anyját), ugyanis túlságosan primitívnek tartotta őket. Ezt követően a költő ismét témát vált, s a nőkről, valamit szerelemről esik szó a *Csak őket láttad, Tihany, Sárga liliom* versekben.

Miután az önéletrajz írása egyfajta életről való számotvetés, így nem csodálkozhatunk azon sem, hogy Szabó Lőrinc előző köteteire is reflektál. A híres *Fény, fény, fény* című verse az azonos nevű, 1926-ban megjelent kötetével hozható kapcsolatba. A *Tücsökzene* mérföldkőről mérföldkőre nyomon követi a költő szakmabeli fejlődését is. Arról ír a *Fény, fény, fény*ben, hogy mit is szeretett volna elérni anno – új formákat, új ízlést, új logikát – azaz mindent, amiről egy reményekkel teli, pályakezdő költő álmodik. Ebben a ciklusban szerepelnek még *A sátán műremekei* (ami az akkori lelki állapotát tükrözi, a haragot, s lázadást), a *Te meg a világ* (az 5. verseskötet jellemzése) és a *Különbéke* (6. kötet) ihlette írások is, amelyek szintén ugyanazt a nevet viselik, mint a kötetek.

Egyebek mellett a *Zene, Mint a szerelem* és a *Nincs értelme* című versek úgynevezett „zeneversek”. Ezeket a verseket zeneiség, muzsikusság jellemzi. A *Vers és valóságban*¹⁴⁶a költő többször is utal arra, hogy verseit híres zenedarabok inspirálták, ilyen többek közt a *Gyász-zene* is, amelye Beethoven egyik zongora előadása inspirált. Ezen vershármás megírására pedig Wagner Trisztán és Izolda zenedarabjai is ösztönözték. Szabó Lőrinc egy tipikusan olyan költő volt, aki mindent megfigyelt és az olyan apró dolgok is, mint a zene vagy dallam fontos volt számára. Ezek a versek egybefonódnak a szerelem érzésével is. Ahogyan ezt maga a költő is megfogalmazta:

„Amikor ezeket a zeneverseket írtam, minden szerelmi tapasztalatomra együtt gondoltam, szükségképpen a lelki és testi eksztázis teljességére”.¹⁴⁷

Azt is elárulta, hogy ezek a versek *A huszonhatodik év hősnőjéről*, Korzátí Erzsébetéről szólnak (hasonlóképp róla szólnak a *Rémület, Nem és Igen, Nem igaz!, Felejteni?, Emlékszel?Mire?, Egymás burkai, A neved* versek, s ezek mellett még több más is), akivel a költő titkos viszonyt ápolt, s mélyen lesújtotta őt a nő halála. A *Nincs értelme* című vers Szabó Lőrinc szerelmi költészetének egyik legkiemelkedőbb darabja (amelyen a szerelem és a zene értelmét keresi), erről főként a négy utolsó sor tanúskodik:

¹⁴⁵ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 259.

¹⁴⁶ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések*. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹⁴⁷ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések*. Budapest: Osiris Kiadó, 251.

„Értelme? Hogyan
volna, lehetne?!... Óh, a zene!... Van
szótára a - ? Neked sincs!... A zene?
Vetkőzés! Csók! Isten árama: Te!”¹⁴⁸

Ezekben a sorokban hasonítja igazán a zenéhez a szerelem érzését. Semmi nincs, ami ehhez fogható, s ezt a költő is tudja. Az utolsó sorban egyenesen Istennek nevezi szerelmét.

Kiemelendő a költő *Örök változás* című verse, amelyben a folyamatos lelki és szellemi hangulatingadozásáról mesél. Ennek a versnek az elején és a végén megfigyelhető a „*Ne szégyellj!*” kijelentés, ami olyan hatást ad, mintha a szerző önmagát biztatná, s arról bizonyosodik meg, hogy nincs semmis szégyellnivalója:

„*Ne szégyellj! Nap kél, nap száll. Arcodat
építi-bontja perc és gondolat,
ég felhőit a szél.*
(...)

*Mi vagy? Ne szégyellj: örök változás!*¹⁴⁹”

A költemény egyfajta jellemzése a stílusfejlődésének¹⁵⁰. Szabó Lőrinc végül arra a következtetésre jut, hogy ő maga az örök változás. Úgy jellemzi ezt az írást, mint egy mentegetőzést vagy magyarázkodás a saját „állhatatlansága” miatt.

Szabó Lőrinc életére, s ezáltal költészetére is nagymértékű hatással volt az a tény, hogy mindkét világháborút megélte. Nem véltetlen, hogy a *Tücsökzene* olvasása során több írásban is felmerül a háború témája, ilyen például a *Jób* című vers is. Azonban ez a vers nemcsak a háborúról szól, hanem szó esik benne Istenről és a politikai nézetekről is. Köztudott, hogy Szabó Lőrinc politikailag megosztó személyiség volt, s gyakran nem tudta eldönteni melyik pártba szeretne tartozni, lázadó természetét, amely írásain is megmutatkozott, s ezt sokan nem nézték jó szemmel.¹⁵¹ Ez azt eredményezte, hogy a költőt igen gyakran megbélyegezték, cserbenhagyták, vagy épp elpártoltak tőle. Ebben a költeményben a szerző maga Jób, aki részben arról ír, hogy mennyire megszenvedte a háborúk következményeit, milyen nehezen élte meg mindazt, amin keresztül kellett mennie a háború miatt, valamint részben pedig elmondja a véleményét arról a képről, amit ismeretlenül festettek róla, azaz tiltakozik az ellen, ahogyan a politika őt beállítja:

¹⁴⁸ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 306.

¹⁴⁹ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 307.

¹⁵⁰ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

¹⁵¹ Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.

„(...)

Micsoda

rémképek ezek? Hess, hess! Hisz ha a

magas Isten maga jó is elém,

Jób jobban tudja, ki volt és szegény

feje mit gondolt, mit hogyan csinált

(...)

ezer seb és láng és sikoly vagyok,

de csak vakarózom, és hallgatok.”¹⁵²

Ezek a sorok is arról adnak bizonylatot, ahogyan próbál elmenekülni a sok harc, sok szörnyűség emlékei elől. Valamint a költő arra utal, hogy valójában ő az egyetlen, aki pontosan tudja, mit és miről ír, így senki nem tud fölösleges címkéket aggatni verseire. Az utolsó két sor egyértelműen kijelenti a szerző mérhetetlen fájdalmát, s azt, hogy nincs mit tenni, csendben próbálja gyógyítani sebeit.

A *TücsökHzene* egyik különleges darabja a *Kérdezhetek?* Című vers, amelynek sajátossága abban rejlik, hogy kérdésekből áll. Szabó Lőrinc azt írta a *Vers és valóságban*, hogy ő is egyediknek tartja alkotását, továbbá azt is kijelenti, hogy ezt a verset igazán nehéz volt megírni.

„*Kérdezhetek? Kérdezzek? Fényre, bús*

lepkék, tódultok? Vággyal koszorús

árnyak, gyúltok még, lelkek?

(...)

Tégedet,

míg éltél, sajnós, nem szerettelek,

nem eléggé: fájt, ugye?

(...)

? És te, tudod-e,

hogyan elárultál? S te, az a titok -

óh, elfordulsz?

(...)

Kérdezzek? Vége?! Hát kérdezhetek?!”¹⁵³

¹⁵² Szabó Lőrinc 1997: *TücsökHzene*. Budapest: Magyar Helikon, 309.

¹⁵³ Szabó Lőrinc 1997: *TücsökHzene*. Budapest: Magyar Helikon, 345.

A nyitó sorok még lelkesen indulnak, a kezdeti lelkesedés azonban alábbhagy a vers végére. Ezek a kérdések a világhoz, emberekhez, a költő életében szereplő nőkhöz szólnak – a szerző próbálja megérteni őket.¹⁵⁴ Azonban a végére rájön, hogy inkább nem is kérdez, mert a válaszok bizonyára több szomorúságot és tévedést eredményeznének. Szabó Lőrinc egy mondattal foglalja össze a versét: „*sírni való zűrzavar minden.*”¹⁵⁵

A *Töredék: A tücskökhöz* című versnek jelentős szerepe van a kötet keletkezésében, s hozzájárul a cím megértéséhez is. Olvasása során előre ugrunk az időben, egész pontosan 1954. augusztus 14.-re, ugyanis ez volt az első vers, amit Szabó Lőrinc a kötet kapcsán írt.¹⁵⁶ Elmeséli azt az estét, amikor ihletett kapott az írásra, különös hangsúlyt fektetve a többször is visszatérő motívumokra, a tücskökre:

„*A ti örületek az a muzsika,
az a szörny jókedv, mely ágyam köré,
az izgatott nap romjai fölé
visszahozta, fölépítette a
békét.*”¹⁵⁷

A tücsökök zenéje számára nemcsak a kötet megírásához szükséges inspiráció-
löketet adta, hanem megnyugvást és boldogságot is. Visszarepítette a boldogabb, gyerekkori
időkbe, s arra ösztönözte a költőt, hogy visszatekintést írjon életéről, ami igazán leköltekezte
őt. Erről a háláról ír következő költeményében, a *Köszönöm!*-ben. Itt azonban a tücskökön
kívül azoknak az embereknek, történéseknek is köszönetet mond, akiknek/amiknek csak
egy kicsit is szerepül volt életében, ugyanis rendkívül hálás nekik. Az ezt követő vers a *Mi
még?* címet viseli, amelyben a szerző boldogabb élményeiről ad számot, voltaképp
elmondja, mi volt szép az élete során: napfény, nők, dalok, szobrok, tudás, utazás, a mocsár
tücskei, stb.

A ciklus záró verse az *Álom*, amely azért is rendhagyó, mert kissé eltér az azelőtti
alkotások témájától. Amikor erről a versről beszélünk, gondolhatunk ópiumos álmokra is,
ugyanis a költőnek gondjai voltak az elalvással. Szabó Lőrinc mondhatni különféle álmaiba
kalauzolja el az olvasót, egészen az utolsó sorig, amelyben megjelenik a következő, hatodik
ciklus témája is – a halál:

„*nem tudom, hol járunk reggelig,*

---

¹⁵⁴ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹⁵⁵ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 236.

¹⁵⁶ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

¹⁵⁷ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 355.

*csak azt, hogy viszel s még visszahozol,
de egyszer ott felejtesz valahol.”*

Az utolsó sor egyértelműen azt sugallja, hogy mi lesz akkor, ha egyszer nem ébred fel, s álmában, fog eltávozni, észrevétlenül. Nem meglepő, hogy a költőt egy önéletrajzi ihletésű kötet megírása során a halál, elmúlás gondolata is foglalkoztatta, ez viszont a következő ciklusban teljesebben ki.

3.8. Közjáték – Az elképzelt halál, 1947

A hatodik s egyben legrövidebb ciklus címe *Az elképzelt halál*, ami az elmúlás témájával foglalkozik. Mindössze négy, összefüggő költeményt tartalmaz: *Valami történt, Búcsú, ...kilátón...a nagy, kék réten....* Mind a négy vers a költő elképzelt halálát írja le. A *Valami történt*-ben az elmúlás pillanatait írja le, azt hogy véleménye szerint hogy fog zajlani és mit fog érezni. Szabó Lőrinc *a Vers és valóságban* megemlíti a metamorfózist is, arra gondolt, hogy halála után ő is átváltozik valami mássá, viszont a vers végén mégis Istent üdvözlí.

A ciklus második versében, amely a *Búcsú* címet kapta, amelyben arról ír, ahogyan elmondja a „kedvesnek”, azaz szerelmének, hogy ő már nincs többé. A vers egyik kulcsmondata a következő: „*a Mindenség is csak egy Költő Agya*”. Elképzélése szerint a világmindenség részévé válik, s mindenhol ott lesz.

Az ezt követő versben (*...kilátón...*) azon morfondírozik a költő, hogy voltaképp mi is a lélek útja a halál után, hogyan változik át:

*„Nyílik a lélek: magát figyelí,
de ráfonódnak a tér idegei,
s végtelen mélység s magasság között
fortisszimóba csap át a tücsök”¹⁵⁸*

Azaz, hová utazik a lélek, mivé válik. Ezzel a verssel kezdődik el valóban az elmúlás, ami a végén megkönnyebbülést is hoz magával.

A ciklus utolsó verse, az *...a nagy, kék réten...*, amely az előzőekhez hasonlóan szintén egy látomásos vers. Ezt a költeményt harmónia és idill jellemzi – ez elmondható a ciklusban szereplő többi írásról is. Ebben a versben a lélek testtől való elválásáról olvashatunk, s az utolsó előtti sorban ismét feltűnik a tücsök, tücsökgzene motívuma:

*„egyszerre isteni
biztonságba hal földi tudatod,*

---

¹⁵⁸ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökgzene. Budapest: Magyar Helikon,362.

*s a nagy, kék réten kezdik mennyei
tücsökzenéjüket a csillagok.*¹⁵⁹

Az utolsó sorok megírásával a költő nyugodt, lelki békére lel. Ismét előjön a természet által nyújtotta kényelem érzése. Mondhatni ismét megtalálja azt a harmóniát, amely boldogságot és szabadságot biztosít számára.

3.9. Utójáték – Helyzetek és pillanatok, 1957

A *Tücsökzene* első kiadása, amely 1947-ben jelent meg a hatodik ciklussal zárul, míg az 1957-ben kiadott verzió tartalmaz egy utólag hozzáírt, hetedik részt is. Ez a ciklus a költő életének 1947 után átélt fontosabb pillanatait örökíti meg. Hangulata bús, nosztalgikus. A nyitó vers a Szorongás nevezetű költemény, az összezavarodottság érzését kelti az olvasóban, a címe témamegjelölő. Magába foglalja mindazt, amitől a költő szorongott: a szüntelen és érthetetlen változások, terméketlen folyamatok, stb.

Említésre méltó az *Elismerés* és az *Apám halála* című versek. Szabó Lőrinc apjával való viharos viszonya nem volt titok, így igazán jól esett neki, mikor édesapja elismerte a sikerét, és büszke is volt rá. Erről szól az *Elismerés* című vers is. Az elején megtudjuk, hogy a szerzőnek kételyei voltak afelől, hogy apja büszke rá, azonban ez megváltozott, miután beleolvasott a *Tücsökzenébe*, elérzékenyült, s magához ölelte fiát, s azt mondta: „*Hát ez, fiam... valami... nagy dolog*¹⁶⁰.” Ekkor Szabó Lőrinc is érezte, hogy apja elismerése igazán sokat jelent számára.

A következő vers az *Apám halála* címet kapta, ami azért jelentős, mert édesapja halálával a költő is megérezte az eltávozás szelét:

*„Apám meghalt. Közelebb jött vele
a világűr magánya, hidege.”*¹⁶¹

Amikor az ember elveszít valakit, aki számára fontos volt és a mindennapjaiban is meghatározó szerepet töltött be, mindig rájön, hogy az élet valójában mennyire törékeny és múlandó. Ebben a versben a szerző is ezt realizálhatta, valamint azt, hogy milyen magányos. Kiemelendő továbbá a ciklus utolsó előtti verse, *A miskolci „deszkatemplom”-ban*, amely édesanyja haláláról szól, s csak tovább fokozza az előzőleg említett érzéseket. Itt azonban már úgy érzi, végkép magára maradt, mivel elveszítette „gyökerét” s egy új holnap reménye is csak egy szimpla ábránd:

---

¹⁵⁹ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 363.

¹⁶⁰ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 368.

¹⁶¹ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 369.

„de ha anyádtól búcsúzik a szív,
úgy érzed, metszik a gyökereid...”¹⁶²

A ciklus, s egyben a kötet záró verse a *Holdfogyatkozás* címet viseli. Ez a költemény azért is jelentős, mivel ez volt Szabó Lőrinc utolsó befejezett verse. A költő többször is szívtrombózt kapott, ez ihlette a *Szívtrombózis, Tihany* nevezetű versét is, amely az első ilyen élményéről számol be, 1951. október 10.-én, barátjánál, Illyés Gyulánál. Mikor a *Holdfogyatkozást* írta, már túl volt egy újabb trombózison, s egészségi állapota is egyre csak romlott. A vers úgy hat, mint egyfajta búcsúzás az élettől:

„Búcsuzót gügyög a fülemüle.
Álommá zsongul a tücsökzene.
Majd a legpuhább lepke is elül,
a Hold a szomszéd kertbe menekül
s ott játszik tovább, ezüstcsöndü fény,
a pók sokszögű tündérlemezén.”¹⁶³

Maga a költő is érzi, hogy ez a vers egy búcsúzásra hasonlít. A *Vers és valóságban* azt írja, reménykedik abban, hogy esetlegesen újra „feltámad”, azonban szíve mélyén ő is tudja, hogy már nem maradt túl sok ideje hátra. ¹⁶⁴

---

¹⁶² Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 381.

¹⁶³ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 382.

¹⁶⁴ Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.

IV. HALÁSZÓEMBER – EGY ÚJFAJTA ÖNÉLETRAJZ

4.1. A *Halászóember* jellegességei

Oravecz Imre pályafutásának egyik legkiemelkedőbb színpontja a *Halászóember* című kötete, amely 1998-ban látott először napvilágot. Megjelenése után igen nagy vízhangot keltett vele a költő, ugyanis az önéletrajzi ihletésű verseskötet nem csupán verseskötet, hanem versesregény-kötet. Berszán István¹⁶⁵ egy szerelmi történethez hasonlítja a kötetet, amelynek tárgya nem más, mint a Szajla, nem véltetlen, hogy a mű alcíme is *Szajla, töredékek egy faluregényhez*. Oravecz Imre életében, így költészetében is hatalmas szerepe van ennek a helyszínnek. A költő ugyanis itt született, itt nőtt fel, a Mátra egyik völgyében meghúzódó faluban, a Szajlán. Nem véletlen, hogy életének egyik meghatározó kötetének ezt a címet választotta, ugyanis ezzel emléket állít gyerekkorának, élményeinek, fiatal éveinek.

Az 1968 utáni magyar költészetre az új költői nyelv megjelenése a jellemző, azaz az „én” nélküliség, s annak figyelmen kívül hagyása¹⁶⁶. Gyakran használják a „széttagoltság” kifejezést a kor leírására, amely egy új modern, vagy posztmodern időszakot jelképez. Egy más, új alkotói-befogadói párbeszéd jött létre, amelynek bár voltak elődjai, ennek ellenére mégis abban az időben élte virágkorát. Többek közt Oravecz *Halászóember*ében is ezzel szembesülhet az olvasó. A lírai én identitása, a nyelv újfajta kezelése és a „szerep nélküli beszéd” jellemzi a költő 1998-ban megjelent kötetét¹⁶⁷. Oravecz költészetére igen nagy hatással volt az időszak, amelyet Amerikában töltött, ez részben abban is megnyilvánul, hogy a *Halászóember*ben is számos angol nyelvű írással, verscímmel találkozhatunk (*Uncle George, Grandma's secret, stb.*).

A *Halászóember* alkotásai szabad vers formájában íródtak, egyes költemények több oldalasok, találkozhatunk néhány rövidebb írással, sőt, akad egy-két írás, amely csak egy mondat. Mondhatni a legtöbb vers más-más történetet mond el, azonban Oravecz tulajdonképp új szintre vitte a töredékességet, ami leginkább a Beszélgetések nagyapámmal ciklusban mutatkozik meg, ugyanis hiába téma-és szám szerint követik egymás a versek, közöttük más témával foglalkozó költemények is olvashatók, amelyek egyfajta „szünet”

---

¹⁶⁵ Berszán István 2014: Írásgyakorlat és emlékezet Oravecz Imre 1972. szeptember és *Halászóember* című műveiben.

<https://eda.eme.ro/xmlui/handle/10598/30740> (2021.03.11.)

¹⁶⁶ Berszán István 2014: Írásgyakorlat és emlékezet Oravecz Imre 1972. szeptember és *Halászóember* című műveiben.

<https://eda.eme.ro/xmlui/handle/10598/30740> (2021.03.11.)

¹⁶⁷ Alexa Károly 2004: Szajlától Waldenig, Oravecz Imre költészete. Budapest: Kortárs Kiadó.

hatását keltik. A szerzőt gyakran nevezik kísérletező írónak, aki nem fél az új formák kipróbálásától – erről tanúskodnak a *Halászóember* egyes írása is. Amikor a kötet jellegzetességéről beszélünk, a töredékesség és a szabad versforma mellett feltétlen meg kell említenünk a költő természet, s szülőfaluja iránti szeretetét, elkötelezettségét, amely körüllegi a verseket. Olvasás során érezhető a visszaemlékezés, visszavágás és a nosztalgia, mint visszatérő motívumok keveredése. A költő számot ad éltéről, miközben egyidejűleg újraértékeli azt.

4.2. A *Halászóember* ciklusai, témái

Mikor arra teszünk kísérletet, hogy Oravecz életművét tanulmányozzuk, a *Tücsökzene* egy megkerülhetetlen kötet. Így vélekedik erről Keresztury Tibor¹⁶⁸ is, aki a költőt úgy könyveli el, mint egy eredeti líratípust teremtő irodalmárt. A kötet elemzése során fontos figyelembe venni a visszaemlékezés, nosztalgia problematikáját is. Oravecz ezen kötete nevezhető enciklopédikus jellegű írásnak is, amihez az írás végén szereplő *Szómagyarázatok* lista is hozzájárul. Érdemes megemlíteni továbbá a szigorú szerkesztettséget, s a pontos ciklusalkotást, amely szintén jellemzi a *Halászóember* szerkezetét. Mind a nyolc ciklus a költő életét írja le, arról mesél, azonban különböző szempontból közelíti meg azt. Más aspektusból olvashatunk Oravecz Imre személyes történeteiről, Szajla történetéről, emberi kapcsolatokról, falu lakosairól, különböző tárgyakról, élethelyzetekről, stb.

A kötet visszatérő motívumai közzé tartozik a gombázás, családi hagyományok, gyerekkori élmények, játékok, az eredet kérdése, valamint fiktív, elképzelt beszélgetések is (pl. *Beszélgetések a nagyapámmal* ciklus). Nevezhetjük a *Halászóembert* egy visszatekintő, családi fotóalbumnak is, amelynek képei versek formájában tárulnak az olvasó elé. A verseken érezhetők Oravecz költészetének tipikus jegyei: mozaikosság, civilizációkritika, személytelenség, idegenség, elvándorlás, hazatérés, stb.

Gintli Tibor¹⁶⁹ kiemeli, hogy a *Halászóember* több szempontból is a 30-as évek faluszociográfiáját foglalja magában, s valóban faluregény, ugyanis nemcsak egy főhőse van, hanem több. Oravecz a kötet megírásával egy teljesen új formában mutatja be a töredékességet, ugyanis a szerző saját dokumentálásának rendeli alá az emlékezés narratív formáját, ezáltal pedig az emlékezés során az írás eltávolodik az emlékezőtől, mondhatni elidegenedik tőle – ez érzékelhető a költemények olvasása során is.

---

¹⁶⁸ Keresztury Tibor 1988: Távlatok és állomások: Szajláról a mítoszig és vissza. *Alföld*. 39. évf. 10. sz./ 1988 62-73

¹⁶⁹ Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1019-1020.

„Anyám, a darnó-pusztai létére legszajlaibb szajlai emlékének.”¹⁷⁰

– ezt a mondatot olvashatjuk a könyv hatodik oldalán, a versek előtt. Már itt is érezhető a kötet erős családcentrikussága, valamint a költő édesanyjának állít emléket ezzel. Azt akarja az olvasó tudtára adni, hogy számára édesanyja testesítette meg leginkább szülőhazáját. A második bevezető mondat egy idézet Márai Sándor *Bolhapiac* című művéből. Ez azzal magyarázható, hogy Oravecz mindig felnézett Máraira, s értékesnek tartja a költő jellegzetességeként emlegetett egyszerségét, tárgyiasságát.¹⁷¹

4.3. Baji-pást

A kötet első ciklusa a Baji-pást nevet viseli. Ebben a részben megismerkedhetünk többek közt Oravecz kiskorával, gyerekkori szórakozásával, játékaival (*Játékok I, II, III, Gyermekkor I, II, Rejtőzés, Tojás stb.*), ház- és tájleíró verseivel (*Kőfal, Padmaly, Hátrulso ház, Baji kút, Víz*) és olvashatunk első szerelmi élményéről (*Olga*) is. Egyebek mellett a kötet töredezettségéhez hozzájárul a témáról-témára való ugrálás, s hiába követik egymást egyes versek, köztük „beékelődve” egy teljesen más történetet elmesélő írások olvashatók. A ciklus nyitóverse a *Buksi I*. Oravecz szinte könyörtelenül dobja bele az olvasót a mélyvízbe, ugyanis az első vers egy szeretett állat haláláról szól. Talán pont ezért lett ez a kötet kezdő verse – magába foglalja, hogy mit várhatunk a könyvtől: brutális őszinteséget, amelyet érzelmi kavalkád fokoz tovább. A költő igazán pontos leírást ad az állat szenvedéséről – ez a másik, ami jellemzi a verseket, a részletesség:

„ahogy összekente, bemocskolta a bundáját,
elgyengült,
és feladta,
és lefeküdt az árok fenekére,”¹⁷²

Soraival olyan alapos képet fest, hogy az olvasó szintje látja maga előtt a kutya haláltusáját. A vers befejező soraiban pedig saját kétségbeesését írja le a költő:

„csak szólítgatom tehetetlenül,
ölelgetem kétségbeesetten a nyakát,
és törölgetem a nadrágomba a kezemről a vért.”¹⁷³

¹⁷⁰ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 6.

¹⁷¹ Werner Nikolett 2018: „Meg kellett öregednem hozzá” Interjú Oravecz Imrével.
<https://www.kortaronline.hu/general/irodalom-oravecz-imre-interju.html> (2021.03.18.)

¹⁷² Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 10.

¹⁷³ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 10.

Nem használ bonyolult szavakat, sem nehezen érthető szerkezetet, ennek ellenére teljesen átadja mindazt, amit érez. Ehhez a költeményhez tartozik még két másik vers is, a *Buksi II.* és *Buksi III.* is – így alkotnak együtt egy triptichont¹⁷⁴ (gör. eredetű szó, összecsukható szárnyas képet jelent; az irodalomban három részből álló műt jelöl¹⁷⁵). A három mű egy kutya halálának és temetésének fázisait meséli el. Ebben a képzeletbeli, festett képben a *Buksi II.* a középső tábla, ugyanis a második írásban a költő önmagát a szöveg kívül helyezi:

„*Miután eltemette a kutyát,
és két faágból keresztet csinált,
és leszúrta,
álldogált még egy darabig*”¹⁷⁶

Úgy írja le az eseményeket, mint egy külső szemlélő. Míg az első és a harmadik részben a kutya halálát, temetését átélt alak és az elbeszélő megegyezik. A *Buksi-versek*hez hasonlóan a *Játékok* is három részből áll. Azonban a *Játékok I,II,III* egy esemény leírása helyett három különböző játékról számol be. Ezeket a verseket nem ugyanaz a történet szál fűzi össze, hanem inkább a veszteség motívuma. Az első versben egy gyerekkori barátja elvesztette a kezét, mivel gránáttal és puskaporral játszottak:

„*azt is hatástalanítani szerette volna,
pedig az már nem ért annyit,
mint a keze,
amit elvitt a robbanás,
(...)
még szerencse,
hogy messzebb álltam,
bár engem is földhöz vágott a légnyomás.*”¹⁷⁷

A *Játékok II*-ben arról mesél az író, hogyan mentettek meg egy egeret a kutya karmai közül, majd felfújták pumpával és nézték, ahogyan szétduzzan:

„*fogtuk a biciklipumpát,
a végelélbe dugtuk a tömlőt,
(...)*

---

¹⁷⁴ Pataki Viktor 2014: A próza és a líra határán, Az ephraszisz lehetőségei Oravecz Imre Halászóember című kötetében. *Alföld.* 65. évf. 4.sz. / 2014, 80-92.

¹⁷⁵ Triptichon szó jelentése
<https://wikiszotar.hu/ertelmezo-szotar/Triptichon>. (2021.03.22.)

¹⁷⁶ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 21.

¹⁷⁷ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 15.

*méretének kétszeresére, háromszorosára nőtt,
és egyszercsak szétpukkant,
akár egy léggömb, ”¹⁷⁸*

Az utolsó, azaz harmadik részben egy dinnyeföld tönkretevéséről olvashatunk. Ebben a versben az az érdekes, hogy a Játékok első és második részével ellentétben itt ismét külső szemlélőként találkozunk a költővel, akárcsak a *Buksi II*-ben:

*„szép komótosan tönkre teszik az egész termést,
és olyan kárt okoznak,
hogy a szülei alig bírják megtéríteni a tulajdonosnak. ”¹⁷⁹*

Ez a három részes írás betekintést ad Oravecz Szaján töltött gyerekkoráról. Megtudhatjuk belőlük, hogy milyen „csínytevéseket” vittek véghez barátaival. Az ártatlan, gyermeteg címek mögött igen komoly tartalmak bújnak meg, ugyanis ezek a játékok aligha nevezhetők ártalmatlan szórakozásnak¹⁸⁰. Mindhárom rész olyan eseményt mutat be, amelynek igazán komoly következményei lehettek. Oravecz egyszerű, lényegre törő ábrázolásmódja a *Játékok* olvasása során sem hagy cserben minket, a versek érthetők, kerülnek a bonyolult leírást, szerkezeteket.

Az első ciklus egyik jelentős verse a *Rejtőzés*, amelyben látszólag a gyerekkori bújócskáról számol be a szerző, azonban a vers utolsó sorai egy bizonyos mögöttes tartalomra adnak okot következtetni:

*„folyton támadást, ostromot, bekerítést vártunk,
féltünk valami nem-létező, képzelt veszélytől,
mely később, felnőtt korunkban valósággá vált. ”¹⁸¹*

Ebben az írásban a gyermeteg játékot ötvözi a felnőtt kor félelmeivel. Tehát fiatalon még talán nem gondolta volna, hogy életében lesznek olyan problémák, amelyek elől legszívesebben elbújna, menekülne. Az élet során gyakran történik meg az, hogy a félelmek valósággá válnak. A *Rejtőzés* utolsó sorai utalhatnak a költő életére is, ugyanis többször is „rejtőzködött”, disszidált eltérő politikai nézetei miatt.

Érdeemes továbbá megemlíteni a ciklus két utolsó versét, amelyek a *Baji-pást* és a *Középkor*. A *Baji-pást* leginkább egy számonkéréshez hasonlít. Oravecz tulajdonképpen kérdéseket tesz fel, azt kérdez, hová tűnt mindaz, ami egykor ott volt, hol van a gyerekkora,

¹⁷⁸ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 33.

¹⁷⁹ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 45.

¹⁸⁰ Pataki Viktor, 2014: A próza és a líra határán, Az ephraszisz lehetőségei Oravecz Imre Halászóember című kötetében. *Alföld*. 65. évf. 4.sz. / 2014, 80-92.

¹⁸¹ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 44.

régi élete. Leginkább a vers utolsó sora hangsúlyos, amelyben arra is választ keres, hogy tulajdonképpen ő hol van:

*„Hol a régi hegyoldal,
hol a napsütötte legelő,
hol a pázsit, a kikerics, a szerbtövis, a kakukkfű, az eperlevél,
(..)
hol a bújócska, a játék, az öröm,
hol vannak a barátok,
hol van Miki, Tibi,
hol vagyok én?”¹⁸²*

A Középkorban arról olvashatunk, hogy a költő gyerekkorában a Szajlán „középkori állapotok uralkodtak”¹⁸³, tehát elmaradott volt minden, de ennek ellenére ő nagyon szeretett abban a „középkorban” élni. Mindkét verset körülengi a nosztalgia. Oraveczben mondhatni tudatosul, hogy mennyire jó volt gyerekkora, s milyen szinten visszavágyik oda. Keresi az akkori önmagát, a régi Szajlát. Már csak az a kérdés, hogy megtalálja-e.

4.4 Könyörgés az apákhoz

A második ciklus első verse a költő idős nagyapjáról szól és az *Apó* címet viseli. Elmeséli hogyan viselte az idős ember az évek múlását, s miként reagált a kolhozról szóló hírekre. Már ebben a versben is megjelenik a halál, elmúlás motívuma:

*„fekete pontok táncolnak a szeme előtt,
és olyan,
mintha jeges kéz markolná a szívét”¹⁸⁴*

Ezekből a sorokból is értelmezhető, hogy az idős embernek már nem sok napja maradt hátra. Itt a jeges kéz az elmúlás, halál metaforája. Az írás azt sugallja, hogy a költő nagyapja már készen áll a halálra, megbékélt vele.

A *Halászóember*ben olvashatunk történelmi események leírásáról is, pontosabban arról, hogy hogyan élte meg őket a szerző. Ilyen például a *Gyász* nevezetű vers, amelyben azt meséli el, hogyan reagált Sztálin halálára – annak ellenére, hogy vigyázban kellett volna állnia, nem tett így. Már itt is megmutatkozik némiképp lázadó természete, valamint az, hogy politikai véleményéhez mindig ragaszkodott.

---

¹⁸² Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 64.

¹⁸³ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 65.

¹⁸⁴ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 68

Ebben a ciklusban olvasható a kötet első angol nyelven írt verse, a *Land*. Ez a költemény egy történetet mesél el arról, hogyan foglalták el egy törzs (véltetőleg indiánok) földjét idegenek. Már a *Hopik könyve* (1983) olvasása során is találkozhatunk az indiánokkal és Oravecz mítoszteremtésével, így nem meglepő, hogy a *Halászóemberben* is vannak ilyen témájú szövegek.

A *Land* 1987-ben íródott, így az első versek egyike, érdekesség, hogy Oravecz a *Halászóembert* tíz évig írta. A vers legszembetűnőbb jellegzetessége az, hogy angol nyelven íródott. Ezáltal Oravecz egyfajta idegenség érzését kelti az olvasóban. Maga a költő ezzel kapcsolatban azt nyilatkozta¹⁸⁵, hogy az angol mindig is jelen volt köteteiben, azonban csak az utóbbi időben gondolja komolyan az idegen nyelvű szövegeit. Az angol nyelv egészen kiskorától végigkísérte az író, mivel szülei, s ő is többször is laktak Amerikában és Kanadában, s Oravecz fiával is többnyire angolul kommunikál.

A ciklus erős történelmi töltettségé egyebek mellett az 1956 és *Nemzedéktársaimhoz* című versekben is érződik. Ahogyan azt Kovács Karolina¹⁸⁶ is írta, a *Nemzedéktársaimhoz* eltér a többi szövegtől, ugyanis felszólító és vádló hangvételű:

„*Vége a zsarnokságnak, széttört igátok,
nem kell többé engedelmeskednetek, színlelnetek,
beszélhettek, kiönthetitek szíveteket,
visszanyertétek a szabadságot,
azt csináltok, amit akartok,
mégis ölbe tett kézzel nézitek,
hogy tovább bitorolják földjeiteket*”

Ebben az alkotásban érződik a harag és düh, amit Oravecz érez „nemzedéktársai” iránt, akik hiába hosszú idő után ismét szabadok, mégis úgy véli, hogy nem tesznek semmit hangjuk visszanyerése érdekében.

Fontos megemlíteni továbbá az *Élő múlt* című verset is, amelynek nyitó sora igazán meghatározó, s azonnal megragadja az olvasót:

„*Már nincs más, csak ami volt*¹⁸⁷,”

Oravecz többször is hangoztatta, hogy az a Szalja, amit ő ismert, ahol ő nőtt fel, abban a formában megszűnt létezni, sőt a falut már alig lakják: „*Az újabb nemzedékek*

---

¹⁸⁵ Keresztury Tibor 2004. Oravecz Imre: Aki hatszor halt meg. <https://litera.hu/magazin/interju/aki-hatszor-halt-meg.html> (2021.03.27.)

¹⁸⁶ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében <http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021. 03.28.)

¹⁸⁷ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 115.

kiszálltak Szajlából. A fiatalok elmentek, szakmát tanultak, az iparban helyezkedtek el.

Mára az a helyzet, hogy tulajdonképpen nincs Szajla.”¹⁸⁸

A költő próbálja fenntartani szülőfaluja egykori fénylő képét, azonban ő is tisztában van azzal, hogy az akkori Szajla már a múlté, így élményei felidézésével örökéletű emléktérképet állít gyerekkoráról, a régi Szajláról. Ehhez kapcsolható a *Szociofotó* című írás is, amelyben a költő szembesül a zord valósággal és elkerülhetetlen tényekkel, amelyek szerint az emberek szépen lassan elköltöznek a Szajláról, nem terveznek visszatérni, fogatkoznak, és nem marad már ott senki és semmi:

*„szemüket törölgetik az öregek,
tavaly ketten születtek a faluban,
és tizennégyen haltak meg.*”¹⁸⁹

A versen érzékelhető az elfogadás tónusa is. Oravecz beletörődik abba a ténybe, hogy a múltat nem tudja visszahozni, s az általa ismert Szajla már nem jön vissza többé soha.

4.5. Halászóember

Mind a harmadik ciklus, mind a rész kezdő verse a kötet címét viseli, ami voltaképp ars poetica. Ebből az írásból derül ki, hogy ki is pontosan a *Halászóember*. Oravecz lefesti a beszélő alakját, aki valójában önmaga metaforája. Nevezhető egy mitikus nagyságú alaknak, aki jó pár évet megélt, öreg, megkeseredett ember, aki számára nem maradt más, mint az emlékei közötti halászás:

*„mintha éreztük volna,
hogy emlékezetében halászik,
fogni szeretne még valamit,
mielőtt elmegy a tó után,
melyet még életében lecsapoltak,”*

Oravecz úgy állítja be a *Halászóembert*, mint egy hőst, akiről mítoszok szólnak, ugyanis ő is apjától hallott róla először. A vers alapján úgy tűnik, hogy egyesült ezzel az emlékei halászó emberrel, és ő maga a *Halászóember*. Az emlékezésről és az elpusztulásról a következőket nyilatkozta a költő:

---

¹⁸⁸ Györffy Ákos 2019. Kulturális genocídium történt a magyar vidéken – Oravecz Imre a Mandinernek. https://mandiner.hu/cikk/20191116_oravecz_imre_a_mandinernek (2021.30.31.)

¹⁸⁹ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs, Jelenkor, 126.

„*Ami elpusztul, nem szűnik meg, emlékezetté válik (...) Ami emlékezetté vált, úgy hiszem, költészetté válhat. (...) Minél öregebbek leszünk, annál gazdagabbakká válunk.*

*Minél távolabb megyünk, annál közelebb leszünk*¹⁹⁰.”

Ez a részlet tökéletesen összefoglalja azt, hogy Oravecznek mi is volt a célja a kötet megírásával – hogy emlékei, költészete által szeretett szülőfaluja, a Szajla, s ott megélt élményei örökké éljenek. A halászóember hálóján emléknymok akadnak fenn, innen ered az emlékek töredékeinek a gyűjteménye, s az életére való visszatekintésében nemcsak emlékeit keresi, hanem azokon keresztül önmagát is.

A *Kérdés és Tizennyolcadik század* című szövegek arról szólnak hogyan halt ki már egyszer a Szajla, de a tizennyolcadik században ismét benépesítették. Ezek mondhatni kérdések, feltevések és állítások azzal kapcsolatban, hogyan vittek életet ismét a faluba. A harmadik ciklus részben a kisebb történéseinek a leírásával foglalkozik ilyen például *A Kishalom tetejének elhordása* című vers. Különböző, a falu embereiről szóló írást is olvashatunk: *Baji János, Jani bátyám, Macoék, Korpa Misu, Öreg Maruzs*, stb.

Megemlítendő továbbá az *Égi földművesek*, ami egy haiku-szerű írás, mindössze a következő sorból áll: „*És átkapálnak a jelenből a múltba.*”¹⁹¹ Ez a mondat több oldalból is megközelíthető, de talán a leghelytállóbb magyarázata az lehet, hogy a költő a múlt emlékeit a jelenbe helyezi át, azonban egyszer, halála után az ő jelene is múlttá válik.

A *Halászóember* olvasása, értelmezése során érdemes kiemelni Oravecz sajátos szóhasználatát is. Több, olyan szót sző bele verseibe, amelyek az átlag olvasónak ismeretlenek, csak olyanok lehetnek vele tisztában, akik a Szajlán nőttek fel, ezt bizonyítják például a *Grenya* (szán) vagy *Putyóka* (sarazás) című versek, amelyekben elmeséli, hogy a címek mit is takarnak. Azonban nem minden szóhoz tartozik egy vers vagy történet, így a kötet végén Oravecz egy szómagyarázatban írta le az esetlegesen furcsa szavakat. Ilyen például a *gubics* – fenyődoboz, *hancsik* – vakondtúrás, *hóstya* – falurész és még sok más¹⁹². Ezek a szavak azért is fontosak, ugyanis arra utalnak, hogy egy hanyatlásban lévő, lepusztult világról beszélünk, aminek a szavait lassacskán már senki sem érti. Azonban Oravecz azzal, hogy verseibe foglalja őket hozzájárul megőrzésükhöz.

A kötet legfőbb témája a visszaemlékezés, ebből a szempontból az egyik legjelentősebb írás a *Séta* című vers. Ebben a szövegben Oravecz a fiának mutatja be a helyet, ahol felnőtt, a

---

¹⁹⁰ Alexa Károly 1988: „Már nincs más, csak ami volt” Oravecz Imre: *Halászóember*. *Kortárs* 42. évf. 10. sz. / 1998, 80-85.

¹⁹¹ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 184.

¹⁹² Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 528-529.

Szajlát, s kifejezi mindazt, amit jelent neki – a hazát. A versből kiderül az is, hogy az egyik legfontosabb dolog számára az, hogy fia emlékezzen apjára, hogy ki is volt ő, honnan jött:

*„lehet,
hogy te is megállsz majd itt,
mikor nagy leszel,
és én már nem leszek,
és talán már a falu se lesz,
(...)
az egészből már csak arra emlékszel,
hogy valahol itt volt a házunk,
de ez nem változtat a lényegen,
tudsz rólam valamit,
és ez fontos lehet egyszer neked.”¹⁹³*

Az írás elolvasása során érezhető leginkább, hogy pontosan mennyit jelent a költő számára az, hogy emléket állítson gyökereinek, ugyanis ezáltal önmagáról is mesél, s így utódjai is tudnak majd rá emlékezni. Továbbá az is, hogy milyen szinten foglalkoztatja a szerzőt az elmúlás és a halottakra való emlékezés gondolata is, ami megjelenik az *Elmúlásunk menetrendje* című versben is, ami a halál véglegességéről és az élet múlandóságáról szól.

4.6. Az öregek távozása

Ahogy az a ciklus címe is mutatja, Oravecz az eltávozott rokonokról, ismerősökről számol be a tőle megszokott kijelentő módú, idegen, részvétlen stílusban. Ezek az írások olyan egyénekről szólnak, akik a szerző személyes múltjában játszanak hatalmas szerepet, s ezzel egyidejűleg jellemzik a Szajla lakosságának életmódját is.¹⁹⁴

A fontosabb hozzátartozókról, ismerősökről szóló versek közzé tartoznak a következők: *Csabai neneék, Gábor bácsi, Árva Pista bácsi, Siroki nagyanya, Rozi neném*, stb. Az összes írásban olvashatunk arról, hogy milyen kapcsolat vagy rokoni szál fűzte az adott személyt a költőhöz, hogyan élt, s hogyan halt meg.

A ciklus címadó verséből, *Az öregek távozásából* megtudhatjuk, hogyan képzei el azt a néhány percet, vagy akár pillanatot, a szerző, amikor az emberek eltávoznak:

---

¹⁹³ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 206.

¹⁹⁴ Alexa Károly 1988: „Már nincs más, csak ami volt” Oravecz Imre: Halászóember. *Kortárs* 42. évf. 10. sz. / 1998, 80-85.

„A szérűkön hirtelen zúgás támad,
a szél felkapja és megforgatja az elhullajtott tollakat

(...)

a fiúk begombolják sliccüket,
a lányok felhúzzák bugyijukat,
és kérdőn néznek egymásra,
mi volt ez,
aztán bújócskáznak etetésig¹⁹⁵”

A vers elején egy mondhatni apokaliptikus képet kapunk, aztán egy pillanatra (véltetőleg amikor a haláleset történik) megáll a világ, s ezt követően minden folytatódik tovább. Valahogy így tekint Oravecz az elmúlás folyamatára.

Az *öregék faggatásában* a szerző kérdőre vonja az időseket, hogy hová tűntek. A ciklus záró versében, amely *Az öregék látogatása* címet kapta, visszatérnek az öregék azért, hogy megtanítsák utódaikat mindarra, amit azok már elfeledetek:

„megmutatják fiaiknak, unokáiknak,
mit elfeledetek, vagy sose csináltak,
(...)

az asszonyok libát tartanak, vásznat szőnek, kenyeret sütnek,
megint lesz pap, kovács, bába, borbély, bodnár, daráló, könyvtár a faluban,”¹⁹⁶

Ez a halottak életre keléséről szóló vers, s összességében az egész negyedik ciklus a falu halottjainak állít emléket, akik már sajnos nem tudták tovább vinni a hagyományokat. A költő eljátszik azzal a gondolattal, hogy mi lenne, ha ez valóban lehetséges volna, így talán lenne, aki „rendbe tegye” a Szajlát.

4.7. Beszélgetések nagyapámmal

A *Halászóember* egy köztudottan töredékességéről híres mű, ennek ellenére az ötödik versciklus írásai egy nagyobb, összefüggő részt alkotnak, ugyanis a költő leírja ezeket a beszélgetéseket. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a *Beszélgetések* leírása között nincs 1-2 más témával foglalkozó vers. Az ebben a ciklusban olvasható versek úgynevezett szerepversek, az eltávozott nagyapa megszólítását imitáló, fiktív írások, javarészt

---

¹⁹⁵ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 233.

¹⁹⁶ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 261.

monológok a költő lírai énje és Kanadába elvándorolt nagyapja között. A ciklus nyitó verse a *Nagyapám úgy dönt, hogy végleg kivándorol*:

„Nem találok a helyem, mióta hazajöttem. Először jól
indult minden, bár voltak baljós előjelek.”¹⁹⁷

Ezek a kezdősorok valamint az egész vers a nagyapja döntéséről szól, arról, hogy ki fog vándorolni, érdekessége pedig az, hogy a költő nagyapja szemszögéből írta. A *Beszélgetések nagyapámmal* sorozat írásainak címük a címe, csak az alcímük változik: *Első beszélgetés*, *Második beszélgetés* stb. Mielőtt Oravecz rátér a *Beszélgetésekre* hét olyan vers szerepel a kötetben, amelyek mind a nagyapa nézőpontjából íródtak, ezért nevezhetjük őket szerepverseknek (*Nagyapám elhagyja nagyanyámat*, *Nagyapám megneszeli, hogy nagyanyám hazakészül* stb.).

A *Halászóemberben* kiemelkedő fontosságot kap az eredet felkutatása, megismerése, illetve a családi hagyományok lírása, megőrzése. Az első *Beszélgetések* versben Oravecz számon kéri nagyapját, Stevet, amiért nem vett rész gyerekkorában, életében:

„távol voltál, hetedhét országon túl,
megvontad magad tőlem, füttyültél rám, semmibe vettél, mintha a világon se
volnék,
ne érts félre,
nem vádollok, csak tényszerűen megállapítom,
akkor nem is kerestelek, nem is tudtam róla, hogy rosszul esik,
csak felnőtt fejjel jöttem rá, hogy hiányoztál,
mert kellett, hogy hiányozzál¹⁹⁸.”

Ebben az írásban olvashatunk mindarról, amit Steve elszalasztott unokája gyerekkorából, s megtudjuk ezt Oravecz mennyire sérelmezni. Azonban csak utólag jött rá arra, hogy voltaképp nagyapjának mennyire fontos szerepet kellett volna betöltenie az életében. Úgy érzi magára hagyta, s nem is törődött vele soha, egész élete során nem érdekelt, pedig igazán hiányolta őt.

A *második*, *harmadik* és *negyedik beszélgetés* kérdések sorozata, egyfajta monológ, amelyet a szerző nagyapjának szán. Érdeklődik arról, hogyan kezdődött az egész kivándorlás, eltávolodás, megkérdőjelezi nagyapja döntéseit, munkáját, életét, döntéseit,

---

¹⁹⁷ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 276.

¹⁹⁸ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 303.

hogyan gyengült meg s távozott el, stb. Főként a második beszélgetés, melynek kérdései a kivándorlás okaira, s a család széthullásának miértjére keresik a választ. Az ötödik írás tipikusan „mi lett volna, ha?” kérdéseket tesz fel:

„*Gondold el, Steve, mi lett volna,
ha nagyanya nem jön haza*¹⁹⁹,”

Azt taglalja hogyan alakult volna az élete, ha nagyanyja nem hagyja ott nagyapját, nagyszülei nem válnak szét, egy teljesen más, elképzelt életet teremt magának, de a végén úgy is belátja, hogy mindez csak a képzelet szüleménye.

A *Beszélgetések* verslánc elolvasása során az embernek olyan érzése támad, mintha Oravecz önmagát keresi, pontosabban a saját identitását nagyapjában, erre pedig kiváló példa a *Hatodik beszélgetés*:

„*Ha olyan voltál, Steve,
mint amilyen én vagyok,
akkor tudom, milyen voltál*²⁰⁰”

Az egész írás tulajdonképpen abból áll, hogy a szerző önmaga és nagyapja között keres „hasonlóságot”, egy elképzelt személyiséget kölcsönöz neki, de valójában ez a vers egy önjellemzés. Oravecz leírja belső tulajdonságait, bemutatja életét, elmeséli fontosabb nézetit, gondolatait. Az utolsó, *Nyolcadik beszélgetés* szintén az ötödikhez hasonló, amelyben ismét arról olvashatunk milyen jó is lett volna, ha az élet máshogy alakul, s nagyapja valóban olyan közel állt volna a szerzőhöz, mint ahogyan azt ő szerette volna. Ahogyan erre Kovács Karolina²⁰¹ is rámutat, a monológokat jellemző kérdező viszonyulás arra utal, hogy a már rég elveszett múltat csak nyomokban lehet felidézni, kutatni s voltaképp elképzelni. A kivándorlás Oravecz költészetében egy visszatérő motívum, ami nem is csoda, ugyanis életének nagy részét töltötte külföldön, nem is beszélve, hogy erre családjában látott példát. Így nem meglepő, hogy a *Halászóemberben* is szó esik róla.

Az angol nyelv és az amerikai élet hatásai érezhetők az írások nyelvezetén is, a Harmadik beszélgetésben megjelenik például az Oravecz által angolból átvett *bosz* szó, amely főnököt jelent. Ebben a ciklusban találkozhatunk a kivándorolt rokonokról szóló szövegekkel, továbbá olvashatunk régi képekről, képeslapokról (*Karácsonyi üdvözlét, Vízit,* stb.) is.

---

¹⁹⁹ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 313.

²⁰⁰ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 324.

²⁰¹ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében <http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021. 04.01.)

4.8. Dregoly

A hatodik ciklus javarészt tájleírás típusú verseket tartalmaz, mint például a *Dolyina*, *Recski határm*, vagy a *Darnó-tető*. Ebben a részben egységek, helyek és terek kerülnek a középpontba, s a szövegek azt a benyomást keltik, hogy az egykor létező Szajla emléke még mindig felidézhető. Az egyik legkiemelkedőbb vers ebből a sorozatból a *Dolyina* című írás:

„feneke, felfelé haladva, enyhén emelkedik,
de nem nagy benne a szintkülönbség,
a biciklis alig, a gyalogos észre sem veszi,
képzeletbeli tengelyétől jobbra vízfolyás található,
ez a Patak,
a farban ered²⁰²”

Oravecz olyannyira részletesen, pontosan festi le soraival ezt a tájképet, hogy szinte az olvasó szeme elé tárul a látvány, mondhatni megelevenedik. Érdeemes megemlíteni, hogy gyakran ezekben a tájleíró szövegekben is olyan helyekről mesél a szerző, amelyek már nem léteznek. Itt ismét előjön a visszaemlékezés motívuma, a múlt felidézése, s annak pontossága. Mondhatni a táj kulcsszerepe, s annak portréja elevenedik meg ebben a ciklusban. A kötet címadó verse, a *Dregoly* a következő sorokkal kezdődik:

„Néhai portánktól eltekintve nincs még pontja a világnak,
hova annyira vágynék, mint *Dregolyba*²⁰³”

Talán ez az a pont, amely során a költő kijelenti mennyit is jelent számára múltja, szülőfaluja, illetve a természet. Ugyanis konkrétan megnevezi, hogy ez az a hely, ahová leginkább vágyik²⁰⁴. A ciklusban olvashatunk arról, hogyan alakul át az egykor jól ismert környezet (*Tó, Temető Mellett, Szagyi, Recski Határ, stb.*), s hogyan válik a visszaemlékezés és a múlandóság elfogadása Oravecz identitásává.

4.9. Az erdő óhajtása

Az *Erdő óhajtása* ciklusban javarészt olyan szövegeket olvashatunk, amelyek a család egykori állatairól, ismerősök némely kiemelt tulajdonságairól, egyes kiemelt emlékekhez vagy eseményhez köthető háztartási eszközökről, az erdő pusztulásáról és a hajdani gombászás emlékeiről olvashatunk (*Morzsa, Zsóka sógor, Gyúródeszka, Cepe, Az erdő*

²⁰² Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 344.

²⁰³ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 373.

²⁰⁴ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében
<http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021.04.01.)

óhajtása). Miután az idő múlásával járó pusztulás tönkretette a falut, Oravecz azzal próbálkozik a felidézett múlt és emlékek mozzanatának egységéből alkosson egy átfogó képet a régi, általa ismert Szajláról. Ebben az általa összerakott történetben kiemelkedő szerepet kap mindaz, ami a szerző számára egyedivé tette a falut: a gyerekkori élmények, az ismerősök, rokonok, a tárgyak, a történelmi események, az élőlények, az egykori és a megváltozott táj²⁰⁵.

A ciklus nyitó verse az *Ablak* nevezetű írás, amelyben a szerző arról mesél, hogyan esett ki gyerekkorában az ablakból a kiskertben. Ez voltaképp egy apró mozzanat volt a költő életében, mégis úgy ítélte meg, hogy helye van a *Halászóemberben*. Az ehhez hasonló, rövid történések leírásából ebben a ciklusban sincs hiány, ilyen például a *Bosszú*, *Morzsa* vagy a *Rádió* című vers is.

Figyelemre méltó a versszakasz *Harisnya* című szövege:

„Anyám az 50-es években hétköznapi több harisnyát húzott fel
egyszerre,

(...)

jól kiegészítették egymást,
ha egymásra kerültek²⁰⁶”

Egyrészt azért érdemes megemlíteni ezt a verset, mivel egy kedves emléket idéz fel édesanyjáról a költő, egészen pontosan azt, hogy édesanyja csak több lyukas harisnyát egymásra húzva tudott egy jó harisnyát létrehozni. Másrészt pedig ez az írás annak lehet a metaforája, hogy maga Oravecz is emlékek, történetek töredékéből próbál létrehozni egy egységes kötetet, belőlük építkezik, s ezáltal szeretne egy egységes összegzést megírni²⁰⁷.

Az *Úrigomba*, *Nagyanyám az útmenti gombázásról* és az angol nyelvű *Grandma's secret* mind a falusi gombázás örömeit örökítik meg. A gombázás egy kedves gyerekkori emlék a szerző számára, aki nosztalgikusan gondol vissza az erdőben töltött napokra. Ez a gyerekkorba való visszavágyás azt erősíti meg, hogy a természet által nyújtott kényelem és idill milyen megnyugvást biztosít a költőnek.

A ciklus címadó verse *Az erdő óhajtása* már első soraival kifejezi a legfontosabb mondanivalóját, üzenetét:

„Azt az erdőt vágyom, a hajdanit, az ősvadont,

---

²⁰⁵ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében
<http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021. 04.01.)

²⁰⁶ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 411.

²⁰⁷ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében
<http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021. 04.01.)

mely egykor a határ helyén tenyészett,

és a falut is övezte

(..)

ledobni minden terhet, és megkönnyebbülni,

szabadnak érezni magamat, ²⁰⁸

Ebben a versben nem meglepő módon központi szerepben van a természet, ahogyan a költő megannyi írásában. Szövegeiben az erdő, illetve a fa pusztulása a természet tönkremenése mellett egyidejűleg mutat rá az ember és a környezett közötti harmónia felbomlására.

A költő szemében az erdő az a hely, amelyet kiskorában ijesztő vadonnak látott, ennek ellenére mégis vonzotta, ugyanis biztonság érzetett nyújtott számára. Lehetősége volt arra, hogy elrejtőzzön, eggyé vájjon vele, s ezáltal ki is ismerte. Az erdő egy biztos pont számára, ahová elmenekülhet, egy olyan hely, ahol megszűnik minden gondja, baja.

4.10. Közelítő nap

Az utolsó, azaz nyolcadik ciklus témája az elmúlás és a halál. A szerzőt foglalkoztatja saját halálának gondolata, többek közt a *Por* című versében annak a helyét is leírja, hol szeretne végső nyugovóra térni:

„Oda szeretnék visszamenni,

a kapunk elé,

a földútra,

a part aljába,

hol véget ér a lejtő,

hol a megrakott kocsik megálltak,

*és eloldották a kerékkötő láncot a gazdák*²⁰⁹

(...)

kicsikarni a gyermekkor ígéretét újra,

még egyszer, utoljára,

mielőtt beváltatlan marad minden ígéret,

*mielőtt magam is por leszek*²¹⁰. ”

Pontos helyleírást kapunk, s Oravecz azt is elmeséli, hogy egyetlen vágya újraélni gyerekkorát, még egyszer, utoljára. A verseken érezhető a költői realizmus, tisztában van

---

²⁰⁸ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 470.

²⁰⁹ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 474.

²¹⁰ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 474.

azzal, hogy egyszer élete végét ér, s ott szeretne békére lelni, ahová a legtöbb emléke köti, a Szajlán, ami csaknem a világot jelenti neki. Érdekesség, hogy a kötet 1998-ban látott napvilágot, amikor a költő még csak 55 éves volt, de már akkor megmondta határozottan, hogy mi az álláspontja temetése körülményeiről – ez is szülőfaluja iránti szeretetét, elkötelezettségét jelzi.

A kötet témáinak szempontjából ajánlatos megfigyelni azt, hogy noha életrajzi ihletés mű, a szerelemről nem sok szó esik. Ez részben azzal is magyarázható, hogy néhány évvel a *Halászóember* megjelenése előtt látott napvilágot a költő 1972. szeptember, amelyben Oravecz kapcsolatairól olvashatunk. Azonban figyelemre méltó a *Halászóember* utolsó ciklusának *Egy elmaradt vallomásról* című verse, amelyben a következő sorok fejezik ki leginkább a költő érzéseit:

*„Te talán elfeledted,
de én nem,
én ma is ott látlak,
mikor elmégy mellettem az utcán²¹¹”*

Egy önéletrajzi kötet megírása során a szerző számot vet életéről, s átértékelte azt, így nem meglepő, hogy ez a helyzet Oravecz esetében is. Maga a cím is azt jelzi, hogy anno nem vallotta be érzéseit egy szeretett hölgynek, de végtére is már mindegy, ugyanis mindketten megöregedtek – ami elkerülhetetlen. Ennek alapján elmondható, hogy ez a ciklus inkább az öregedés elfogadásáról és halállal való megbékélésről szól.

Említésre méltó a ciklusban szereplő *Father's song* című angol nyelvű rövid, haiukra hasonlító írás:

*„Son,
let us live on this earth
before we depart²¹²!”*

A cím – Apa éneke és maga a szöveg is arra enged következtetni, hogy a költő fiát szólítja meg, s ezzel egyidejűleg egy bölcs, sokat megélt apa tanácsot ad gyermekének. Arra hívja fel a figyelmét, hogy az életet érdemes megélni, mielőtt elhagyják a Földet. Vélhetőleg azért választotta Oravecz azt, hogy a szöveget angol nyelven írja meg, mert fiával is ezen a nyelven kommunikál.

---

²¹¹ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 481.

²¹² Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 488.

A ciklus, s egyidejűleg a kötet utolsó verse a *Közelítő nap*. Amennyiben egyetlen jóval kellene jellemezni ezt a ciklust, főként pedig az utolsó verset az a befelé fordulás, a költő önmaga felé fordulása, valamint az elmúlás elfogadása²¹³. A versben részletesen beszámol elképzelt halálnak körülményeiről, amely sorok elolvasása után egy szomorú, magányos kép tárul elénk. Már az első sorban olvashatjuk, hogy a költő szerint egy téli napon fog eltávozni az élők sorából, itt azonnal kitűnik az, hogy maga a tél is az elmúlás metaforája. Az utolsó sorok igazán szívbemarkolóak:

*„egy ismerős, aztán egy távoli rokon megy el a ház előtt,
egy pillantást vetnek az udvar felé,
de nem tűnik fel nekik semmi,
és nem jön be senki²¹⁴”*

Itt szembesülhetünk azzal, hogy Oravecz milyen magányosan érzi magát. A vers tökéletesen foglalja egybe a ciklus légkörét, egészen pontosan azt, hogy itt már a *Halászóember* magányát láthatjuk, akinek már csak az emlékei vannak, magára maradt örökös nosztalgiájával, s készül arra a napra, amikor a „saját” emberei, az eltávozott ismerősök és rokonok között lesz.

---

²¹³ Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében
<http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021. 04.01.)

²¹⁴ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 524.

V. A TÜCSÖKZENE ÉS A HALÁSZÓEMBER TEMATIKÁJÁNAK ÖSSZEHAISONLÍTÓ ELEMZÉSE

5.1 Miben rejlik a hasonlóság?

Ahogy arról a dolgozat során már többször is szó esett, a legtöbb irodalmár úgy véli, hogy Szabó Lőrinc és Oravecz Imre munkássága között jelentősen sok a hasonlóság. Noha már a huszonhatodik év, és az 1972. szeptember kötetek között is erős párhuzamot lehet felfedezni, mégis a *Tücsökzene* és a *Halászóember* azok a kötetek, amelyben kiteljesedik a Szabó Lőrinc Oravecz Imrere való hatása.²¹⁵ Mindkét mű középpontjában a szerzők saját lírai énjé áll, mindemellett pedig mind a *Tücsökzene*, mind pedig a *Halászóember* a költők saját emlékeinek felidézésén alapul. A kötetek önéletrajzi töltetűek, s bár műfajban, s tematikájukban nagymértékű egybeesés lelhető fel, fontos kiemelni, hogy Szabó és Oravecz más-más korban élt/él, így a költőkre s ezzel együtt írásmódjukra az adott időben jelen lévő korszellemelek hatottak.

Fontos megemlíteni, hogy politikai szempontból mindkét költőt is több támadás érte. Szabó Lőrincet azért, mert gyakran nem tudta eldönteni, melyik pártot preferálja, Oravecz Imrét pedig amiatt, mert többször is disszidált, ugyanis nem értett egyet a Magyarországon uralkodó politikai nézetekkel. Ez például abban is megmutatkozott, hogy 1989-ben nyílt levélben utasította vissza a József Attila-díjat. Továbbá nem elhanyagolható tény az sem, hogy írásaiban mindkét költő másként közelíti meg saját életét, és különböző módon, más-más technikákkal szólaltatják meg verseikben a költői ént, a lírai hangot.

Szabó Lőrinc a *Tücsökzenében* többek közt ír a természet, család, hit, Isten, irodalom, szerelem, olvasás témaköreiről is. Oravecz Imre *Halászóemberében* szintén hasonló témákról esik szó, talán kettő kivételével. Ugyanis a poszt-modern költő írásában nem kap olyan hangsúlyt a hit, illetve az irodalomról, költői pályáról, továbbá más irodalmárokról sem esik szó olyan mértékben, (noha, az *Illyés Gyula Szajlán* című versben megemlítésre kerül Illyés Gyula) mint *Tücsökzenében*. A következő témák azok, amelyek mindkét kötetben dominálnak:

- természet;
- gyerekkor, játékok és csínytevések, valamint iskolai élmények;
- család, rokonok, ismerősök;

---

²¹⁵ Gorove Eszter 2018: Lírai önelbeszélések Az önéletrajzi líra lehetőségei Szabó Lőrinc, Oravecz Imre és Borbély Szilárd műveiben.
https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/44615/dissz_gorove_eszter_irodalomtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2021. 09.07.)

- nők, szerelem;
- szellemek, mítoszok, mítoszteremtés;
- elmúlás, halál.

Így jelen dolgozatban is ezen témakörök alapján kerülnek összehasonlításra a kötetek.

5.2. Természet

Mindkét kötet egyik leggyakrabban visszatérő motívuma a természet. Szabó Lőrinc és Oravecz Imre mindketten idillt, tökéletességet látnak a természetben, ami megnyugvást és harmóniát kölcsönöz számukra. Verseiben Szabó Lőrinc nemcsak azt az embert idézi meg, aki vágyik arra, hogy átélje a természet harmóniáját, hanem egy olyan alakot formáz meg, aki minden porcikájával meg is éli²¹⁶. Elmondható, hogy a költő a természetben látta meg az élet sokoldalúságát, s annak megfigyelésével törekedett arra, hogy eggyé váljon vele. Ezzel egyidejűleg a természet öröklétét feszegette egyes költeményeiben, mondván, hogy aki eggyé válik a természettel örökké él. Ezt bizonyítja *Férgek, istenek* versének az utolsó két sora is:

„*cudar Mindenség - - Tücskök, zengjetek.
sose halunk meg, férgek, istenek²¹⁷!*”

Ahogy ez az utolsó két sorból kimutatható, Szabó Lőrinc verseiben inkább a *Tücskök* dominálnak, mintsem a természet vagy tájleírás. Mindemellett számos versében mesél a táj s rét szépségéről is (*A rét meghal, Báránnyű, A nagy erdő, Tavak világa, stb.*). A vers és valóságban később maga Szabó Lőrinc azt is kifejtette, hogy például *A tél rajzai* című verse lényegében a természet iránti elkötelezettségéről, szeretetéről szól. Így van ez a *Tavak világa* nevezetű írással is, amelynek kapcsán a költő kijelentette, hogy a mindig is nagy érdeklődéssel és csodálattal figyelte a természetet és a tájat, a tavakat, pocsolyákat és a Balaton partját.

A Szajláról Oravecz Imre úgy vélekedik, mint arról a helyről, ahol mindent megtalál, amire szüksége van. Verseiben tulajdonképpen arra utal, hogy szülőfaluja egyenlő minden vágyának a megtestesítőjével. Egy olyan helyet biztosít számára, ahol békében, nyugalomban élhet²¹⁸. Oravecz, akárcsak elődje egyfajta tökéletességet látott a természetben, ez az azonban az ő írásaiban máshogy nyilvánul meg. Ugyanis verseinek nyelvezete, szóhasználata lényegesen különbözik Szabó Lőrincétől. Az vidám idill és olykor

²¹⁶ Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó

²¹⁷ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 10.

²¹⁸ Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

mókás nosztalgia felidézése helyett, Oravecz inkább elégikus, pesszimista, szomorú hangvételben vetíti az olvasók elé a múlt emlékkockáit. Írásaiban több hangsúlyt kap a múlt és a régen ismert Szajla-táj gyászolása. Erről olvashatunk a *Baji-pást, csináltút, Szárazrét Felett, Kiskút-tető, Ujizskó, Csutaj!* című szövegben is:

„*Baji-pást, csináltút, Szárazrét Felett, Kiskút-tető, Ujizskó, Csutaj!*
Hej, ha még egyszer át-, végighaladhatnék rajtatok Dregolyba menet!

(...)

Ha megvolna minden!

Ha megvolnék én is²¹⁹!”

Kétségtelen, hogy mindkét szerző a természet által nyújtotta idillbe menekül, s azt próbálja felidézni, azonban különbözőképpen teszik ezt. Míg Szabó Lőrinc a természetet, a tücsköket, s mindezek számára való jelentőségét, szépségét a boldogsággal, s pozitív emlékekkel társítja, addig Oravecz verseiben a természet „hanyatlását” s az általa ismert régi, gyerekkori falujának a környezetének az elmúlását helyezi előtérbe, amelyet körülleg az elkeseredettség. Az azonban vitathatatlan, hogy mindkét költő békére és harmóniára lel a többször is kiemelt természet által.

5.3. Gyerekkor, játékok és iskolai élmények

Mindkét kötet önéletrajzi ihletésű mű, ebből kifolyólag magától értetődő, hogy a *Tücsökzenében* és a *Halászóemberben* is jelentős hangsúlyt kapnak a gyerekkori élmények, játékok és csínytevések. Sőt, még a gyerekkori háziállatokról és kedvencekről is szó esik. Szabó Lőrinc *Első emberek* című versében csak futólag említi meg egykori macskáját, s ezt követően nem ír többet az állatról, míg Oravecz Imre *Halászóemberében* kutyája, Buksi, sokkal jelentősebb szerepet kap, ugyanis a kutya haláláról és eltemetéséről egy három részes szöveg született (*Buksi, Buksi II, Buksi III*).

Továbbá Szabó Lőrinc (pl. *Késes utca*) és Oravecz Imre (pl. *Hátrulsó ház*) is ír házukról, lakóhelyükről, ahol számukra fontos éveket töltöttek. A kötetekben a nosztalgia, nosztalgizálás képében jelenik meg a gyerekkor, s gyerekkori játékok. Többek közt, a *Miskolc, A gyermekkor bővületében* című ciklus verseiben a gyerekkor apró élményeiből összeálló mozaik rakódik össze, amelyet némiképp folytat a kötet következő ciklusa is. A kötetek összehasonlítása szempontjából ajánlatos kiemelni Szabó Lőrinc *Megszűnt Én* című írását, amelyben a gyerekkor gondtalanságára emlékszik vissza:

---

²¹⁹ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 127.

*„áram visz, sodor ma is, éppen úgy,
mint amikor még sárkány, szél, vasút
voltam, vagy később napfényes határ,
tücsökdal, csillag és szarvasbogár,
minden, ami megtetszett²²⁰”*

Ebben az írásban a költő azonosulása nyilvánul meg azokkal a tárgyakkal, amelyek számára a gyerekkort jelképezik: sárkány, szél, vasút, stb. Ezek a tárgyak több szempontból is lényegesek, egyrészt betekintést engednek a költő gyerekkorába, másrészt pedig megtudhatjuk belőle azt, hogy Szabó Lőrinc gyerekkorában is jelen volt a „tücsökdal”, amely számára az egyik legnagyobb ihletforrás.

Ehhez a vershez hasonló Oravecz *Por* című írása, amelyben noha nagyobb szerepet kap az elmúlás gondolata, itt is kimutatható a gyerekkor iránti vágyódás, s azért a könnyedségét való sóvárgás, amelyet a gyerekkor képvisel:

*„kicsikarni a gyermekkor ígérését újra,
még egyszer, utoljára,
mielőtt beváltatlan marad minden ígérlet²²¹”*

Érezhető, hogy mindkét költő kötetében jelen van az úgynevezett „megkeseredettség”, amelyet a megöregedés vonz magával.

A gyerekkori emlékek felelevenítése kapcsán (*TücsökHzene: Csak ami Volt, Csipkefüggöny, Mesék és veszélyek, Fehér liliomszál, stb., Halászóember: Gyerekkor I, Gyerekkor II, stb.*) az olvasónak lehetősége nyílik abba is betekintést nyerni, hogy a költőknek milyen emlékezetes csínytevései, valamint iskolai élményei voltak. Szabó Lőrinc kötetében inkább dominálnak az iskolai élményeivel kapcsolatos versei, ilyen például a *Gimnáziumban, Az első tíz perc, Latin dolgozat*, és még sok más. Ezek közül az *Egérfogó* című vers az az írás, amely egy játékot mesél el, azonban itt is inkább a gondtalan gyermekléten van az akcentus:

*„sőt tanultunk is: vígan cincogó
egerek, egy okos egérfogó
szabadságában éltünk, tudva csak,
de alig érezve a rácsokat²²²”*

---

²²⁰ Szabó Lőrinc 1997: TücsökHzene. Budapest: Magyar Helikon, 215.

²²¹ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 474.

²²² Szabó Lőrinc 1997: TücsökHzene. Budapest: Magyar Helikon, 105.

Ez a vers – főként az utolsó sor – a gyerekkor korlátok nélküli szabadságának és probléma mentességének az érzését idézi fel az olvasóban. Ezzel szemben a *Halászóemberben* több verset olvashatunk a gyerekkori játékokról, mint az iskolai élményekről (ez alól kivétel képeznek például a *Gyász* és a *Tanulmányi kirándulás* versek). Egy másik jelentős különbség, ami a két kötet között megmutatkozik az az, hogy Oravecz versei némiképp komolyabb hangvételűek, a *Játékok* I., II. és III. részében is olyan „csínytevésekről” ír, amelyeknek komolyabb következményei lettek (pl. gránát felrobbanása, egerek szétpukkasztása, dinnyeföld szétrombolásra).

5.4. Család, rokonok, ismerősök

Csakúgy, mint a *Tücsökzenében*, a *Halászóemberben* is óriási szerepet tölt be a család, s a családtagokra, rokonokra való emlékezés. Szabó Lőrinc családja kapcsán legtöbbit az édesapjáról ír a *Tücsökzenében*. Olyan versek kapcsolódnak hozzá, mint például az *Apám*, *A kisvona*t, *Apám a gépen* vagy épp az *Apám halála*. Azok körében, akik jártasak Szabó Lőrinc életében és munkásságában ismeretes, hogy a költő apjával való viszonya igen viharos volt. A *Tücsökzene* elemzése kapcsán szó esett az *Apám* valamint az *Apám halála* című versekről, amelyek a költő édesapjával való kapcsolatát írják le. Arról is olvashatunk, hogy bár sok idő kellett hozzá, de végtére is kapcsolatuk rendeződött.

Oravecz Imre kötetében is gyakran visszatérő téma a család, ellenben ő nem apjáról, hanem nagyapjáról ír. Csakhogy ezek a szövegek jelentősen eltérnek Szabó Lőrinc apjáról szóló alkotásaitól. A *Halászóember* elemzése során a dolgozatban már szóesett arról, hogy a *Beszélgetések a nagyapámmal* nyolc írásból álló versláncolat voltaképp fiktív, elképzelt beszélgetéseket ír le Oravecz, s az általa soha nem ismert nagyapja között. Miközben Szabó Lőrinc arról mesél, hogy apja nehezen kezelhető ember volt, aki nem találta helyét a világban, addig Oravecz kérdések sorozatát teszi fel nagyapjának, amelyek nagyobb részt arra utalnak, hogy mennyivel másként alakult volna a költő élete, ha ismerte volna nagyapját. Ezek az írások mondhatni azt is bizonyítják, hogy ha nagyapja csak egy dolgot csinált volna másként (például nem engedte volna, hogy nagyanyja elmenjen), akkor a költő élete is teljesen más fordulatot vett volna.

Mindamellet még azt is fontos a két tematika kötetek-béli megvalósulásához hozzá tenni, hogy Szabó Lőrinc valóban ismerte apját, és ténylegesen jelen volt életében, míg a *Halászóember* szerzője jobbra csak édesapjától ismert történetek alapján tudta rekonstruálni és elképzelni azt, hogy milyen ember lehetett.

Azt is releváns megjegyezni, hogy Szabó Lőrinc apjáról szóló verseinek a célja valóban egy egyfajta visszatekintés, számadás a gyerekkoráról és egy összegzés a múltból. A gyerekkoráról szóló ciklusban arról ír, hogy apjától félt, s noha az *Apám* című versben is szó esik arról, hogy mikor mindketten idősebbek voltak, sikerült megbékélniük, mégis az *Elismerés* nevezetű írás tesz pontot kapcsolatuk végére, amelyben megtudhatjuk, hogy édesapja csakugyan büszke volt a költőre. Másfelől, Oravecz Imre ezekben a versekben önmagát keresi, s egyszerre firtatja a saját, illetve családja eredettörténetét.

Szembetűnő hasonlóság, hogy mindkét kötetben nemcsak közeli családtagjaikról mesélnek a költők, hanem írnak rokonokról, ismerősökről is. A *Tücsökzenében* ilyenek például az *Etelka néni*, *Kálmán Bácsi* vagy épp a *Mihály bácsi* című versek; ezzel ellentétben Oravecz másfelől emlékezik meg rokonairól, ismerőseiről. Ugyanis a *Halászóemberben* egy teljes ciklust szentel azoknak az embereknek, akiket valaha ismert, akár rokoni, akár csak szomszédi úton *Az öregek távozására címmel*. A ciklus olyan verseket tartalmaz, mint például a *Gábor bácsi*, *Rozi néném*, *Josi bácsi*, stb. Szabó Lőrinc verseinek az a céljuk, hogy futólag bemutassák a költő kedves rokonait, ismerőseit. Ezzel kontrasztban Oravecz Imre ciklusa főként arra helyezi a hangsúlyt, hogy az emberek, akikről ír már eltávoztak. Ezzel is jelezve azt, hogy az a Szajla, amit a szerző régen ismert meghalt az „öregekkel” együtt. Így elmondható, hogy a rokonok, ismerősök mindkét kötetben más-más gondolatot, üzenetet reprezentálnak.

5.5. Nők, szerelem

Szabó Lőrinc legjelentősebb szerelmes-kötete *A huszonhatodik év*, Oraveczé pedig az *1972. szeptember*. A dolgozatban már többször is említésre került az a tény, amely szerint Szabó Lőrinc Oravecz Imréről való hatása már az *1972. szeptember* versein is érezhető, azonban a *Tücsökzene* és a *Halászóember* hasonlóságában teljesedik ki leginkább. A két kötet központi témája közel sem a szerelem, azonban elmondható, hogy mindkét írásban helyet kap. A két költő közül Szabó Lőrinc az, akinek az önéletrajzi írásában nagyobb figyelmet kap a szerelem témája. Az ilyen témájú versei főszereplője a költő akkor már elhunyt szenvedélyes szerelme, Korzáti Erzsébet, akiről *A huszonhatodik év* is írta. Személyes, titkos szerelmüket örökíti meg többek közt *A neved* című vers is:

„Kiáltani szeretném, s nem lehet,
még súgni se szabad a nevedet,

(...)

édes neved betölti szívemet,

s csak titka, te, vagy nála édesebb²²³. ”

A *Halászóemberben* nem olvashatunk hasonló, romantikus töltetű verseket. Oravecz egy nővel való afférját írja le az *Olga* című szövegben, ezen kívül pedig az *Egy elmaradt vallomásról* című verse szól es be nem teljesedett kapcsolatról. Ezen két vers kivételével nem igazán esik szó romantikáról, szerelemről, vagy pedig nőkről.

Ellenben, a *Tücsökzenében* Szabó Lőrinc több versben is foglalkozik a női-léttel valamint a női szerepekkel. Ilyen például a *Nők keresztje* című vers is:

„Igen, a lány mind, ha vad, ha szelíd, szégyellős volt.

(...)

nőnek lenni, úgy látszik, nagy kereszt²²⁴”

Vagy épp a *Nők titka*, amelyben arra próbált rájönni a költő még anno gyerekfejjel, hogy miért bánnak a lányokkal másként, mint a fiúkkal, mi lehet a titkuk és mi teszi őket annyira különlegessé:

*„A lányok, nők - nem tudtam, mi lehet,
de titkuk volt. Másféle emberek²²⁵?”*

5.6. Szellemek, mítoszok, mítoszeremtés

Mindkét kötetben jelen van a szellemvilág valamint a mitológia, azonban egész sajátos, különböző módon. Szabó Lőrinc a *Tücsökzene* harmadik ciklusában többször is megemlíti a szellemeket, egészen pontosan a *Mamika szellemei*, a *Túlvilág felé*, illetve *Az asztal táncolt* című versekben, amelyek arról szólnak, hogy gyerekkori bejárónője, Mamika hogyan hitt a szellemekben és milyen körülmények között tartott szellemidézt. A *vers és valóság* nevezetű írásában maga Szabó Lőrinc is mesél arról, hogy gyerekkorában még hitt a szellemvilágban, azonban felnőttkorában már csak viccből emlegette őket, ennek ellenére gyerekkorának egy fontos része volt, így lényegesnek tartotta, hogy önéletrajzi művében szó essen a témáról²²⁶.

Ami a mitológiát illeti – ahogyan erről a *Tücsökzene* elemzése során már szó esett, a kötetben többször is említésre kerülnek különböző mitológiai alakok illetve antik, görög költők nevei is. Ami még egyéb iránt érdekes, és említésre méltó, az a költő szeretete

---

²²³ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 103.

²²⁴ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 34.

²²⁵ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 61.

²²⁶ Szabó Lőrinc 2001: *Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések*. Budapest Osiris Kiadó, 193.

a sumér Gilgames-eposz iránt. Ez például többek közt a *Gilgames és barbárai* című versben nyilvánul meg leginkább:

*„Később barbárok is vonzottak. Úgy
megszerettem például Enkidut,
a babiloni vadembert, ahogy
Prometheust és a Ciklopokat²²⁷”*

A vers lényegében arról szól, hogy a költőre mekkora hatással volt a Gilgames-eposz, sőt, elmondása szerint nagyobb befolyással volt rá, mint Homérosz, vagy Szophoklész. Szabó Lőrinc kötetének elemzése szempontjából a mitológia ugyebár a kötet címhez is kapcsolható, ugyanis a görögök úgy vélték, hogy a tücsökök ősi, újraéledt emberek szellemei, akik ihletet és örömet hordoznak.

Oravecz *Halászóember*ében nem esik szó szellemekről, sőt a kötetben a mitológia is egy másik értelmezésben testesül meg. Ugyanis Oravecz nem a görög mitológiára támaszkodik, meg sem említi azt, hanem saját mítoszt teremt, a *Halászóember*ét. A *Halászóember* megírásával a szerző egy olyan mítoszt hozott létre, amelynek megírását gyerekkora, illetve falusi tapasztalatai tették számára lehetővé. Oravecz egy olyan paraszt-mítoszt alkot meg, amely körülírja a földműves, természetközeli, naiv, falusi életmódot. A Szajla köré épített mítoszokkal egy szinte teljesen új világot alkot meg, amely szavai által szinte újjá éled. Maga Oravecz a *Halászóember* című versben arról ír, hogy arról az öregemberről, aki minden nap egy már lecsapolt tónál halászott, s akitől szinte annyira féltek, hogy köszönni se mertek neki. A szerző elmondja, hogy az emberről halvány emlékei vannak csupán, s azoknak is nagy részét édesapja mesélte számára:

*„emlékezetében halászik,
(...)
pedig azt se tudtuk,
hogy ő a halászóember,
nekem is apám mondta évekkal később,
mikor már meghalt,
és a házat is lebontották²²⁸.”*

---

²²⁷ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 222.

²²⁸ Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs: Jelenkor, 132.

Ebben az írásban mutatkozik meg, hogy a *Halászóember* magának Oravecz Imrének a metaforája, s csakúgy, mint az idős ember, ő is emlékei között halászik/halászott a kötet megírásakor.

Oravecz a *Halászóember* mítoszával egyidejűleg teremti meg a *Szajla-mítoszt*, létrehozza a saját alteregóját és egy olyan világot, amelyre egész életében vágyott. Ellenben, az már másik kérdés, hogy az általa megteremtett Szajla mennyire realiztikus. Ugyanis noha azt tudjuk, hogy a falu valóban létezik, azonban azt, hogy olyan volt-e eredetileg, ahogy azt a költő verseiben megfogalmazza, arra nincs bizonyíték²²⁹. Az viszont kétségtelen, hogy a kötet egy egyedi, különleges parasztábrázolást mutat be, méghozzá egy olyat, amelyre azelőtt még nem volt példa a magyar irodalomban²³⁰.

5.7. Elmúlás, halál

Ahogy a *Tücsökzenében*, úgy a *Halászóemberben* is centrális szerepet kap az elmúlás, és a halál témája. Miután mindkét kötet egy úgynevezett számotvetés, összegzés és az életre való visszatekintés magától értetődő, hogy a szerzőket foglalkoztatta az eltávozás gondolata is. Kijelenthető, hogy talán ez az a téma, amelyben leginkább megmutatkozik a két kötet közötti hasonlóság.

Mindkét költő egy teljes versciklust szentelt az elmúlás és halál tematikájára, bár azt érdemes kiemelni, hogy a *Tücsökzene* és a *Halászóember* utolsó ciklusában is előfordul olyan írás, amely nem a halálról szól.

Szabó Lőrinc a *Tücsökzene* hatodik, *Közjáték, Elképzelt halál* című ciklusában ír a halálról (noha a később egy hetedik ciklussal kibővített kiadásban szintén szó esik elképzelt haláláról, de a hatodik ciklus az, amely kifejezetten erről szól), pontosabban arról, hogy szerinte milyen körülmények között fog elhunyni. A költő a *Valami történt* című versében mesél el halálát, illetve azt, hogy távozik a Fénybe, a „valami” alatt itt a halált érti:

„*mondom: valami történt, valami,
ami mást hozott: a lép férgei
elhagyták küszöbüket, a vizet...*

Üdvözlégy, Fény, testvérem, Örök-Egy²³¹!”

²²⁹ Bedecs László 2015: Elnézel az erdő felé

<https://irodalmiszemle.sk/2015/04/bedecs-laszlo-elnezel-az-erd-fele-tanulmany/> (2021.04.07.)

²³⁰ Károlyi Csaba, 2008. Kivezetés a faluirodalomból. Jelenkor. 51. évf. 2.sz. / 2008, 209.

²³¹ Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon, 360.

Az ezt követő *Búcsú* című versben, amely kedvesének szól, elképzeli a halála utáni körülményeket, s arra kéri szerelmét, ne sirassa őt.

A *Halászóember*ben a *Valami történthet*hez hasonló írás az *Exitus*, amelyben Oravecz az elképzelt halálának körülményeiről ad számot a szerző:

„*hagyjatok békén a műszereitekkel,
már késő,
hiába raktok rám mindent,
(...)
és már kihültem,
ne törjétek magatokat,
(...)
nincs többé szükségem rátok,
már egyedül is boldogulok,
már nem vagyok*²³².”

Az utolsó három sor a vers legmeggrázóbb üzenetét közvetíti, amely szerint Oravecznek már senkire nincs szüksége, s egyedül is boldogul, a halálban. Még ennél is részletesebb leírást ad a *Halászóember* utolsó verse *Közelítő nap* című írás, amelyben a költő mozzanatról-mozzanatra képzelel el hogyan veszti majd életét.

A két kötet összehasonlításának szempontjából fontos megemlíteni Szabó Lőrinc *...nagy, kék réten...* és Oravecz Imre *Későősz est* című verseit, ugyanis mindkét írásban szó esik a tücsökről. Szabó Lőrinc a következőképp foglalja őket versbe:

„*egyszerre isteni
biztonságba hal földi tudatod,
s a nagy, kék réten kezdik mennyei
tücsökzenéjüket a csillagok*²³³.”

Az eltávozás azon folyamatát írja le, amely során az ember lelke eltávozik, s a csillagok tücsökzenéjével. Maga a költő úgy fogalmaz, hogy ezzel a verssel ad az addigi bizonytalan életének isteni „bizonyosságot” azáltal, hogy a halál utáni, mennyországról ír.

Oravecz Imre a *Későősz est* című versében egy olyan képet fest le a Szajláról, amiben ő már nem szerepel, esetlegesen vagy utolsó napjait éli, vagy pedig már nem él:

„*Csend van, hallgatnak a kutyák, és autó se zúg most a műúton.*”

---

²³² Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 515.

²³³ Szabó Lőrinc 1997: *Tücsökzene*. Budapest: Magyar Helikon, 363.

Lent, a kifosztott kertben halkán, erőtlően ciripelni kezd egy magányos tücsök – a te tücsköd²³⁴. ”

Ebben az elképzelésben a magányos, erőtlén tücsök magát a költőt jelképezheti, aki már megfáradt s megkeseredett, szomorú életet él.

A kötetek átfogó elemzése, és összehasonlítása után kijelenthető, hogy több szempontból is hasonlítanak, viszont a költők elképzeléseiket, témáikat máshogy valósítják meg. Szabó Lőrinc a *Tücsökzenében* talált menedéket egy kilátástalan, szomorú világ elől, amelytől a kötet írásába menekült. A költő a természet harmóniájában találja meg önmagát és az életére való visszaemlékezésben lel békére, ugyanis azokba az időkbe utazik vissza, amikor felhőtlen, gondtalan élete volt. Az első fejezet, egy úgymond „nyitány”, így a második ciklustól indul el igazán a mű, és egész a negyedikig részletes betekintést nyerünk a költő gyerek-és fiatalkorába, s az ezeket követő, ötödik ciklusban már felüti a fejét az elmélkedő, és az életet újraértékelő költő. A hatodik ciklus az elképzelt halálról szól, míg a hetedik, a második kiadásban megjelent utolsó ciklus egy úgymond „kitekintés”, utólagosan a kötethez csatolt emlékfoszlányok összessége. Ha három szóban kellene jellemezni a kötetet, akkor ezek, lennének azok: egy élet összegzése. Szabó Lőrinc *Tücsökzenéjé*t verseit műfajilag besorolni nem könnyű feladat, azonban az elmondható, hogy a szövegek a líra és az epika között helyezkednek el. A költő verseiben, legtöbb esetben örömteli nosztalgiával tekint vissza életére, noha akadnak a kötetben bánatos, szomorkás hangvételű szövegek is. Többek közt azt teszi egyedivé a *Tücsökzenét*, hogy a versekbe zárt emlékek olyan élményt kölcsönöznek az olvasó számára, amelyek szinte elfeledetteik vele, hogy végtére is egy önéletrajzi művet olvas.

Oravecz Imre visszaemlékezéseiben, a *Halászóemberben* ezzel szemben élete újraélése mellett arra tesz kísérletet, hogy ismét megteremtse szeretett szülőfaluját, a Szajlát. Létrehoz egy olyan világot, ahol jól érzi magát, s ahová hazatér. Oravecz életére hatalmas hatással volt az, hogy többször is disszidált, kivándorolt így az, hogy haza tudott térni és letelepedni, pont arra a helyre, amit gyerekkorában otthonnak nevezet, megnyugvást okozott számára.

A Szajláról szóló részletes leírásokkal szinte megszólaltatja a falut. Maga a szakirodalom sem tud pontos döntést hozni a kötet műfajával kapcsolatban, egyesek úgy vélik, hogy a regényes-verses és versszerű próza egyszerre keveredik benne, mások véleménye szerint a *Halászószemberre* szigorúan csak a verses-regény meghatározás

---

²³⁴ Oravecz Imre 2006: *Halászóember*. Pécs: Jelenkor, 520.

használható. A szövegek szabad vers formájában íródtak, így egyszerre tükrözik a poszt-modern kor szellemét illetve Oravecz stílusát, továbbá az is kiemelendő, hogy a kötet tartalmaz angol nyelvű verseket is. Annak ellenére, hogy Oravecz is szívesen emlékszik vissza gyerekkorára, akárcsak Szabó Lőrinc, a verseit mégsem a pozitív hangulat lengi körül, hanem inkább egyfajta pesszimizmus. A *Halászóember* egyik legkiemelkedőbb jellegzetessége az, hogy a költő a visszaemlékezéseken keresztül próbál önmagára találni. Ezt egy Keresztury Tibor által vele készített interjúban a következőképp fogalmazta meg:

„A könyv írásakor avval szembesültem, hogy végre van valóság, megtaláltam az én igazi valóságomat. Hogy megvan mindahhoz végre a valóság, amit egész eddigi életem során írtam. (...) Mindez persze azt jelentette, hogy Szajla ürügyén magamhoz jutottam el, Szajlában magamra találtam rá²³⁵.”

---

²³⁵ Keresztury Tibor, 2004. Oravecz Imre: Aki hatszor halt meg.
<https://litera.hu/magazin/interju/aki-hatszor-halt-meg.html> (2021.04.09.)

VI. ÖSSZEGZÉS

Magiszteri dolgozatomban két olyan verseskötetet vizsgáltam, amelyek a magyar irodalomban egyedi szerepet, s különleges helyet töltenek be, ezek pedig Szabó Lőrinc – *Tücsökzene* című írása és Oravecz Imre – *Halászóember* nevezetű veres-regénye. Munkám megírása után egyértelművé vált számomra, hogy a két költő valóban olyan hatású köteteket hozott létre, amelyek egyediek, s bár hasonlóak, de ezzel egyidejűleg utánozhatatlanok.

Témám tanulmányozása kapcsán lehetőségem nyílt behatóan megismerkedni Szabó Lőrinc és Oravecz Imre életrajzával illetve munkásságukkal, valamint alkalmam adódott arra, hogy az erről szóló szakirodalom alapján bemutassam a 20. század végi, illetve a 21. század eleji magyar irodalom helyzetét. Véleményem szerint ez az alpont igazán lényeges volt abból a szempontból, hogy áthatóan tudjam elemezni a köteteket, ugyanis az ilyen esetekben ajánlatos tájékozottnak lenni az adott kor irodalmával is, amelyben a szóban forgó alkotás íródott, nem elég tisztában lenni a költők életével és pályaképével.

Munkám a bevezetőkön kívül öt fő részre tagolódik. Az első részben ismertetem a dolgozatom célját, a következő részben amellet, hogy bemutatom többek közt Szabó Lőrinc és Oravecz Imre életét, pályaképüket, valamint elhelyezem őket a magyar irodalomban és beszámolok arról is, hogy hogyan hatottak annak alakulására. Az ezt követő két részben külön kitérek a két kötetre, s aprólékosan, ciklusról-ciklusra elemzem azokat. Ebben a szakaszban elemzésem alkalmával figyelembe vettem Szabó Lőrinc *Vers és Valóság* című kötetét, amelyben a költő magyarázatot biztosít a verseihez, a *Halászóember* tanulmányozása során pedig szem előtt tartottam Oravecz Imre interjút, nyilatkozatait a kötet kapcsán. Végül az utolsó, azaz ötödik részben a kötetek hasonló témakörei alapján vetem össze őket, hasonlóságokat illetve eltéréseket keresve, továbbá kitérek arra is, hogy a témák miként nyilvánulnak meg a költők szövegeiben.

Számomra igazán érdekes volt megfigyelni azt, hogy a két költő milyen stílusban és módon valósítja meg az elképzeléseit, hogyan építik fel verseiket, valamint a témakörök során milyen módon közelítik meg a visszaemlékezés mechanizmusát, életük összegzését, az idill és a nyugalom keresését, a természet iránti elkötelezettségüket és az elképzelt halálról való fantáziaképeiket.

Dolgozatomban a kötetelemzések során igyekeztem körvonalazni mindazt, ami a műveket egyedülállóvá teszi, illetve választ adni arra, hogy melyek is azok a sajátosságok, amik megkülönböztetik őket más önéletrajzi, illetve önéletrajzi ihletésű művektől. Mindenekelőtt elsősorban külön-külön elemeztem a *Tücsökzenét* és a *Halászóembert*, azzal

a céllal, hogy minél részletesebben tudjam bemutatni, s ezt követően összehasonlítani a két kötet mibenlétét. Arra a következtetésre jutottam, hogy kicsit sem túlzás azt kijelenteni, hogy a *Tücsökzene* a *Halászóember* előfutára, ugyanis, annak ellenére, hogy a két kötet több szempontú közös pontjai mellett sok eltérés is megfigyelhető, a köztük lévő hasonlóság mégis sokkal egyértelműbb, és erőteljesebben van jelen, főként, ami a műfajukat, önéletrajzi ihletésüket, valamint tematikájukat illeti.

A kötetekkel foglalkozó szakirodalom véleménye erőteljesen különbözik afelől, hogy milyen műfajba sorolhatók be az írások, illetve hogyan helyezhetők el a költők életében, mennyire nevezhetők önéletrajzi műveknek. Ehhez kapcsolódva, amint azt a dolgozatom is taglalja, a két kötet a maga módján közvetíti a szerzők üzenetét, továbbá Szabó Lőrinc versei a líra és az epika párhuzamában helyezkednek el, míg a *Halászóembert* több szakértő is verses-regényként elemzi. A témakörök összehasonlítása szempontjából azonban ez nem gyakorol különösebb hatást a kötetek elemzésére.

Mindent összegezve kijelenthető, hogy sikeresen elértem a bevezetőben kitűzött céljaimat, valamint alátámasztottam a munkám elején olvasható hipotéziseket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Alexa Károly 1988: „Már nincs más, csak ami volt” Oravecz Imre: Halászóember. Kortárs 42. évf. 10. sz. / 1998, 80-85.
2. Alexa Károly 2004: Szajlától Waldenig, Oravecz Imre költészete. Budapest: Kortárs Kiadó.
3. Bedecs László 2015: Elnézel az erdő felé <https://irodalmiszemle.sk/2015/04/bedecs-laszlo-elnezel-az-erd-fele-tanulmany/> (2021.04.07.)
4. Berszán István 2014: Írásgyakorlat és emlékezet Oravecz Imre 1972. szeptember és Halászóember című műveiben. <https://eda.eme.ro/xmlui/handle/10598/30740> (2021.03.11.)
5. Béladi Miklós et al. 1967: A magyar irodalom története 1905-től napjainkig. Budapest: Gondolat Könyvkiadó. 285-299.
6. Bori Imre 1968: A legújabb magyar líráról. Híd. 32. évf. 7-8. sz. / 1968, 801-805.
7. Buda Attila 2002: Szabó Lőrinc. Szeged: Elektra Kiadóház.
8. Gintli Tibor 2010: Magyar irodalom. Budapest: Akadémiai Kiadó.
9. Gorove Eszter 2018: Lírai önelbeszélések Az önéletrajzi líra lehetőségei Szabó Lőrinc, Oravecz Imre és Borbély Szilárd műveiben. https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/44615/dissz_gorove_eszter_irodalomtud.pdf?sequence=1&isAllowed=y (2020.09.07)
10. Gyarmati György 1998: Magyarország a XX. században III. Szekszárd: Babits Kiadó.
11. Győrffy Ákos 2019. Kulturális genocídium történt a magyar vidéken – Oravecz Imre a Mandinernek. https://mandiner.hu/cikk/20191116_oravecz_imre_a_mandinernek (2021.30.31.)
12. Hegedüs Géza, 1995: A magyar irodalom arcképcsarnoka. Budapest: Trezor, 482-483.
13. Kabdebó Lóránt 1970: Szabó Lőrinc lázadó évtizede. Budapest: Szépirodalmi könyvkiadó.
14. Kabdebó Lóránt 1985: Szabó Lőrinc. Budapest: Gondolat Kiadó.
15. Kabdebó Lóránt 2001: Szabó Lőrinc pályaképe. Budapest: Osiris kiadó.
16. Károlyi Csaba, 2008. Kivezetés a faluirodalomból. Jelenkor. 51. évf. 2.sz. / 2008, 209.
17. Keresztury Tibor 1988: Távolatok és állomások: Szajláról a mítoszig és vissza. Alföld. 39. évf. 10. sz./ 1988 62-73
18. Keresztury Tibor, 2004. Oravecz Imre: Aki hatszor halt meg. <https://litera.hu/magazin/interju/aki-hatszor-halt-meg.html> (2021.03.27.)

19. Kovács Karolina 2012: Mítoszteremtés Oravecz Imre költészetében.
<http://www.zetna.org/zek/konyvek/134/index.htm> (2021.04.01.)
20. Kulcsár-Szabó Ernő 2001: A felejtés lírai "mnemotechnikai". Élet és irodalom. 45. évf. 39. szám. / 2001, 91.
21. Kulcsár-Szabó Zoltán 1996: Oravecz Imre. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
22. Menyhért Anna 1996: Rajzok egy költemény tájairól: motívum, szerkezet és jelentés Szabó Lőrinc Tücsökzenéjében. *Irodalomtörténet*. 22/77 évf. 3-4. sz. / 1996 539-576.
23. Mezei Gábor, 2018: Akusztikus topográfia és az írás kartografikus működései Szabó Lőrinc és Oravecz Imre verseiben. *Alföld*. 69. évf. 4.sz./2018, 73-85.
24. Oravecz Imre, 1983: A Hopik könyve. Budapest: Magvető Kiadó, 10.
25. Oravecz Imre 2003: 1972. szeptember. Pécs: Jelenkor, 11, 20.
26. Oravecz Imre 2006: Halászóember. Pécs, Jelenkor.
27. Ósi János 1995: A (próza) versen innen és túl. Az Oravecz-líra poétikájáról. *Alföld* 46. évf 10.sz./ 1995 73-79.
28. Pataki Viktor 2014: A próza és a líra határán, Az ephraszisz lehetőségei Oravecz Imre Halászóember című kötetében. *Alföld*. 65. évf. 4.sz. / 2014, 80-92.
29. Rába György 1972: Szabó Lőrinc. Budapest: Akadémiai Kiadó.
30. Steinert Ágota 1971: Küzdelem a harmóniáért: Szabó Lőrinc költői világa. Budapest: ELTE kiadó.
31. Szabolcsi Miklós 1966: A magyar irodalom története 1915-től napjainkig. Budapest: Akadémia Könyvkiadó.
32. Szabó Lőrinc 1922: Föld, Erdő, Isten. Gyoma: Kner kiadó, 41.
33. Szabó Lőrinc 1932: Te meg a világ. Budapest: Panthenon Irodalmi Intézet, 60.
34. Szabó Lőrinc 1997: Tücsökzene. Budapest: Magyar Helikon.
35. Szabó Lőrinc 2001: Vers és valóság. Bizalmas adatok és megjegyzések. Budapest: Osiris Kiadó, 180-274.
36. Szilasi László: Oravecz Imre életrajza. Petőfi Irodalmi Múzeum.
<https://pim.hu/hu/dia/dia-tagjai/oravecz-imre#eletrajz> (2020.03.19.)
37. Werner Nikolett 2018: „Meg kellett öregednem hozzá” Interjú Oravecz Imrével.
38. Veress Miklós 1972: Oravecz Imre: Héj. *Tiszatáj*. 84. évf. 2.sz./1972, 84-85.
<https://www.kortaronline.hu/general/irodalom-oravecz-imre-interju.html> (2021.03.18.)

РЕЗЮМЕ

В ході магістерської роботи я розглянула дві збірки поезій, які відіграють унікальну роль і особливе місце в угорській літературі, а саме написання Леврінца Сабо – «Halászóember» та роман у віршах Імре Оравеча – «Halászóember». Після написання моєї роботи мені стало зрозуміло, що обидва поети справді створили такі твори, які були унікальними і, хоча й подібними, водночас неповторними.

У зв'язку з темою мого дослідження я мала змогу ознайомитись з біографіями Леврінца Сабо та Імре Оравеча та їх творчістю, а також, можливість розкрити ситуацію з угорської літератури наприкінці ХХ століття та початок ХХІ століття. На мою думку, цей підрозділ важливий для того, щоб якомога краще проаналізувати збірки, оскільки в таких випадках недостатньо знати біографію та творчість авторів, а також, доцільно бути ознайомленою з станом літератури того періоду в якому були написані твори.

Моя робота розділена на три основні частини. У першій частині, крім того, що я ознайомила з життям та кар'єрою Леврінца Сабо та Імре Оравеча, а також умовно розмістила серед інших в угорській літературі, і як вони вплинули на її розвиток. У другій частині я висвітлюю окремо і детально аналізую кожен цикл двох збірок. Під час аналізу цієї частини ми звернули увагу на збірку «Vers és Valóság» у якій автор дає трактування своїм творам, а аналізуючи збірку «Halászóember» я покладалась на інтерв'ю Імре Оравеча про власну збірку.

Нарешті, в останній, третій частині, я порівнюю їх на основі подібності тем у збірках, шукаючи подібності та відмінності, а також аналізую, як теми виражаються в текстах поетів.

Мені було справді цікаво спостерігати за стилем і манерою, в якій обидва поети реалізують свої ідеї, як вони будують свої вірші та як вони підходять до механізму пам'яті, підведення підсумків свого життя, пошуку ідилії та спокою, пошуку природи, їх прихильність та фантастичні образи уявної смерті.

У своїй магістерській роботі, під час аналізу я спробувала окреслити все, що робить твори унікальними, і дати відповідь на те, які характеристики відрізняють їх від інших автобіографічних творів. Перш за все, я в основному аналізувала «Tücsökzene» та «Halászóember» окремо, з метою, щоб мати можливість якомога детальніше інтерпретувати їх, а потім порівняти природу цих двох збірок. Я дійшла висновку, що не буде перебільшенням сказати, що попередником збірки „Halászóember» є «Tücsökzene», оскільки, незважаючи на численні спільні риси між

двома творами, існує багато відмінностей, подібність між ними набагато чіткіше окреслені, більш присутні, особливо з точки зору їхнього жанру, автобіографічного натхнення та тематики.

Думки в літературних джерелах щодо збірок сильно різняться, насамперед про жанрову приналежність творів, яке місце посідають в житті авторів і наскільки їх можна назвати автобіографічними. Дві збірки які аналізуються в даній роботі передають повідомлення авторів по-своєму, а вірші Леврінца Сабо розташовані між лірикою та епосом, тоді як «Halászóembert» декількома літературознавцями вважається як поетичний романи (роман у віршах). Однак, щодо порівняння тем, це не робить особливого впливу на аналіз збірок.

Загалом, я можу сказати, що успішно досягла своїх цілей, визначених у вступі, і підтвердила гіпотези які підготувала на початку своєї роботи.

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007642012

Дата перевірки:
30.04.2021 23:17:32 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
01.05.2021 06:33:13 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Moldován Alexandra_Magyar szak_Magiszteri munka_2021

Кількість сторінок: 89 Кількість слів: 28404 Кількість символів: 210829 Розмір файлу: 1.87 MB ID файлу: 1007752614

6.59% Схожість

Найбільша схожість: 2.17% з Інтернет-джерелом (<https://mek.oszk.hu/01000/01068/01068.pdf>)

6.59% Джерела з Інтернету

95

Сторінка 91

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

2.52% Цитат

Цитати

22

Сторінка 92

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2